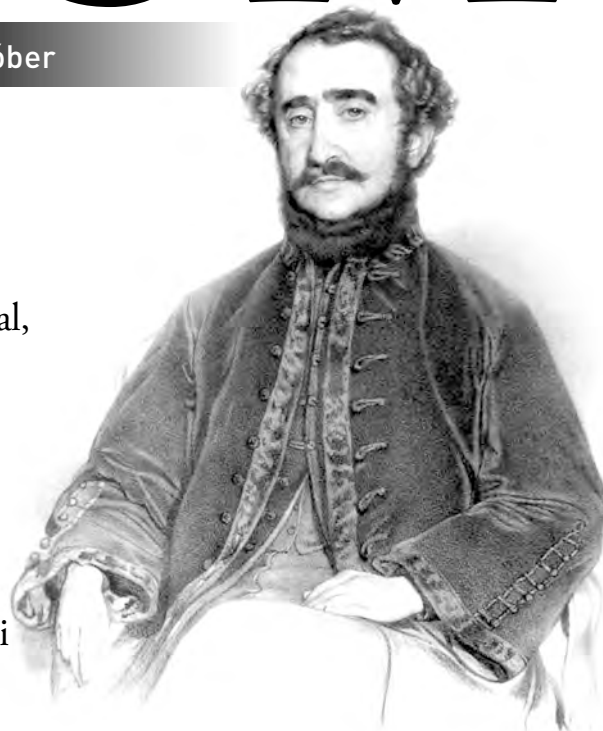

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap I. évf. 4. szám | 2012. október

A TARTALOMBÓL

- Enyedy Andorra emlékezünk
- A szeretet földrajza. Czifrik Katalin beszélgetése Dr. Kubassek Jánossal, a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatójával.
- Barna Erika Viktória tanulmánya Utassy Józsefről
- Bozók Ferenc esszéje Somlyó Zoltánról
- Serfőző Simon 70 éves
- Bobory Zoltán, Serfőző Simon, Szokolay Zoltán, Turcsány Péter versei
- Papp László grafikái

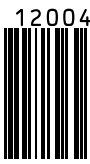

„Shaél, ha felújulsz szívetekben az elhagyott fészkek után emlékező, vágyó szeretetet, azt kérjük, hogy írjatok. Mi nem szüniünk meg Titeket a magunkéinak tartani, sor-sotok után érdeklődni, éret-tetek imádkozni, hozzátok tartozni.”

Részlet dr. Enyedy Andor református püspök Kedves Testvéreim! (Miskolc, 1951. szeptember 20.) című leveléből.

9 772063 538004

Ára: 300 Ft

A HALOTTAK HÓNAPJA

Fazekas István

November: a halottak hónapja. A nyirkos szelektől borzongató, hideg és ködös időkben márványmerev élességgel jelenik meg előttünk az elmúlás és a halál

ténye. A halálé, mely ott leselkedik körülöttünk, első levegővételünk pillanatától, és amelyre minden elmúlás szüntelenül emlékeztet. Különösen a megőszült időben. A lábunkhoz hull egy barnásan pirosuló falevél, és felvillámlik bennünk a gondolat: *memento mori!*

Borzongató félelemmel féljük a halált, de mégis még a hitetlenek lelkét is átjárja sokszor a reménykedés örökzöld illata, hogy a halál egy új, szebb életnek a kapuja. És ez a reménykedésünk éppen abból a különös félelemből fakad, ami mindig ott ólálkodik a szívünk közelében, ha elmúlásunkra gondolunk.

Szeretjük a halált az álomhoz hasonlítani. Vajon miért? Azért, mert az álmodást az ébredés követi. Az ember, amikor a halálra gondol, olyankor mindig biztosan tudja, hogy részese és alkotója a világmindenségnek. És ilyenkor eszébe jut, hogy a telet a tavasz követi. Az elmúlást a feltámadás. A régi életet az új élet.

Sok nyelvben ugyanaz a szótöve a halálnak, mint az álomnak és a szerelemnek. Mintha egymás testvérei lennének. A halál nyugalom, melyből újra ébredünk, és csak az a szerelem igaz, amelyik halálos. Halottak napja táján szétnézek az ismerős temetőkben, és mindig eszembe jutnak Ratkó József sorai:

„Mégiscsak ők tartják a földet,
drága halottaink.
Csont török, izom kékül, foszlik
rajtuk a hús, az ing.

Szép szemük behorpad, pedig
vannak már annyian,
mint az égen a csillag, annyi
szülém, lányom, fiam.

Közöttük küszködik, feszül
elsőhalott anyám.
Taposuk ágyékát, gerincét,
járunk a derekán.

Ház épül rájuk; tartanak
falat, falut, hazát.
S jövőnk ha van, ők cipelik
még ezer éven át.

És amíg hosszasan tűnődöm a letűnt időkön, Károli Péter szavai találnak otthonra szívemben: „Jöllehet, sokan szidalmazták a halottakon való síralmat, de miért hogy ezt az indulatot a természetnek Istene oltotta belénk, azt mondom, hogy az halottakon való mértéketes síralom nincsen sem Istennek, sem az ő ígéjének ellene.”

*

Ki szolgáltat igazságot az ártatlanul kivégzett elődeinknek, a felesleges áldozatként földbe hulló drága halottainknak, a lélekben, testben, szellemben, szerelemben, egzisztenciában megroppantott, koporsóig és azon is túl megalázott embertársainknak?

Ki szolgáltat igazságot elbukott, tiszta ügyeinknek, csirájában is megfojtott nemzetépítő gondolatainknak? És ki szolgáltat igazságot nekünk, akiket még ma is éget a kommunizmus szűgyenbélyege?

Ránk vár ez a feladat, barátaim! És az igazság olyan, mint a szerelem. Akit egyszer megérintett, az meg is tud halni érte.

Serfőző Simon Büntelenül

Hazából kívülrekedtek
tájak, országrészek.
Az erő szétriadt innen,
mint rengeteg inda.

Visszaszorított nép vagyunk.
Az ajtón se mert
sokáig kimerészkedni a hangunk.

A bűnökért,
amikért nem mi vagyunk felelősek,
a csendet kurjantó
határainkon túlról
miránk mutogatnak a gallyak,
mint a hőrcsöglukakkal
alácsatarnázott országból
másokra innen az ágak.

Ugyanúgy büntelenek,
mint mi, akik még mindig
a múltból hozzánk öntögetett szemetet
taligázzuk történelmünk kertaljába.
Az ereszek lógnak a csendbe,
e földeken szétterülő állóvízbe.
De a vétkesek nem mi vagyunk,
hogy büntudattal nekünk kellene
függönyözni ablakunk.

A vackáról fölriadt kapa
szaladt a kazaltól
fölszörgetni bennünket,
ha trappolva messziről
badak és batalmak jöttek.
Hajtottunk a félelmek földjein,
kúszatva szuronyt szegező
népek ellen.
Lélekben voltak itt búvóhelyek,
zugok ellenállni,
hogy legalább mentsük
magunkban a hazát,
amiből majdnem kikoptunk már.

S ahol itt éltünk
az egymás bántságaitól rángó
nemzetek közt,
mi is meg-megrándulva
a sérelmekről.

A szelektől hangos
országselek mellett
összeférőn mégis
mindenkivel.

A SZERETET FÖLDRAJZA

Czifrik Katalin

(Dr. Kubassek János geográfus, az érdi Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója. Kutatási területe a geográfia tudománytörténete, a földrajzi utazók, régi magyar világjárók tevékenysége, a karsztmorfológia, a barlangtan, valamint Ázsia és Afrika regionális földrajza. Több tudományos expedíció résztvevője, vezetője, számos hazai és külföldi egyetem meghívott előadója. Öt kontinens 96 országában járt, 27 könyvet jelentetett meg, köztük többet idegen nyelven. Kortársai, pályatársai úgy jellemzik, világlátott lokálpatrióta, aki már 2000-ben is XXI. századi ember volt. Mestersége a „szeretet földrajza.”)

- Találkozásunk előtt arra kért, ne a személyéről, hanem a munkájáról beszélgessünk. Mivel foglalkozik mostanában?

- Jövőre harminc éves lesz a földrajzi múzeum. Kiállítással, filmmel, tudományos konferenciával emlékezünk meg az alapító, Balázs Dénes munkásságáról, eredményeiről, utazásairól. A mozgókép Lendvai Tímár Edit forgatókönyve alapján, mondhatni, az utolsó pillanatban készül, hiszen a megszólaltatott kortársak és pályatársak valamennyien nyolcvan felett járnak. A jubileumi rendezvények, amelyeket szokás szerint az Érdi Napok keretében tartunk, természetesen azt a célt is szolgálják, hogy erősítsék a múzeum vonzerejét, főként az ifjabb korosztályok, az iskolák, egyetemek számára.

amelyek egyáltalán nem hasznosulnak a politikai döntések során. Említhetném a Balaton folyóvízzel való feltöltésének tervét, amit eszementnek tartok. Nem szabad tönkretenni a Dunántúl vízrendszerét, csak, mert jön egy aszályos év. Arról nem beszélve, hogy ha a Rábába szennyezés kerül – amire volt példa -, akkor a Balatonba is kerüljön? Nincs az ország olyan helyzetben, hogy ekkora örültségre költson, és ezeknek az elképzeléseknek természetesen semmi közülük a meglévő tudományos ismereteinkhez.

A már említett paradoxont nagyon jól szemlélteti egyébként, hogy néhány éve két kínai professzor személyesen utazott ide, a múzeumba, hogy dokumentációt kérjenek azokról a magyar utazókról és felfedezőkről, akik foglalkoztak a hazájukkal. Ott ugyanis

és milyen egy magyarra? Az otthoni diáktársak fogadásokat kötöttek a kint maradásomra, de nekem meg sem fordult a fejemben. Szeretem a hazámat, itt a helyem. Konkrétan itt, Érden és itt, a földrajzi múzeumban. Magyarországon nincs még egy múzeumigazgató, aki 29 éve töltené be ugyanazt a pozíciót. Nem csináltam karriert, nem ez foglalkoztatott.

- A szobája szokatlanul ékes bizonyítéka a szerénységének.

- Ahogy Klebelsberg Kúnó mondta – van, ahol rend van és van, ahol dolgoznak. Én nagyon jól érzem itt magam, nem kértem tágas, szép irodát a múzeum felújításakor sem. Fontosabbnak tartottam a kiállítást, a múzeumlátogatók méltó fogadását és

teljesítményének is szólt, de kutatásra, írásra csak éjszaka vagy a hétvégéken jut időm. Az intézményi kollégáim többsége ugyanakkor mérhetetlen odaadással támogatja, segíti a tudományos tevékenységemet. Évtizedek óta számíthatok Kovács Sándor szakkönyvtárosa vagy a helyettesemre, Puskás Katalinra, aki semmilyen kudarcról, sikertelenségtől nem veszíti el az ambícióját, de soha nem tolja előre magát, soha nem követel, hanem azt nézi, mit tehet.

- Nemcsak a szerencsén múlik, ha valaki jól választ az emberek között.

- Mindig nehezen, a legalaposabb tájékozódás után határozok, de eddig egyetlen nagy döntésemet sem bántam meg.

- Egyik népszerű színésziünk a napokban arról beszélt, mindent elborít az egónk, ezért egyszerűen észre sem vesszük a környezetünket. Mikor veszítettük el azt a bizonyos iránytűt?

- Amikor az amerikai hadsereg a második világháborúban Új-Guineában nyomult előre, nem a főhadiszálláson tartózkodó tiszték kapták a legjobb minőségű felszerelést és ellátmányt, hanem az első vonalban harcoló katonák. Sajnos, ez egészen másként történt a II. magyar hadtest esetében, amikor a katonáink felszerelés nélkül, nyári egyenruhában vonultak a Don-kanyar minusz negyven fokos telébe, miközben a hadianyagraktárakban minden rendelkezésre állt. Akik erről döntöttek, tizenkilenc-húsz éves embereket tettek nyomorékká mérhetetlen károkat okozva nemcsak a haderőnek, hanem az egész országnak.

A Rákóczi szabadságharc alatt a francia uralkodó nagy összegű katonai segélyt küldött a kuruc haderőnek, de a katonatisztjei arról számoltak be, hogy a kuruc tábornokok vacsoráin egyre nagyobb a pompa és egyre hosszabb a tivornya, miközben a katonák továbbra sem kapják meg a fejadagjukat. Történelmi tanulmányaim során azon is eltöprengtem, hogy az Amerikai Egyesült Államokban Kossuth Lajos csodálatos utat tett, sikeresen a szabadságharc mellé állította az amerikaiakat, több száz ezer dollárt kapott tőlük. Ebből azonban a többi emigránsnak egy fillért sem juttatott, miközben ő maga Torinóban, egy fényűző villában élte le hátra levő évtizedeit. A vezetői magatartás lényege, hogy többet dolgozok, többet teljesítek, mint az alattam levők. Nem többletjogokat, privilégiumokat jelent, hanem több szolgálatot.

- Ezek szerint nálunk a silány elit történelmi örökség?

- Második Rákóczi Ferenc Rodostóban nagyon szerény körülmények között élt, asztalosmesterként dolgozott, pedig herceg volt. Nem a fogyasztási javak felhalmozása határozza meg helyi értékünket a világban, de ez nem mindenkiben tudatosul.

- Változhat ez, vagy olyan átok, amitől sosem szabadulunk?

- Fontos lenne, hogy minél inkább megszabaduljunk az egoizmustól, ami eltakarja előlünk a valóságot. Legyen öntudatunk, reális önértékelésünk, de tudjunk szembenézni a hibáinkkal, a mulasztásinkkal is! Vizsgáljuk először a saját felelősségünket, azután kérjünk számon másokat! Optimista vagyok, mert tanítok egyetemistákat, látom a saját 26 éves fiamat is, aki már nyugati egyetemen tanult, az Erasmus program keretében. Mérhetetlen odaadással, szorgalommal végzi a munkáját, becsüli, tiszteli a nála többet tudó kollégákat, működik a belső kontrollja. István Imre herceghez szóló intelmei ma is érvényesek: „Minket az alázat emel fel, és a gőg és a gyűlölködés taszít le.”

Kőrösi Csoma Sándor egy kis székely faluból indult szegényen, támogatók nélkül, és a tibeti hegyek között vált világhírűvé. A mai napig kelet és nyugat kapcsolatának a szimbóluma, akit egyformán tisztelnek a keresztények és a buddhizmus követői. Úgy érkezett nyugatról keletre, hogy nem elvenni, hanem adni akart. A cellájában nem gyújtott tüzet, nehogy a füst akadályozza a munkában. A magyar történelem legnagyszerűbb személyisége, a művészettörténet legcsodálatosabb tudósa, aki mohamedánok, keresztények, buddhisták, hinduk között élt, de egyetlen ellenséget sem szerzett, mert nem másokon áttiporva akart előre jutni. Ilyen emberünk is van!

- Teleki Pál 1911-ben kezdeményezte az első magyar földrajzi közgyűjtemény felállítását, őt pedig több neves, nemzetközileg is elismert tudósunk követte, de almkuk megvalósulására hetven évet kellett várni. A tudomány helyzete, szerepe, befolyása mintha azóta sem változott volna a magyar társadalomban. Hogyan lehet ezzel megbékélni?

- Valóban van abban ellentmondás, hogy amíg a legfejlettebb országokban kiváló magyar tudósok dolgoznak és világszínvonalú eredményeket mutatnak fel az orvostudomány, a természettudományok, az élettan, a földrajz, a műszaki és közlekedéstudományok területén, addig itthon nagyon sok vonatkozásban gondokkal küzd a tudományos élet. Ennek vannak objektív, anyagi, de szervezési okai is. Racionálisabban kellene gazdálkodni a rendelkezésre álló forrásokkal, de a tudományos eredményekkel is. A saját területemen például számos értéket látok,

akkora becsben tartják a munkásságukat, hogy könyvet jelentettek meg róluk. Magyarországon ugyanerre nem sikerült támogatást szerezni.

Nagyon sok tanulni valónk lenne az ázsiaiaktól - szervezés, munkaszeretet, előrelátás. Rendkívül erősen tisztelik a szellemiséget, a tapasztalatot, a kort, a tudást, de ez nem akadály a fejlődésüknek, a modernitás érvényesülésének.

- Bejárta szinte az egész világot. Soba nem érezte úgy, hogy jobb lenne valami más táján élni?

- Amikor 1977-ben életemben először utazhattam nyugatra, az angliai Sheffieldben sóvárgó irigységgel néztem egy ottani professzor útlevelét, amit a Föld legkülönbözőbb államaiban pecsételték tele Szingapúrtól Malajziáig, ahová egy évi fizetésembe került volna egy repülőjegy. Akkor tettem fel magamnak először a kérdést: milyen jövő vár egy angol fiatalra,

a kollégák jobb munkakörülményeit, de ült ebben az irodában Antall József miniszterelnök is! (Itt bájosan avitt kárpitozott székre mutat, amely embermagasságig papírokkal, újságokkal van megpakolva. Indítványozom, fotózzuk le, de nem szeretné, még a végén azt hinnék róla, nem becsüli meg eléggé a kormányfő emlékét.) Közpénzen nem urizálunk! Még akkor sem, ha lehetne! A munkát akkor is el kell végezni, ha a feltételek szerények, sőt!

- Tudósnak vagy közművelődési szakembernek tartja magát?

- A kettőt soha nem választottam el és nem állítottam egymással szembe. A tudományos munka, a publikációs tevékenység, a saját eredmény mindig nagyon fontos volt számomra, ahogy a múzeum sem létezhet tudományos produktumok nélkül. Az Almássy vagy a Kőrösi monográfiák pozitív visszhangja nagyon sok örömet jelentett, hiszen a hazámnak, nagyszerű magyarok

A LÁZADÓ FÁJDALOM KÖLTŐJE

Utassy József grafológus szemmel

Barna Erika Viktória

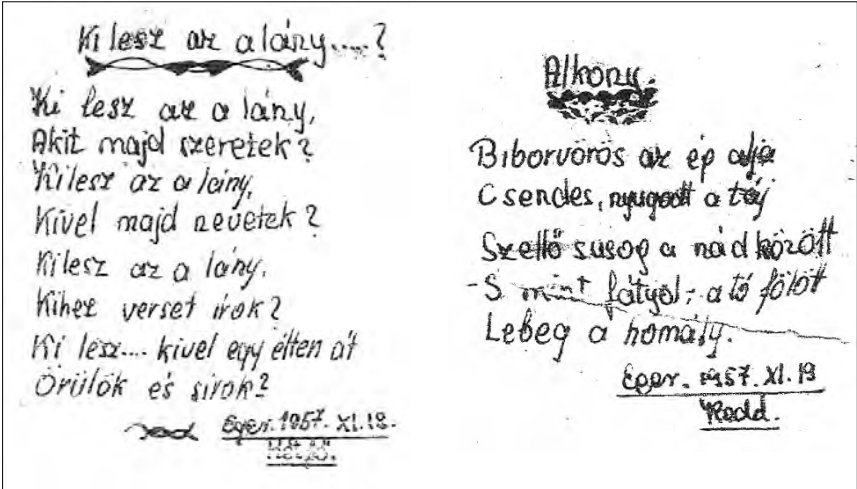
Kegyelmi adományként kaptuk mi, emberek az írástudás kivételes lehetőségét, ami többszintű közlésformát tesz lehetővé számunkra. Az írástudásunk egyik síkja a mindannyiunk által jól ismert, az iskolákban tanított, nyelvhez kötött üzenetközvetítés. A másik dimenziója a grafológiai olvasat. A kézírás avatott elemzése nyomán az írásjelek önmagukon túlmutatva szimbólumokká válnak, s nemcsak intellektuális kódolható üzenetként, hanem a személyiség lenyomataként is feltárulnak.

Ahogyan testbeszédünk: finomabb vagy durvább gesztusaink, élénk vagy szándékosan elszegényített arcjátékunk is kíséri közléseinket – hitelesítve vagy hiteltelenítve azokat –, úgy az írásképünk is beláthatóvá teszi azokat a lelki rezduléseket, amelyek gyakran még az író személy számára is rejtve maradnak. A kézírás rendkívül összetett jelenségének alapja az az energiatranszformáció, amelynek során a láthatatlan gondolatok és érzelmek többszörös áttételen keresztül írásjelkékké válva rögzülnek: a szellemi energiaként megszületett tartalom anyagi formában kivetül. A papíron látható írásjegyekben követhetjük az író személy fizikai, lelki, szellemi állapotait, állapotváltozásait.

A fentiekből fakadóan rendkívüli élmény az irodalmi alkotások kéziratainak szemlélése. A nyomtatott formában megjelenő költemények uniformizált látványával szemben a kézírások egyéni intimitása közvetlenül átélhetővé teszi az alkotó ember érzelmi hullámszásait. A szavakba sűrített üzenet mellett a betűformák nyomán életre kelnek a művész lelkének belső tájai: az írásjegyeket formáló mozdulatok által részesei lehetünk a vers születésének, az alkotás megszentelődött pillanatainak.

Utassy József grafológiai személyiségvizsgálata az 1957 és 1989 között született verskéziratok alapján készült - a költő özvegyének szíves engedélyével. A nyolc verset kiegészíti még két dedikáció, amely 2002-ben és 2004-ben született, következőképpen Dzsót - ahogyan önmagát nevezte - tizenhat éves korától hatvanhárom éves koráig tudjuk követni.

„A küzdelem költője”-ként említik gyakran, Nagy Gábor is így nevezte őt a verseit méltató tanulmányában (*Utassy József válogatott versei*, Magyar Napló Kiadó, 2006). A költő kézírásait forgatva sokszólamúság tárul fel, lelkének mélységeiben barangolva gyötrelmes vajúdások, haragos kiáltások és csenddé olvadt fájdalomak szemtanúi és átélői lehetünk.

Ki lesz az a a lány és az Alkony című versek kézírata (1957)

A *Ki lesz az a lány...?* és az *Alkony* című, 1957-ben, vagyis tizenhat évesen írt versek kézírása még a kamaszkori önkereső tendenciákat hordozza. Formailag nyomtatott írásmódot láthatunk, ami gyakori ebben az életkorban. A nyomtatott vagy szakmai nyelven „scrip” írás a grafológiai értelmezés szerint mesterkéltnek számít a spontán mozdulatok erős lefékezettsége miatt. Ez az uniformizált jellegű írás éppúgy eltakarhatja a személyiség finomabb árnyalatait, ahogyan a kamaszkori

farmer-viselet is elrejtí az egyéni ízlésvilágot. Sokféle oka lehet a nyomtatott írás használatának, de gyakran azok az emberek választják, akik óvakodnak feltárni az érzelmi szükségleteiket, vagyis a racionalitás falait építik maguk köré a sérülékenység takarására, a lélek viharainak álcázására. A kissé mechanikus jellegű, a hurkokat, a kötővonalakat és az egyéni díszítéseket nélkülöző formák szemléletesen árulkodnak az írójuk törekvéseiről: az intellektuális közlés hangsúlyozódik az érzelmi kiáradással szemben.

A script írásban a tanult normák elleni lázadást is felismerhetjük, ami individualista tendenciákról tanúskodik: a függetlenségi törekvések hangsúlyozódnak az alkalmazkodó beolvadással szemben. A grafológus számára kihívást jelent minden script jellegű kézírás elemzése, mert az uniformizáltság mögött is rá kell találni az egyéni jellegzetességekre.

Utassy József fenti kézírásaiban a nyomtatott formák hol katonás keménységgel sorakoznak, hol íveltebb vonalakkal kiegészülve lágyabban hajladoznak, tükrözve a kamasz költő lelkének kiforratlanságát és szélső pólusait. Az írástempó váltakozó, hol nagy lendületet vesz, hol megtorpan, tükrözve a költő akarata és érzelmei – ész és szív - közötti feszültségeket, a világokat meghódítani vágyó, de a saját árnyékával küzdő lélek szinte reménytelen küzdelmét. A script betűk férfias határozottságát helyenként nőies kerektség lágyítja, rávilágítva a belül hordott férfi eszmény bizonytalanságaira. A finomabb árnyalatokat időnként nyereség fedi, mintha férfiasabbnak tartaná a keményebb, durvább közlésmódot.

Egyrészt valóban a küzdelemre, a bátor kiállásra, a megpróbáltatások vállalására, az akadályok legyőzésére készen álló „klasszikus” férfi-ideál képe hívható elő a fegyvelmezett mozdulatokból. Másrészt az álmodozó, gazdag érzelemvilágú, gyengédségre áhítózo művészlélek elevenedik meg, aki az anyához való erős érzelmi kötődésben nevelkedett fel. A pszichológia nyelvén fogalmazva a középzőna jellemzői azonban orális fixációra utalnak, ami a szoptatás vagy elválasztás során történt traumára utal. Vagyis feltárul, hogy az anyához való kötődés, pontosabban a korai anya-gyermek kapcsolat ellentmondásokkal terhelt, ami az ösbizalom hiányára utal. Ennek hátterében a feltétel nélkül elfogadó szeretet hiánya áll. Az intimitás elégtelenségétől, az el nem fogadottság érzetétől szenvedhetett gyermekkortól kezdve, ami meghatározta az önmagához való viszonyát, én-képét és világképét. Ismeretes, hogy a korai élmények alapján

önelfogadás nehézségei erednek, ami belső meghasonláshoz vezetett: az önmagáért és önmaga ellen folytatott szakadatlan harchoz.

Az életművét áttekintve a verseiben is fellelhető a hasítás, az anyja iránt érzett ambivalencia: hol a ragaszkodó szeretet hangzik, hol a sérelmeket feldolgozni nem tudó harag tör felszínre. A védelmező anya, a „jó anya” utáni vágyakozás szólal meg a *Didergek* *éreted* soraiban: *„ne hagyj magamra, édesem,/Legalább álomban jöjj el,/Látogass meg, édesanyám: /bánatom poharát törd el (Didergek éreted)*

Lehetetlen mély megrendültség nélkül olvasni a „rossz anya” iránti szemrehányó, ítélekező, gyöttrődő gyűlölettel izzó szavait. *A kofa* című verse a poklok mélyére zuhanva születhetett: *„Te kiűtötted kezemből a könyvet,/Boldog voltál, ha lelkemet gyötörted. ...Te nem szeretted apámat, sem engem!/(De nem imádtad nem ám, a susztert sem. ...Csak magadat! S a pénzt. A bort. A főrtöt.../Kofa voltál anyám. Kofa, kofa. Magadhoz hű, de hozzám mostoha.”*

A grafológiai elemzés rávilágít arra az emberi sorsot meghatározó törvényszerűsége, hogy a kora gyermekkori bevéődések, élethelyzetek miképpen kottázzák le a személyiség alapdallamát, s a lélek rétegeiben hogyan rögzülnek lenyomatként az átélt hiányok. A lélek „fekete lyukaiból”, a nincsből nehéz építkezni. Az ambivalens érzelmek szólamaiból felépülő alapdallam konkrét megnyilvánulása lehetett gyötrelmes Istentagadó Isten-keresése és az idősebb kori kézírások alapján feltáruló önpusztító tendencia, a „sátán sugdosása”:

„<i>Én föllázdattam. Föllázdattam az Isten ellen, Mert erre ösztökélt a szellem: Föllázdattam hát Isten ellen.</i>” (Beismerő vallomás) „<i>Mire vársz még? Oly egyedül Maradtál. Dőföd magadba a kést markolatig.</i>” (Sugdos a Sátán)
--

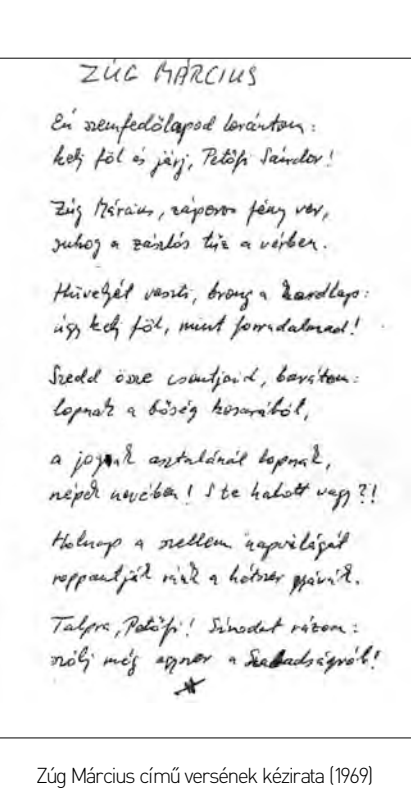
A fentiek alapján belátható, hogy miért is választotta a kamasz költő a nyomtatott írást, ami elrejtí az érzelmi kiszolgáltatottságról való félelmét, gyermekkori traumáit, a lelkében tátongó úrt. A script írás maszkként takarja el a kamasz költő sérülékeny lelkét. Szinte röntgenszerűen átviláglik az ifjú Dzsó kettős világa: távolságtartása önmagától, ahogy szigorú megfigyelőként néz önmagára és a világra, de minden törekvése ellenére is felvillan végtelen érzékenysége, sokhúron játszani tudó, valódi lény. Szenvedélyes szerelemre képes: az érzéki ingerek iránti fogékonyság, a másik nem meghódítására, de főleg a női gyöngédségre vágyó kamasz reménykedő mosolya is megelevenedik a kézírásból.

Ismeretes, hogy az anyai oldalon elszenvedett hiányok mellett az Apa-hiány gyötrelmes árvasága is tetézte kínjait, aminek feldolgozhatatlan síkja a doni hős értelmetlen áldozatísága és a hatalom által megtiltott gyásza.

A kézírás jellemzőit rétegről rétegre kibontva juthatunk el a személyiség hologramszerű képéhez. A fenti két kamaszkori íráskép árkádos kötésmódjából, szűkítő jellegéből, egyszerűsített formáiból gatlásokra, szemérmes zárkózottságra is következtethetünk. A személyes kapcsolatokban nem szívesen mesélhetett önmagáról és lelki gondjairól, ezért is adott feloldást a versírás - a szublimáció lehetőségével. A lírai alany kompenzálni tudta valamelyest a személyes lét hiányosságait.

Zárkózottsága mögött azonban az önállóságra való törevés, az elkülönülés szándéka is felfedezhető: olyan ifjú, aki nem akar beolvadni az arctalan masszába, hanem óvja egyéni világát és függetlenségét. Dzsó saját szabadságát többre értékelte a meghunyászkodó gyengéségnél, ami

bátorságot adott az önvállalásra. A helyenként keménnyé váló mozdulatok makacsságra, önféjűsége, lázadásra, a manipulációkkal szembeni ellenállásra és fejlett igazságérzetre utalnak. Ezek a tulajdonságok az érzékenységgel örvöződve kísérhették és segíthették a költővé érlelődés útján, melynek egyik legfőbb alapértéke az erkölcsi szilárdságból nyert erő. Kimondani a hatalom által megtiltott kimondhatatlant csak az tudja, akit feszít az igazságtalanság és akiben van erő a kiállásra, a lázadásra.

Zug Március című versének kézírata (1969)

Az 1969-ben, huszonynyolcévesen írt *Zug Március* című versének kézírása hatalmas változás mutat a kamaszkorhoz képest. Csökkent a betűk mérete, jobbradőltség uralkodik a korábbi állójelleggel szemben, és a nyomtatott írás visszafogottságát felváltotta a spontán dinamika, amit a felgyorsított tempó türelmetlensége jelez. Zaklatott lélek lenyomata ez, amit a sokféle szabálytalanság, javítgatás, ritmustörés tükröz. Az írást létrehozó mozdulatokra való mély ráhangolódás nyugtalanságot válthat ki az olvasóban is. Igen erős indulatíságot, kétségbeesettséget, önmagával és a világgal való elégedetlenséget áraszt az íráskép. Ugyanakkor a kisebb méretet létrehozó koncentrált mozdulatok és a szűkítetttség egyrészt gondolati fegyelemre, elmélyültségre, töprengő, vívódó, életértelmet kereső férfira utalnak, másrészt szorongásokra, depresszív tendenciákra, a felszabadultság hiányára. A melankolikus temperamentum gyötrelmei ezek, a tökéletességre vágyó, a világ tökéletlenségétől szenvedő lélek vergődései. Utassy József borúsabb, „fekete gondoktól” súlyosodó költeményei melankolikus karakteréből fakadnak fel. Az állandó, legfeljebb legfelzvetélyenyire feloldható aggodalom túlmutat a személyes sorson. Az életértelemre újra és újra rákérdező költő szorongásai törvényszerűen vezetnek el az emberi lét halandóságához, ahogyan ezt a Talán című versében is volt ereje kimondani: „egyszer majd megérted talán:/mi ez az ősi szorongás bennem,/álomi horror koponyám falán,/rendezője maga az Isten/producere a Halál.”

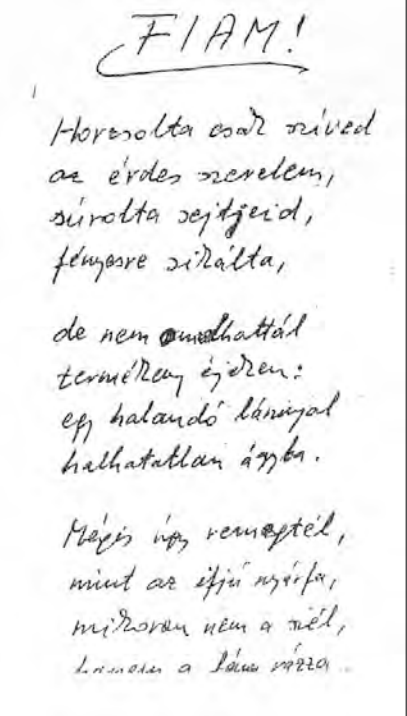
Motívum című versének kézírata (1985-88 között)

A *Motívum* című vers kéziratának születési dátumát nem lehet pontosítani, a költő özvegyének közlése szerint 1985 és -88 között készült, amit Utassy a Petőfi Irodalmi Múzeumnak ajándékozott 2009-ben.

Az életutat követő zarándoklatunkban Dzsó felnőtt korához érkezünk: a 44-47 éves kora közötti lelki portrét láthatjuk. Kamaszos lendület, dacosság, a korábban már csírájában megmutakozó férfias kiállás éled újjá, sok erőt, elszántságot tükröz az írás a meglévő, rejtettebb nyugtalansága mellett is. Az aláírás is megerősíti a fentieket, olvashatósága, homogenitása a költő hitelességét, szigorú erkölcsi mércéjét és megörhethetlen belső tartását tükrözi.

A betűk mérete nagyobb lett, a nyomaték erőteljesebb, de a javítgatások, a szabálytalanságok és ritmus egyenetlenségek alapján a korábbi belső küzdelem feloldatlanságára következtethetünk. Ingerlékenység, türelmetlenség, dacos lázadás is látható a grafológiai olvasat alapján, de az ezek megszelídítésére irányuló önfegyelmező erő is jelen van. Csalódások, kudarcok által edzett férfi lélek néz vissza ránk, aki már bölcsebben veszi tudomásul az emberi sors tanításait. Az ütések hegei sorakoznak a lélek finom szöveten, de ezekkel egyenes arányban a tudatosság is folyamatosan növekszik. A kimondatlan és kimondhatatlan fájdalmak, csalódások csöndje tagolja a verset, a beírt és beíratlanul maradt üres felületek zenéjéből kozmikus dallam születik:

<i>Küzöbén az estnek,</i> <i>csillagfakadaskor</i> <i>dalba fog az ember!</i> <i>ha már fáj a sorsa:</i> <i>nagyon szépen fájjon,</i> <i>küzöbén az estnek,</i> <i>csillagfakadákör: (Motívum)</i>

A Fiam című versének kézírata (1989-90)

1989-ben halt meg a költő fia 20 évesen, Csernobil áldozataként. (Beleborzadhatunk a gondolatba: a Don kanyarnál értelmetlenül meghalt nagyapa áldozatísága ismétlődik az unoka halálában. A Hellinger-féle családállítás egy újabb keletű pszichológiai segítségnyújtásként éppen a nemzedékről nemzedékre szálló tudatlan áldozatvállalás feloldásáról szól. Don kanyar és Csernobil... mintha a volt Szovjetunió halálmezőin a nagyapa és unoka szelleme kísértene...)

A *Fiam* című versének kézírata a lélek mély alámerüléséről ad hírt. A korábbi írásmintához képest nagy változás látható: a mozdulatok lelassultak, a toll vánszorog a papíron, mintha minden betű a fájdalomtól rogyadozna. Szögek, javítgatások, vonalremegések, betűtorzulások adják hírül a magába roskadt állapotot, amit önpusztító

tendenciák is tetéznek: az alkoholtól enyhülést váró költő néma segélykiáltását. A kézírás feloldatlan feszültsége, az erőtlenül támolygó kézmozdulatok szinte ziháló szaggatottsága által átélhetjük a költő mélységes gyászát, amit fia elvesztésekor érezhetett. A versek nyomtatott formáját elolvasva is eggyé válhatunk a gyászoló apával, osztozhatunk bánatában, de a kézírás kisugárása által a fájdalom még közvetlenebbül érint meg, az írásképp látványától önkéntelenül is feljajdulunk. A kézírás bevon a költő lelkének legmélyebb bugyraiba, beléphetünk a szavakkal már kimondhatatlan dimenziókba. Az írásképp lehetővé teszi, hogy ne csak értelemmel fogjuk fel a leírtakat, hanem közvetlenül átéljük a lélek jajkiáltását. A másik ember érzelmeit, ahogyan a világot is, csak *átélni* lehet, az értelmén túli, az emberi elme számára felfoghatatlan jelenségek csak átélés útján ismerhetők meg. Pontosan ez az a többlet, amiben részünk lehet a költemények, irodalmi művek beavató kéziratának szemlélése révén.

Újra és újra rácsodálkozhatunk a magyar nyelv és a kézírás által közvetített finom árnyalatokra. Jól ismerjük a „lelki összeomlás”, „zaklatottság” kifejezéseket, amelyek rendkívül szemléletesen fejezik ki a belső táj, jelen esetben a fájdalom állapotváltozásait. Mindezt szinte filmszerűen keltik életre és teszik láthatóvá a remegő kéz aritmikusan rángatózó vonalai, zaklatott, meggyötört betűformái. Az írás is képes „összeomlani”, zaklatottá válni, ugyanúgy, ahogyan a lélek.

Mélységes meghatottsággal szemlélhető csak a vers címének kihangsúlyozott, nagybetűs formája, amelyet felkiáltójellel tesz még nyomatékosabbá: FIAM! A felkiáltó jel és a nagybetű kiáltássá sűrűsödik, a Fia iránt érzett szeretet hőfokát tükrözve. A cím alatti aláhúzás ívelt vonalában mintha a már soha be nem teljesülő apai ölelés mozdulata rejlene...

Dzsó a fenti dedikációt hatvanegyévesen írta Fazekas István költőnek. *(Az Isten faggatása* című kötet versei 1992-1994 között születtek.) Megkeményedett az írásképp, erős elfojtásokat, a tudattalan mélyére lenyomott, feldolgozatlan keserűséget tükröz. A mozdulatok keresettsége nemcsak a dedikáció műfajából fakad, ahol a „szépirás” és olvashatóság udvariassági követelmény. A kontroll alatt tartott íromozgás újabb álarcra utal, amit azért vehetett fel a költő, hogy a keresztrefeszítettség fájdalmait takarja. Kifelé, a világ felé próbál valamiféle kiegyensúlyozottságot, megbékélést mutatni, miközben belül küzd a „lenni vagy nem lenni”, „élni vagy halni” kérdések súlyos dilemmaíval. Itt már valóban drámai küzdelem zajlik, a feloldatlan gyermekkori traumákra ráakódtak az eddigi életút során felgyülemlett veszteségek, kudarcok, csalódások, amelyek testi-fizikai szinten, betegségekben is megjelentek.

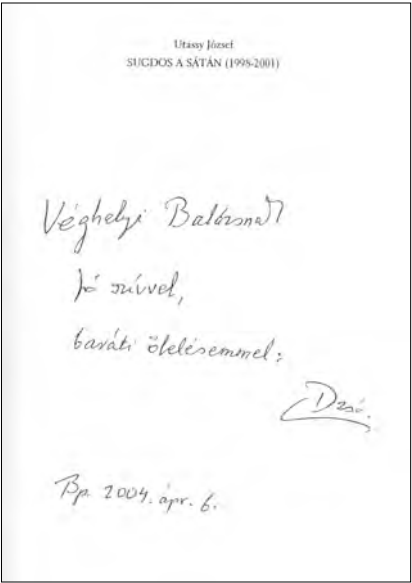

Fazekas István, költőnek szóló dedikáció (2002)

Hit és hitetlenség, remény és reménytelenség ütközte ez, az árnyékával való viaskodás, amit leginkább a *Szörny* című versével azonosíthatunk: *„A szörny,/ akit magamban hordok,/mosolyog rám./ Én meg vicsorgok.../Új ütközet ez,/új harc, új tusa:/reng agyam roppant labirintusa.”* A magánember nem, de a lírai én képes a félelem kimondására: *„Rettegek magamban: / mikor szakad végleg be a föld alattam.”* Ha próbál is megbékélni múlandó sorsával, a kézírás a fojtogató szorongást hitelesíti. Az Útrakészen című versének sorai inkább a magában hordozott férfi -ideál szintjéről, egy vágyott állapotról szólnak:

*már
engem
minden
pillanatban*

*útrakészen
talál
a
balál*

Véghegyi Balázs, költőnek szóló dedikáció (2004)

A kézírás nem igazolja a készenlétet, inkább a magára erőltetett belenyugvásról árulkodik. A kézírás alapján feltáruló belső küzdelem arra vall, hogy még reméli a lehetőséget: súlyos batyuja terhét még szeretné lerakni. Az el nem végzett életfeladat feszítheti és életben tartja. Kapott is még időt: a következő kötet: *Sugdós a Sátán* címmel látott napvilágot, amit 2004-ben Véghegyi Balázs költőnek dedikált. (Az 1998-2001 között írt versek gyűjteménye).

Az írásképp az előző dedikációhoz képest összeszedettebb, láthatóan a költő erősen fegyelmezi az írómozgást, ami egyben belső fegyelmezettségre, önuralomra is utal. A ritmus és a formák ápoltsága alapján belső megtisztulásra következtethetünk, most egy lépéssel valóban közelebb jutott az „útra készen” állapothoz. Az árkádok és oválok zárt formái, a script-jellegű írásmód kötetlensége magányosság-érzetéről, a magány feloldhatatlanságának szomorúságáról tanúskodik. Sokszoros árvaságként éli meg a sorsát, mintha egész életútján az ősbizalom hiányával küzdene. Mintha nem tartotta volna önmagát igazán szerethetőnek, mintha sehol sem érezte volna otthon önmagát, a soha-meg-nem-békélés nyugtalanságában élt. Lázadó fájdalommal élte az életét. A kézírásból feltáruló belső vajúdást legmarkánsabban az *Ördögi kör* című verse tükrözi:

*Ha otthon ülsz,
világgá mennél.
Ha nekivágtál:
vágysz haza.
Ördögi kör!
Menjél? Maradjál?
Bazsalyog Isten,
gúnyol csillaga.*

A dedikáció írásképeben felismerhetők még a kamaszkori nőies, hajlékonyabb mozdulatok is, amelyek a külső keménysége alatt rejlő szeretetvágyát, szeretni és ragaszkodni

tudó, végtelenül érzékeny, sebezhető lényét villantják fel. Nehéz sorsot vállalt, és kapott, de méltósággal végigjárta, volt ereje felvállalni önmagát, gyengeségeit, árnyékait. Feleségével ketten együtt vitték „a Golgotára a keresztek kereszjtjét”.

Szabadságát nem adta fel, a hatalomnak nem hódolt be, önmagához, elveihez, eszményeihez hú maradt.

Turcsány Péter Ellentétek születésnapj parlandója

Monának szeretettel, Péter

*Nem kívánok Neked semmi mást,
mint azt, hogy szeretni tudj
hogy ismerd a rosszat és a jót,
a rosszat, hogy élvezd a mámort,
hogy felelj minden álmot,
hogy igyál édest és keserűt,
hogy válaszd a jobb ízűt,
hogy zúduljon rád a hófúvás,
hogy érjen a nap-parázs,
hogy meséről álmodj éjszaka,
hogy ébredj zord valóra,
hogy örök gondod legyen a múlt,
hogy a mát csókolni tudd.*

*Nem kívánok neked semmi mást,
mint azt, hogy szeretni tud.j
hogy búsulni tudj,
hogy örülni tudj,
hogy élni tudj,
hogy tagadni tudj,
hogy jönni tudj,
hogy eldobni tudj,
hogy venni tudj,
hogy csalódni tudj,
hogy szeretni tudj,
hogy szeretni tudj,
hogy szeretni tudj!*

(Kézirat 1968 III. 13-ból)

SOMLYÓ ZOLTÁN BUDAPESTJE

Bozók Ferenc

„Alázkodó, vak tisztelettel mártom meg tintámban a tollam, nádhagyni, boldogfi: utódom, hogy itt, e Pesten én mi voltam.”
(*A boldog utódhoz*)

*„Megyek, amerre víz az út,
A friss hó, mint fehér pamut,
oly lágy, mint a mesékben.
Én átkozott, így járom át Pestet, szerelmem városát a lassú hóesésben.”*
(*Diadém*)

„Budapest ma is a magyar szív városa, mint volt azelőtt és leszén az időtlen időkig, pont.” - vallotta Somlyó Zoltán a *Herrn Szeretet Budapest!* című írásában. A Somlyó-lírában kaleidoszkóp-szerűen kavarnak azok a városok, melyekben hosszabb-rövidebb ideig élt. Amikor Pesten élt, vidékre vágyott, amikor valamely vidéki városban lakott, akkor a misztikus, varázslatos Budapest vonzotta. Vagyis nem biztos, hogy a valóságos Budapest, inkább csak a róla elképzelt kép, Budapest úgy, ahogyan Somlyó Zoltán látta, vagy ahogyan ő látni akarta. De nem volt Budapestrel elfogult. A várost szépségével és nyomorúságával együtt szerette. Devecseri Gábor *„fenséges nyomor”*-nak nevezte azt a kint és kéjt, amivel Somlyó Budapestet megélhette. De hisz mindannyiunknak megvan a saját Budapestünk. Kállay Miklós készített egy interjút Somlyó Zoltánnal, aki arról is vallott, mi vonzotta Budapestre, ahol az irodalmi barátságok, Kosztolányi, Füst, Karinthy és a varázslatos New York és Hadik kávéház világa mellett a legmélyebb nyomorúságot és kiszolgáltatottságot is megismerhette: *„Mindig úgy voltam én, hogy nem tudtam sokáig megnelegedni egy helyen. Ha jól ment is a sorom, vágódtam fel Budapestre, és egy szép napon búcsút is mondtam a Pece-parti Párizsnak és visszatértem Pestre. () Nem volt*

állásom, nem volt lakásom. Nem volt hely, ahol a fejemet lehajtsam. Utcai padokon aludtam. Éjjeli menedékhelyek vackain bányódtam, ahol huszonheten fekiüdtek egy kis szobában, s a nappali alvóknak várniuk kellett, míg az éjjeliek eltávoznak. Razziák alkalmával nem egyszer bevitt innen a rendőrség, mert nem volt állandó lakásom. Ez alatt a rövid idő alatt harminckét helyen laktam. (..) Szabadkán kicsit mindig idegennek érzetem magam. Vágytam fel Budapestre, Kosztolányi és Karinthy társasága csábított, bár Kosztolányi le-lelátogatott Szabadkára, ahol az apja középiskolai igazgató volt, de ezek a látogatások csak annál jobban fokozták a nosztalgiámat Pest után. Nem is bírtam ki ezt a helyzetet sokáig, otthagytam szabadkai állásomat is, és megint csak feljöttem nyomorogni és kínlódni Budapestre.” A Baross utca 36. szám alatt is volt ágyrajáró, itt állandó rettegésben töltötte az éjszakákat, mert szobatársa egy marcona tekintetű kardnyelő volt. Ennek az élménynek állít emléket az Ágyrajárók között című költeményében. Kosztolányit és Karinthyt, a két inspiráló jóbarátot külön is említi, akiknek mindent köszönhet, hisz ők fedezték fel a Budapestre hasadt kabátban, de orchidea parfümillattal érkező vidéki poétát:

*„S bár a szerkesztők között híve nem volt,
mégis megindult két szál pesti toll,
két látva néző embernek kezében,
kik nem bánták azt, hogy más mit papol.
Nevüket már az emlék báronyára kemény betűkkel róttá fel a hír:
az egyik Kosztolányi volt, a költő,
másik Karinthy, ki vésővel ír.”*

A Budapestre érkezés örömet és nyomorúságát a legterjedelmesebben a *Pest* című hosszabb költeményben részletezi, mely önmagában is megérdemelne egy hosszabb elemzést:

*„A kelenföldi állomáson reggel a vonatról egy gyűrött úr lelép. (...)
S az Erzsébethíd ünnepélyes íve s a Duna ringó, rengő habjai... És elkezdődtek egy magyar poeta rögös, rajongó pesti napjai”*

Az Apostoli szegénység című vers, mintha egyenes folytatása lenne az előbbi költeménynek:

„Ide jutott a költő Budapesten, apostoli szegénység várta őt. És az Üllői úton kódorogván remélt és várt egy boldogabb időt.”

„Sovány kezeim fáztak s az éccakák jövőének, a szennyes, borús éjjek. S lenn táncolt Budapest.”
(*Ültem hideg szobákban...*)

„S az Oktogon felől a szellő beszél a bordáid alá.”
(*Örök körhinta ringajára*)

Különös, hogy Tersánszky Józsi Jenő, a *Nagy árnyakról bizalmasan* című írásában sokkal pikánsabban írja le azt, hogyan jutott Szabadkáról Pestre Somlyó. Tersánszky szerint Somlyó egy gazdag kisasszonnyal folytatott titkos szerelmi viszonyt, és a leány feldühödött apjának bosszúja miatt menekült Pestre: *„A dühös apa képes lesz bérgyilkost fogadni, hogy a gaz és büetlen csábítót eltegye láb alól. Somlyó rohant ki a vonathoz. Kivette a csomagját a ruhatárból. Fiuméba váltott jegyét átíratta Budapestre. Így került Somlyó Zoltán a fővárosba.”* Kosztolányit olyannyira inspirálta Somlyó Zoltán különleges személyisége, hogy az *Esti Kornél*-novellákban is szerepelteti, például az ötödik fejezetben, Sárkány álnéven. Nem fér kétség hozzá, Sárkány Somlyó alakmása, erről az Esti Kurír 1933. június 7.-i számában

Birtalan Ferenc 1953 március 5

*meghalt sztálin józsef
nagyon szomorúak voltunk
én ugyan nem sokat tudtam róla
csak hogy a gyerekek barátja volt a barátjával együtt
egy fényképen
vidáman kislány áll közöttük
és alá is írták
a gyerekek barátai*

*mondtam is amikor kiszögeltek a fekete keretes képeket
ez nagyon nagy baj
és csak szomorú zenéket hallottunk a rádióból*

*aztán kiírtómték
és odarakták a barátja mellé a múzeumba
hogy meg lehessen nézni őket*

*később kiderült
moszkva nem is magyarországon van
de a legnagyobb családás akkor ért
mikor megtudtam még magyar se volt
pedig jól hangzott a neve
és illetl hozzá a nagy bajusz*

*ilyen családások még jöttek azután
verne gyuláról is terjengtek a hírek
hogy ő is idegen
csak szerette a magyarokat
azért írta a dunai hajóst meg a sándor mátyást
garbó margiton már nem csodálkoztam
kezdtém sejtteni
valami huncutság lehet hogy
többen legyenek akikre büszkék vagyunk*

*a filmhíradóban mutatták
a földeken haladnak a munkák
szorgalmasak az építők
s a gyárakban micsoda százalékokat érnek el
a pióker a muszka
győr városában a horváth
persze kiderült
volt valami kurfli a dologban
mert a munkások java alig közelítette meg a száz százalékot
s ök ezer fölött teljesítettek
igaz több gépen
s csoportokat szerveztek körjük
a túlterheléstől leégő villanymotorokat cserélni
de az a moziban nem látszott
csak a sztahanovisták*

*aztán jöttek a hírek
hogy nem minden egészen úgy van
még rákosinál is találtak valami bibát
pedig jó ember volt
a sztálin barátja
igaz öt kiszédtek lenin mellől és beépítették a falba*

is megjelent egy cikk, *Ki a Sárkány?* címmel. Kosztolányinak, vagyis Desirének, volt szeme ahhoz, hogy felfedezze Somlyót, és türelme is, hisz Somlyó nem volt könnyen elviselhető társaság, panaszaival, és ami még ennél is fásasztóbb, kéziratokkal gyöttri *Esti Kornélt*, amint azt Kosztolányi- *Esti Kornél* megírta. Ugyanebben az *Esti Kornél*-novellában éppen Kosztolányi, azaz Desiré, a legjobb

barát és pártfogó-példakép adja Somlyóról a legélénkebb, legtalálóbbs személyleírást: *„Ez a fiú egy boldogtalan cigányprimáshoz hasonlított. Sötét volt és lángoló. Sápadt fejét kormos haj koszorúzta. Szája piros volt, szinte véres. Szörös mutatoujján sárgaréz gyűrű csillogott. Vékony nyakkendőt viselt. Kivágott, lila mellényt. Kopott, de vasalt fekete ruhát. Vadonatúj lakkipőt. Orchidea illatszer*

használt”. Ilyennek kell tehát elképzelnünk a pesti utcán sétáló, „elátkozott” költőt. Persze Kosztolányi nemcsak novellában, hanem versben is felidézi Somlyó Zoltán varázslatos alakját és szinte ugyanazt a személyleírást adja versben is, mint az imént idézett novellában:

*„Barátaimról és egy isteni merésű
Vad költőről, aki itt ült vörös ajakkal,
Meggyszínű mellényben, szuroksötét hajakkal,
Melyekbe szikrázott és recsegett a fésű.”*

(Kosztolányi

Dezső: *Régi kávéház)*

És ugyanebben a Kosztolányi-versben, a közös Kosztolányi-Somlyó Budapest-élményt is megidézi:

*„S a bús Dohány-utcán rosszarcú szeretőkkel,
Mint rózsaszínű rózsák lassan ringtak a nők el,
Éreztiük életünk s a sötét Budapestet.”*

Aztán Kosztolányi a Nyugat 1926. januári számában is ír Somlyó külsejéről, ruhájáról, ugyanazt, ugyanúgy, mint novellában és versben, ugyanazzal a háttérrel, az irodalmi halhatatlanság erkélyével, a New York kávéházzal és a Mária utcával. Füst Milán is megemlékezik Somlyó külsejéről, 1955-ben, a *Somlyó Zoltán emlékezete* című írásában, és majdnem ugyanazt a személyleírást adja, amit Kosztolányi: *„Málnaszínű, mélyen kivágott mellény volt rajta, kemény ingmell s egy spárga vékonyságú nyakkendő, amely csokorra volt kötve nyakán. Továbbá: egy olyan saját kreációjú kalapja is volt, amelyet eddig még senki se látott. Kerek volt és kemény, olyan, mint egy kettévágott, fénytelen cilinder. Nem neveltünk rajta, inkább szomorúak lettünk, de ő nem volt szomorú. Azt állította, hogy jött megbódítani Pestet. No lám.”* A New York kávéházat Somlyó maga is felidézi, a Literatura 1927. júliusi számában, a *Hogyan lettem holnapos* című írásában: *„A New Yorkban hullámozik a vendégereg. Húsz pincér ontja a dupla habos kávékat. Kaotikus zivaj, amit azonban nem hall senki. Kellemes fürdő a fürnek. Fent, a karzaton, ahol az irodalom foglal helyet, külön, úgynevezett jobb pincérek szolgálnak ki.”* De Füst Milánt is „zaklatja”, nem Kosztolányi-novellában, hanem a valóságban. Füst Milán kora reggel hivatalba indul, Somlyó pedig kávéházi virrasztás után sétál, összefutnak. Somlyó Füst gallérját rángatva kérdegeti, faggatja, mikor lesz belőle rendes ember. Füst így vigasztalta: *„Nem vagy zuhlott ember. Kiváló költő vagy.”* A pesti írókkal szemben mindig volt benne valamiféle komplexus, amely nemcsak az írói becsvágy és önigazolás kényszeréből, vagy a Nyugatból történő viszonylagos mellözöttségből, de az egzisztenciális nyomorból is forrászott. Aludt a Duna-korzón, padokon, vagy egy Ferenc körüti pincében Mari néninél, egy zöldsesgekofa-asszonyság zöldségraktárának krumpilis-és répás zsákjain, és éhségét fekvőhelyének néhány darabjával csillapította, yers répákkal, krumplikkal, különös fekvőalkalmatosságán pedig Peterdi Andorral kellett osztoznia. Hajnalban aztán Mari néni kirántotta alóluk az ágyukat, a zöldses geszákot, vitte eladni a piacra. Másik extrém alvóhelye a Rákóczi úton volt, egy sírkökereskedő telephelyén, sírkövek közt

a földön, a szabad ég alatt. Budát jobban szerette, mint Pestet. Erről többhelyütt vall, publicisztikai írásaiban és verseiben. A *Budán* című írásában így vall: *„A budai utcák romantikája mindég aktuális ilyenkor nyáron. A kociút a pestinél sokkal kisebb, kedves gránitkövekkel van burkolva, amelyek furcsa játékos cickakkban és fantasztikus ívekben futnak. (...) Jól enni is csak a budai kiskocsmákban lehet csak.”* Budán az íróember jobban érzi magát, mint Pesten, mert csendesebb, hangulatosabb, meditációra alkalmasabb és líraibb. Erről így ír a *Kenyérkereset* című írásában: *„Az ódon Budának egy biedermeier utcája, felőrával dél előtt. Piciny kávéház teraszán ülök, a csend miatt jöttem ide. Se villamos, se nagy járás-kelés erre, a saját lelkére szoruló íróembernek jó hely, itt lehet dolgozni.”* Versben is megdicséri Budát, melyet illatosabbnak érez a„parfómós” költő, mint Pestet:

*„ó parfömlterhes téli délután!
Ó teaillat lomha gyöngyözése,
ó mély utak, sötétek, kint Budán”* *(November)*

Budapesten számos utcával, kiskocsmával, épülettel személyes, intim viszonya van, figyel rájuk, kifaggatja őket, ennek az intim viszonynak versben és prózában egyaránt hangot ad. Számos versében szinte fizikailag azonosul, misztikusan egyesül a pesti utcákkal, terekkel, padokkal, szobrokkal, melyekhez pedig gyakrabban köti a kín rokonsága, mint a kéjé.

*„E padhoz régi, bús jogom van nekem:
sok hosszú, rémes, fagyos téli éjen
aludtam rajta fáradtan, elaléltnan!”* *(Dél van)*

*„S az idegen, szomorú hónapos szobák!
A falakon Krisztusok, bús Máriák
és pókhlálás, céltalan szomorú szegek –
egy sorba ütött be a sors veletek.”* *(Megbeszélések az Istennel)*

*„Azt hiszem, szobornak való vagyok,
mely tűrve honol a világban,
és évente feketébb s hallgatagabb
a Mária utcában.”* *(A Mária utcában)*

Albérletek, hónapos szobák, nagyvárosi perditatanyák már Reviczky lírájában is szerepelnek, Tóth Árpád már becézi és személyessé teszi a nagyváros díszleteit, ám azokra a lírai alany még szemlélőként tekint. Szabó Lőrinc már azt írja: *„Abova néztem, harmatként felívott a táj.”* De a Budapesttel, a város teljességével való érzelmi azonosulás és eggyé válás legkivált a Somlyó – írások sajátossága. A város díszleteivel olyannyira azonosul, hogy szinte minden – írások sajátossága. A város díszleteivel olyannyira azonosul, hogy szinte minden „somlyózóltánná” válik. A Lánchídról észreveszi, hogy beteg, a már említett Budán című írásban: *„A Lánchíd nem ismert rám, annyira rosszul néz ki a szegény. Nagy, hosszú piros kiütései vannak, és acélprizniecek a homlokán. Nagyon beteg lehet szegény Lánchíd bácsi.”* A *Pihenő* című írásában a Körút egyik üzletének kirakatában lévő antik bútorzatot, alabástrom órát, mahagóni asztalt nemcsak

megesodálja minden nap, de olyannyira tulajdonának érzi, hogy kétségbeesve tűnődik, mi lesz vele, ha a kirakatát átrendezik vagy tárgyait eladják. Ha a kirakat megszűnik, ő maga is eltűnhet. A gyengélkedő Láchíd iránt érzett aggodalomban és a körüti kirakat bútoraihoz való intim személyes viszonyban, noha prózai írások, intenzíven mutatja magát Somlyó, a lírikus. A leglíraibb prózai írása azonban talán a *Köd* című cikk, melyben már szinte krúdys líraiséggal mutatja be Budapest nevezetességeit: *„A Gellért-hegy bokrainak vörhenyes fonadéka mint valami zúzmarás szakáll burjánzik a ködön át, álomszerű, kusza rajzok rémlenek a Citadella körül. (...) A Calvin tér fölül mely kongással felbúg az óráütés, és a bűgösa tompán, téliesen verődik vissza a Szent Gellért-hegy felől. Mint egy szürke anyó, úgy gubbaszt Budapest a Duna ólomszínű vizének két oldalán, sápadt, elmosódott kupolák és nedves tetők alatt, mélyen beburkolózva a köd szürke fátyolköpenyébe.”* A *korzó halála* című írásában a sétálóutca megszüntetésének terve ellen emeli fel szavát. A Váci utcában és a Petőfi Sándor utcában a hatóság a nagyautó tilalom feloldását tervezi. Ez annyit jelent, hogy eme két utcában hamarosan megszűnik a korzó. Finom humorral méltatlankodik az eset felett: *„Esetleg többet jelenthet Pestnek az autóbusz vagy a társszekér túlkölése és zörgése, mint az, ha két kinos eleganciájú világfi a Váci utca két oldaláról hanyagul ezt kiáltja oda egymásnak: -Szervusz!...-Csau!...”* Figyelme kiterjed a pesti koldusokra is, a *Koldusok a pesti hűsön* című írásában elcsodálkozik a pesti koldus leleményességén, aki „manapság” az utca hűvös oldalán koldul, abban bízva, hogy a tikkasztó nyári kánikulában a hűvös oldalon haladó pesti polgár adakozóbb, míg az izzadó, napos oldalon dolga után futó felforrt polgár ügyet sem vet a koldusokra. Na és persze, ne feledjük a „legpestibb” fórumot, a kávéházak világát, az író legigazibb orthonát. Gábor Andor *Mit ülők a kávéházban?* című könyvét ki más méltatná kedves cikkben, mint Somlyó. Jelen van a budapesti könyvhéten is, a könyvhétről való beszámolója olyannyira aktuális, hogy akár az idei, 2010-es Őnnepi Könyvhét reflexiója is lehetne a *Költők sátora* című írása: *„A pesti könyvkiadóknak már régóta fájdalmat okoz, hogy a magyar költő könyve olyan, mint a rossz tézsa. Nem kel. Nem kel el. Nem kell. Ez nagy fájdalom a kiadónak. Mert amíg a magyar költő legfeljebb nem ebédel, addig a kiadó nem találja meg a számítását. Kisesszém utóhangja legyen Somlyó Zoltán Utóhang című költeményének egy kis részlete, valamint A pesti utca című költeményének Pestről búcsúzó sorai:*

*„elbeszélem néked suttogón
hogyan látta e szép Pest a poétát,
a Belváros, mely csillogást és fényt ad
s Buda, s a hidak és az Okogón...
Mert sokat járt ő kopott havelokban
s művészkalapban e szép tájakon.”**„Hej, pesti utca, pesti kő,
elszállt feletünk az idő,
az örök semmiségbe.*

*Ne törődj vélem: régivel –
A sétatálca végivel
porodba írom: vége.”*

KI NEKEM JÉZUS?

Enyedy Andor

Vannak dolgok, amelyeket nehéz úgy leírni, amint azokat az ember valóban érzi. - Hogy mit jelent az én életemben a Krisztus, annak látható és tapasztalható jeleit talán le tudom írni, azt a nagy boldogságot, békességet és lelki derút azonban, amit a Jézussal való személyes közösség nyújt a számomra, csak érezni tudom. Annyi bizonyos, hogyha valaki most hirtelen kivenné életemből a Jézust, olyasféléképpen érezném magamat, mint az a rab, akit életfogytiglani fegyházra ítélték.

Nem tudom elképzelni az életemet Jézus nélkül! Az, aki még nem érezte és nem tapasztalta meg az Ő szeretetét, az talán nem fogja érezni a hiányát, (jóllehet az üresség ott van a lelkében, de ő ezt addig, amíg Jézust meg nem látta, nem érzi,) az azonban, akinek már volt találkozása az élő Krisztussal, más vezetőt nem fog keresni magának az élet útvesztőjében az egyedül célhoz vezető Úr Jézuson kívül. - Ezt mind saját tapasztalataim alapján mondom. - Isten kegyelméből ma már boldogan nevezem a

Jézust életem Fejedelmének. Ez természetesen nem volt mindig így. Nem is olyan régen, - mindössze két-három évvel ezelőtt, - a Jézus személye, élete és jelentősége nagyon zavaros volt előttem. Azt még csak értettem, hogy Jézusnak el kellett jönni, hogy Isten akaratát kijelentse az embereknek, azt azonban már végképp nem tudom felfogni, hogy mi szükségem van nekem Reá - tanításain kívül - ma. Válság, újjászületés stb., nem jelentett számomra semmit. Hittem ugyan, hogy úgy van, mert olyan emberek mondták, akiknek el kellett, hogy higgyem, de magam nem tapasztaltam. - Pedig már vágytam Jézus után. - És kezdtem imádkozni a Krisztussal való személyes közösségért. Imáimnak alapja csupán a vágy volt, de nem a hit. Isten mégis meghallgatta, mert Ő előbb szeretett engem, mint én őt.

Mikor és hogyan született meg számomra a Megváltó, nem tudom. Hosszú másfél esztendő telt el kétség-öröm, keresés és boldog meglátások s nagy lelki harcok között. És ma? Jóllehet Tőle kapom életemnek minden

szépségét és boldogságát, mégis úgy érzem, hogy ez a keresés és vágyakozás meg van ma is s - úgy gondolom - megmarad egész életemben. Mert a Krisztus még ma sem az a számomra, akinek vágyaimban és imádságaimban elképzelem.

És most röviden párhuzamot szeretnék vonni az Istent ismerő, de Krisztus nélküli és a mai életem között. Mint minden ember, én is a boldogságot kerestem. A jó Isten adott is örömöket, melyeket azonban az élet kisebb-nagyobb fordulatai s az emberek különböző szeszélyei rövid időn belül a legnagyobb keserűséggé tudtak változtatni. Ma egyedüli örömforrásom a Jézus. Állandó, tiszta, senki által meg nem zavarható örömöket és lelki boldogságot kapok Tőle, s ha meg is vannak a régiek, azokat egész más világításban látom és egészen másképp értekelem s a Jézusból táplálkozó örömforrásaim birtokában nem ezektől a földi örömöknek létezésétől, vagy nem létezésétől teszem függővé életem boldogságát. *Állítson bárhová a sors, vagy legyenek életemnek bármilyen előre nem látott*

fordulatai, mindenkor boldognak fogom érezni magamat! - Életem célja lényegében ugyanaz maradt és mégis sokat, nagyon sokat változott. Amióta öntudatosan gondolkozom, céloom mindig egy és ugyanaz. Csakhogy amíg azelőtt ezt a célt bizonyos földi keretek közé ékeltem s bizonyos világias formába öntöttem, sőt nem egyszer fontosabb volt előttem a forma, mint a cél, addig ma céloznak földi formába való öntését egyedül Istenre bízom és biztos vagyok benne, hogy Ő számomra a legalkalmasabb formát fogja megteremteni. És a célt kinek segítségével érhetem el? Egyedül a Jézus kezét fogva s mindenesetre a jó Isten ingyen kegyelméből. A célért való küzdelemben s az élet harcai között azonban csak akkor fogok tudni mindenkor bízó hittel megállani, ha állandó személyes közösségben leszek Istennel a Jézus Krisztus által; ha hallgatom, olvasom Isten üzenetét és én is elmondom Neki halámat, kétségeimet, vágyaimat. És van rá remény, hogy Isten meg is hallgatja ezeket az imádságokat? Igen, a Jézus Krisztus érdeméért s tőlünk csak szeretetet kíván és azt, hogy

mindenkor úgy éljünk, hogy nyugodtan nézhessünk fel Szent Fia kereszten szenvedő arcára.

Sokan mondják, hogy nehéz az élet. Nem nehéz, ha a Jézus kezét fogjuk, ha Ő a legjobb Barátunk, ha Ő a Tanítónk, Vezetőnk, ha Ő a Megváltónk! És szép is az élet, nagyon szép, ha azt az Ő szemével nézzük, ha az Ő lelkén keresztül vizsgáljuk.

Óh, tudom jól, hogy sokat, nagyon sokat kell változnom még, hogy Jézus az lehessen számomra, aki volt például Pál apostolnak, aki el tudta mondani magáról, hogy **“Élek pedig többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.”** - Hálát adok Istennek, hogy erre az útra vezetett s ha kezdetén vagyok is az útnak, de megvan a reménységem, hogy most már mindig közelebb fogok jutni a célhoz: Isten országához, a Jézus királyságához s az örökkévalóság üdvösségéhez a Jézus érdeméért.

És most bocsánatot kérek, hogy ilyen sokat írtam, de olyan jól esett! Még csak azt szeretném mondani, hogy azt, hogy idáig jutottam, Isten után a Leány Egylet bibliáóráinak

„KÓBOR IDŐK KÖZÖTT...”

Beszélgetés Kaiser László költővel, íróval, a Hungarovox Kiadó és Oktatási Stúdió vezetőjével.

Beszélgetőtárs: Bor Zsuzsi.

Bor Zsuzsi

sikeresen felvételiztél a Színház- és Filmművészeti Főiskola dramaturg szakára. Mesélj egy kicsit a tanulmányaidról és a tanáraidról!

– Talán úgy teljes a kép, ha azt mondom: mindenképpen tovább akartam tanulni, eleve is, ugyanakkor a családban valahogy elképzelhetetlen volt, hogy ne legyek diplomás ember, másrészt pedig az irodalom érdekelt, azt akartam tanulni, a tanítás távolinak és megfoghatatlannak tűnt. Mint ahogy sem általános, sem középiskolában nem tanítottam a gyakorló tanításon kívül, aztán annál többet különféle tanfolyamokon, másokén is, a saját stúdióinkban pedig rendszeresen. Szóval Szegedre kerültem 1973-ban, két év késéssel az érettségihez képest, ennek oka: az

– Beszélj egy kicsit a gyermekkorodról! Milyen volt az a környezet, ahol formálód-tál, ahol először rácsodálkoztál a világra?

– A gyerekkor. Hát igen, ott kezdődik, ott kezdődött minden. Ahogy néhány éve írott versemben fogalmaztam: „Valami nagy zűrzavar volt, / akkor régen, nagyon régen, / valami már eldőlt akkor / a gyermekkor ösködében.” Amúgy érdekes, tanulságos, felemás gyermekkorom volt. Csak a tények: 1953-ban születtem, régi, derék, „reakciós”, katolikus, értelmiségi-tisztviselői családból származom, pesti, újlipótvárosi gyerek vagyok, szüleim elváltak. S a tények mögött? Szüleim között több mint húsz év volt a korkülönbség, mondhatni elkerülhetetlen volt a válás, nekem nincs emlékem, hogy együtt édesapámmal élünk, aki különben nagy tudású, tisztességes biológia-kémia-földrajz szakos gimnáziumi tanárként dolgozott. Egri pékcsaládból származott, első generációs értelmiségiként vette feleségül adminisztrátorként tevékenykedő édesanyját. Két nehéz természetű, érzékeny idegrendszerű ember találkozása nagy lobbanás lehetett, aztán a különbözőségek szétvitték a házasságot. Nővéremmel az édesanyámmal élünk, abban a lakásban, melyben mindmáig lakom. Édesapámmal rendszeres kapcsolatunk volt, jártunk hozzá, foglalkozott velem, tanított erre-arra, de valahogy szinte mindig nagy távolságot éreztem, és persze voltak problémák bőven, talán a korkülönbség miatt – hiszen ötvenéves volt, amikor én születtem –, talán elvárásai miatt. Érdekeségként említem, hogy magáztam apámat, ami azért az én korosztályomban igen ritka. Mindebből következik, hogy a rendkívül sokat olvasó édesanyámhoz erősen kötődtem, aki gyerekkoromban végig itthon dolgozott, ún. bedolgozó volt, ami azt jelentette, hogy előbb játékkatákat készített, majd később pulóvereket kötött. Nem kerültem óvodába, otthon lehettem édesanyámmal – ez erős emlékem. Meg hát amikor iskolás lettem, amúgy a házunkkal szemben levő iskolába jártam (egyébként a most 17 éves Helga lányom is odajárt), nem voltam napközis mint megannyi társam, ez is erős kötődés.

Feszültség és nyugalom egyszerre, talán így jellemezhetném gyermekkoromat. Feszültség, mert a kor is feszült volt, a családi viszonyok is, ráadásul eléggé szegények voltunk, nem kirívóan, nem nélkülöztünk, de visszafogottan éltünk. És nyugalom, mert jó volt édesanyámmal a gyerekkor, jó volt belakni a környéket a Nyugati pályaudvartól, a legendás Kresz Géza utcai jégpályától (télen föllocsolták és megvolt a jégpálya) a Szent István parkig, s bár nem voltam igazán jó tanuló, de jó volt iskolába járni, barátkozni, és jó volt otthon is, és nagyon szerettem olvasni.

– A „Tűz van, mamii!” című köteted novelláival a gyermekkorodról mesélsz, ugyanakkor édesanyádnak is emléket állítasz, aki egyedül nevelt fel. Felnőttként hogyan látod az édesanya oldalán fölcseperedő kisleányt?

– Tárgyilagosan és felnőttként nézve: nem lehettem egyszerű képlet. Van egy kisleány, aki olyan értelmiségi gyerek, nem tanul jól, de az osztály krémjéhez tartozik, inkább viszályzó, mint nyitott, megvan mindene, ám azon túl semmi. Egészében: nagyon gyerek – a kamaszodó osztálytársaihoz képest, hogy előre menjek kicsit az időben. Amúgy első emlékeim hároméves koromtól vannak, vagyis 56-tól. Ezek egy részét megírtam az említett novelláskötetben: egy kisleány szemével 56, illetve az utána következő idők. Aki már akkor „forradalmár” volt, hiszen erkélyünkről dobáltam le az ott raktározott tüzelőfát, és az ezt számon kérő rendőrt lekommunistáztam. Ez igaz, s ez azt bizonyítja, hogy családuinkban mindig és első perctől fogva kritika és ellenérzés volt a rendszerrel szemben, ami érthető, hiszen szüleim családja valójában a Horthy-korszak alsó középosztályát jelentette. A feszültségek, válás ellenére biztos tájékozódási pont lett ez (mármint kommunista- és Kádár-el lenesség) mindig nekem, más kérdés, hogy a sokat emlegetett kettős nevelés igazi terméke voltam – és ez megint feszültségforrás. Nem véletlen egyébként, hogy a nyolcadikat közepesen végeztem, s édesapám protekció-

Kaiser László Nem várom

Nem várom és nem jön felém
senki sem, ki elhagyott,
nem várom a feltámadást,
pokol bennem, megvagyok.

Örökifjú, árva kamasz –
szépülnek az öregek,
valami süg, van még időm,
maradok itt, nem megyek.

Minden torzó, minden teljes:
sivatag és tengerek,
fényes láncok, gyermekkezek –
mennymorszag lett köztetek.

ja kellett, hogy gimnáziumba jussak, a Széchenyi-be, amely igen messze volt tőlünk, a Népligetnél. Ott is, mármint a gimnáziumban, úgy emlékszem, kicsit elveszett, lebegő gyermek voltam, jobb tanulással ugyan, humán érdeklődéssel, az iskolai újságban versem jelent meg.

– Mikor írtad első versedet?

– Ó, még általános iskolás koromban, valami szerelmi csalódás hatására. A versírást Szegeden, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán kezdtem komolyan venni. Az az igazság, hogy a lebegő, magát kereső gyerekből és ifjúból, azt hiszem, két „stációban” lett felnőtt. Az egyik Szeged, ahol Pestről és a szülői háztól elkerülve muszáj volt, néha kegyetlen módon is, de önállósodni, a másik pedig szüleim korai halála, édesapám 1979-ben, édesanyám 1981-ben hunyt el. A felemás gyerekkorban és a korai szülőhalálban keresem sok mindennek az okát, tékozlásaimat, hibáimat, útkereséseimet, robbanásaimat és robbantásaimat, csalódásaimat. Apám halálát ebben a talán megfogható néhány vesszorban foglaltam össze: „Becsu-

kódott, mint a kagyló / döntése már egyszemélyes: / eldobott gyöngy, s ennyi történt, utas megtért lakhelyéhez”; édesanyámét pedig a következőkben: „Csak néztem, néztem magam / csúnya korok, kóbor idők között: / anyám kórházba, s onnan hirtelen, / búcsú nélkül az égbe költözött.” És mindez talán az oka az irodalmi munkásság késői kibontakozásának, illetve annak, hogy valahogy a rendszerváltozás idejére találtam igazán magamra, mint ahogy az sem lehet véletlen, hogy rá néhány évre önállósodtam teljesen egy kiadó és oktatási stúdió létrehozásával, egyben vállaltam, immár szabadon, egy harmadik házasság kötöttségét, és a rendszerváltozás után – különféle lapokban, folyóiratokban történő elszórt publikálás után – jelentek meg műveim, kaptam elismerést, visszajelzést. Tizenöt könyvet „bábáskodtam fényre”, Németh László szép szavával élve, s akkor még nem szóltam a számtalan általam szerkesztett kötetekről, kötetekhez írt előszókról.

– Arra kérlek, térjünk vissza a 18 éves Kaiser Lászlóra. Az érettségi után a pedagógus pályát választottad, majd később

ELTE-re nem vettek föl 1971-ben, Szegedre egy évvel később magyar–orosz szakra igen, de hát jött a 11 hónapos előfelvételi katona-ság... Szegeden hamar rájöttem, hogy nem tudok eléggé oroszul, így átmentem történelem szakra. Egyébként nagyon erős volt a történetek Nagy István vezetésével, hogy mást ne mondjak, a remek helyi tanárokon túl tanított ott Benda Kálmán is. Jó emlékeim vannak a szegedi évekről, a sajátos szegedi varázsról. A tanárok? Hát, volt néhány igen gyenge, de sok-sok kitűnő elme is: például Grezsa Ferenc, akinél Németh László korai korszakából írtam szakdolgozatomat, aztán Török Gábor és Békési Imre nyelvészek, sorolhatnám. 1977-ben végeztem, könyvtáros lettem egy Szabó Ervin fiókkönyvtárban, elvégeztem az ELTE magyar kiegészítő szakát (itt tanított többek között Tarján Tamás, akivel később több munkában összesodort az élet), majd számomra is szinte váratlanul fölvettek a Színház- és Filmművészeti Főiskola dramaturg szakára. Váratlanul, mert félig komolytalanul jelentkeztem: igazán sosem foglalkoztam kimondottan filmmel, színházzal, a jelentkezés fő oka az volt, hogy akkor éppen tartalékos tisztí kiképzésre,

Nyíregyházára hívtak be, s én tudtam, hogy a felvételire elengedik az embert a laktanyából. Így is lett, én meg szépen jutottam túl a fordulókön, végül fölvettek: tényleg sikerültek az írásbeli, szóbeli dolgaim, de talán azért is, mert semmi görcsös erőlködés nem volt bennem. Summa summarum: másodszer lettem nappalis diák, ez nagy ajándéka az életemnek. Meg akik tanítottak: Nemeskürty István, Nádasdy Kálmán, Osztovíts Levente, Bacsó Péter, Ungvári Tamás, Gyárfás Miklós, Hege-dűs Géza. Ezt a sort is folytathatnám. Egyébként két éve megjelent Egyéniségek és filmművészet című könyvemet természetesen Nemeskürty Istvánnak ajánlottam, tőle nem csupán filmes ismereteket tanulhattunk...

– **Mielőtt irodalmi munkásságodra kanyarodnánk kérlek, beszélj egy keveset kenyérkereső munkáidról is!**

– A méltatlanul elfeledett Remenyik Zsigmond drámáiról szóló szakdolgozatom megírása és a Színművészeti Főiskola elvégzése után a veszprémi Petőfi Színházba kerültem dramaturgnak. Szerettem ott lenni, de nagyon vágytam Pestre, a pesti ízekre, a lakásomra és az itteni barátokra. Két évad után eljöttem, és sikerült álláshoz jutnom lektorként az egykori Pannónia Filmstúdióban, későbbi nevén Videovox Stúdióban. Nem teljesen zavar-talan, de hasznos időszaka volt az életemnek az a tíz esztendő, amit ott töltöttem, nem csupán filmek nézésével és magyar szinkron kvázi lektorálásával is gazdagodtam, hanem tapasztalatokkal is bőven, hiszen a rendszerváltoztatás első éveit ott éltem meg, s láttam, hogy a piacgazdaság mellett a piacgarázdaság hogy alakít át emberek – nem föltétlenül helyes irányba... Csak zárójelben: később két nagy szinkronos egyéniséggel készítettem életinterjút: dr. Hársing Lajos filmszövegfordítóval és a gyönyörűen beszélő Dallos Szilvia színésznővel, akit szinkronkirálynőnek is neveztek. Életem máig tartó korszaka a Hungarovox Kiadó és Oktatási működtetése, ennek vezetése, immáron tizenhét esztendeje.

– **Az kiderült, hogy az irodalom gyermek-korodtól mélyen megérintett, s az is, hogy írói pályád kicsit késve indult és késve jöttek a könyvek...**

– Igen, bár ebben én is ludas vagyok. Hogy konkrét legyen: országos lapban 1979-ben publikáltam először, méghozzá a Vigiliában, Rónay László közölte verseimet; én úgy gondoltam, hogy édesanyám nevén, Boross néven publikálok, elvégre a Kaiser név olyan furcsa magyar szerzőnek – gondoltam akkor én. Ilyen néven írogattam inkább rendszertelenül, főleg verseket, esszéket, interjúkat, ilyen néven voltam dramaturg. A Kádár-korszak *rendszeressége* és a magam világának *rendszertelensége* miatt keveset írtam, azokkal is elvétve próbálkoztam, kötet föl sem merült. Aztán a 90-es évek elejétől valahogy megindultam, termékennyé váltam, valamiért úgy éreztem, ne Boross néven írjak, gyorsan „visszamagyarosítottam” a nevem a családi Kaiserre, rendeződött a magánéletem, komolyabban publikálni kezdtem s jöttek sorban a könyvek. Hozzá kell tennem: egy tanulmánykötet, a Berzsenyitől Bódy Gáborig című kivételével, amelyet a Kráter Kiadó jelentetett meg, minden könyvemet a Hungarovox adta ki. Egyrészt ez sem új a nap alatt (mármint hogy a szerző és kiadó ugyanaz), sok példa van erre a korábbi és a mai irodalomban, másrészt így biztos a terjesztésre való figyelés. Azt mondhatnám szerénytelenül, hogy a Nemzeti Kulturális Alaptól az önkormányzatokig több kötetemet támogatták, tehát láttak bennük értéket, s azt is, hogy egy-két díjam, elismerésem talán igazolja, hogy nem volt rossz döntés megjelentetni a Hungarovoxnál Kaiser Lászlót, vagyis verseket, esszéket, tanulmányokat, novellákat, interjúkat.

– **Közbevetőleg: milyen elismerések ezek?**

– Háromszor voltam ösztöndíjas: Eötvös József-ösztöndíj, a Magyar Mozgókép Közalapítvány Józsa Péter kutatói ösztöndíja és a Nemzeti Kulturális Alap ösztöndíja. Megkaptam a Petőfi Sándor-sajtószabadság díjat, két alkalommal a Salvatoré Quasimodo költőverseny oklevelét. Különösen öröm számomra, hogy 2006-ban Olaszországban a nemzetközi Brianza-díjat vehettem át Baranyi Ferenc által olaszra fordított verseimért.

– **Több műfajú szerző vagy, igen sokat dolgozol. Érdekel, hogy mi a munkamódszered. Elárulnál-e néhány műhelytitkot? Esetleg konkrét példával is illusztrál-hatnád.**

– Az tény, hogy sokat dolgozom. A másik tény, hogy órákat kell ellopnom önmagamtól önmagamra – az írásra. Ezt úgy értem, hogy a Hungarovoxot a felségemmel, Pereszlényi Helgával együtt vezetjük (ő egyébként esetenként tördel és szép borítókat tervez), organizáljuk, ez rengeteg aprómunkát, szervezést jelent. És akkor még nem szóltam ilyen-olyan szerkesztői munkákról és a tanításról. És végül: ha írok, keveset, lassan, aggályosan, javítva, húzva, talán félve, talán lustán is. Hadd idézzem ide egy négysoros hexameteremet, mely lényegesen hosszabb akart lenni, végül csupán ennyi lett, de ez kapott Quasimodo-elismerést. „Lárma e korban mérge a

dalnak is, így marad árván / a dalnok is, népe is, így marad bátor a gyáva, a félnék, / így marad jóra kevésnek a gyatra barátja, a gyarló. / Álmom a csönd, az a béke előtti, a bűnre kiáltó.” Amúgy általában reggel van egy-két órám írásra, „szellemi lakomára”, aztán indul a gépezet. Nagy előny, hogy az említett lakás a Radnóti utcában, a Nyugatitól egy ugrásra van, sokat segít ez a közelség mindenhez. Még nagyobb segítség, hogy éppen az utolsó emeleten levő lakásunk alatt a földszinten működik a kiadó és stúdió. Még pontosabban fogalmazva: a lakásban is, lent is működünk, nagy könnyebbség, hogy beszállok a liftbe és lemegyek – mondjuk tanítani vagy egy megbeszélésre. Ha utazni kéne, nem biztos, hogy bírnánk ezt a tempót. Mert manapság, tény, nem könnyű egy kulturális „vállalkozásnak” egyáltalán fennmaradni, netán prosperálni. Munka és munka. S lopott órák a szerelemnek: az írásnak. Ebben a rohanó világban olykor a baráti, szerzői beszélgetéseknek is, sajnos!

– **Hogyan jött egyáltalán az a gondolat, hogy a könyvkiadással is próbálkozol?**

– Amikor a szinkronos évek után magánútra tértem, vagyis létrehoztam a Hungarovoxot, kínálta magát a lehetőség: azzal éljek, amim van. Mivel tőkém, tőkénk nemigen volt, maradt a tapasztalat és a kapcsolatok sora. Mivel korábban egy kiadónak külsősként dolgoztam, könyveket szerkesztettem, előszörként írtam, arra gondoltam, hogyha másnak tudtam hasznos munkát végezni, magamnak is sikerülhet, meg hát megannyi szerzőt ismertem barátként, ismerősként. Így vágtam bele a könyvkiadásba, az első évben két könyvvel, aztán bővültünk, bővültünk. Eleddig bő négyszáz könyvet jelentettünk meg, bő háromszáz szerző tollából, ebből következik, hogy számos háziszervezőnk van. Elsősorban magyar irodalmat adunk ki, de van olaszos vonulatunk is, fordítások, illetve olasz irodalmi témájú könyvek. Az olaszos tematikának és megjelenésben sokat köszönhetek Baranyi Ferencnek és Madarász Imrénék. S ha már szerzők: három Kossuth-díjasunk van (Baranyi, Csoóri, Nemeskürty), ez a három név eleve példázza az illyési

gondolat („haza a magasban”) igazságát, vagyis a kultúra és értékek egységét, kikezhdhetetlenségét.

– **Kétségtelen, a Hungarovox Kiadó a szépirodalmi berkekben mára az egyik legismertebbé vált kiadó. Milyen szempontok alapján válogatjátok ki a szerzőket és a megjelenésre szánt műveket?**

– Jólesik, amit hallok. Hogy az egyik legismertebb-e, azt nem tudom, de kétségkívül jelen vagyunk, ebben a műveken és szerzőkön túl mindenképen az is nagy szerepet játszik, hogy rendszeresen tartunk könyvbemutatókat az Írószövetségtől a Rátkai Klubig. S hogy mi alapján válogatunk? Azt szoktam mondani, legyen a könyv jó és működőképes. Jó – ez a Nyugat legendás kritikusának, Osvát Ernőnek mondása szerint: vannak nagy írók és van az irodalom. Mint kiadóvezető ebben gondolkodom, tehát a mű mindenképen értéket képviseljen. De ez még kevés, hiszen nem egy esetben, pláne kezdő, induló szerzőnél, biztos nem lesz olyan fogás, hogy a kiadó vállalhassa önerőből. Így sokszor támogatásért folyamodunk, elég szépen kapunk támogatást több helyről is. A kiadó törekvéseit két vonatkozásban emelném ki: egyrészt lumpenizálódó, merkantilizálódó korunkban értékkel, értékes könyvekkel perlekedjünk a hanyatló tendenciák ellen, másrészt megőrizni és fölmutatni értékes embereket, könyveket. Ennek jegyében adunk ki utcáról bejött ismeretlen szerzőt (ha jó!) és számos irodalmi nagyságot. Nem világnézezte, hanem a mű (és ember) minősége alapján. Csak néhány nevet említek: Czigány György, Kósa Csaba, Pomogáts Béla, Rónay László, Madarász Imre, Konczek József, Temesi Ferenc, Szervác József, Hegyi Béla, Czegő Zoltán, Szap-panos Gábor, Szakolczay Lajos – vaktában néhány név, sok kimaradt, elnézést. Klebelsberg Kunó jegyezte meg keserűen, hogy mi, magyarok furcsa népség vagyunk: míg más népek saját értékeiket négyzetre emelik, mi hajlamosak vagyunk gyököt vonni. Nos, a Hungarovox – és ezt értem az Oktatási Stúdiónkra is – próbál értékőrző és – huzatos, lángpallosos időnkben – akolmeletet adó lenni. Annál inkább elszomorít, ha nem gyarlóságot,

mert azt megértem, hanem rosszindulatot, kicsinyességet tapasztalok olykor kortársak, irodalmárok, műhe-lyek részéről.

– **Beszélj egy kicsit az Oktatási Stúdió munkájáról!**

– A sokat emlegetett, több lábon állás iskolapéldája vagyunk mi. Külön-külön talán egyik sem működne, együtt erősítik egymást. Tanfolyamainkon – és ez nem hazabe-szélés, netán a reklám helye – tényleg jobbnál jobb szak-emberek és művészek tanítanak. Egy kiadónak, illetve oktatási intézménynek a súlyát elsődlegesen az adja meg, hogy kik a szerzők, illetve kik tanítanak. Öt tanfolya-munk van, melyek rendszeresen működnek és indulnak, természetesen változó létszámmal. Múltam (és jövőm) s persze kapcsolataim állnak össze bizonyos értelemben a tanfolyamokon: könyvszerkesztő, szinkronszínész, filmszöveg-fordító-szinkron-dramaturg, műfordító, író-iskola. És aki tanít, szinte kivétel nélkül volt vagy jelenle-gi kolléga, jó barát, közeli ismerős. De elsősorban kitűnő szakember és jó tanár. Sorolom a neveket: a színészeket okítja, faragja: Dallos Szilvia színésznő, Gali László szín-házrendező, Detre Annamária színésznő, Varga T. József szinkronrendező, Dinnyés József daltulajdonos, Huber Zsoli Erzsébet beszédtanár, Végh Péter színész, Radnóti László rádiós, és most kértük fel Gregor Bernadett szín-észnőt, ezt a sort is folytathatnám. A filmszövegfordító tanfolyamunk fő tanára Kálmán Judit szinkrondrama-turg, a műfordító tanfolya-munkon mellette Csantavé-ri Júlia. Az íróiskola esetében is hadd említsék néhány nevet: Novák Valentin, Payer Imre, Véghelyi Balázs, Madarász Imre, Szappanos Gábor. Sok név kimaradt, elnézést azoktól, akiket nem rögzítettem. Amit viszont mindenképpen le kell szögeznem: kapcsolataink segít-ségével igyekszünk munkához juttatni a végzeteket. Ez nem könnyű manapság, de az régi tapasztalatom ugyan-akkor, hogy érdemes elindulni egy kultúrával „foglalko-zó” pályán, akiben van tehetség, ambíció, valahonnan megszerezte a kellő tudást (netán a Hungarovoxtól) és nagyon akar, előbb-utóbb mindennek meglesz az ered-ménye. Először talán lassan, botladozva, aztán gyorsul-va. Nem szabad földelni, nem szabad megsértődni. Nem könnyű, de megoldható: a szellem emberének magát föl nem adva igazodni kell a zord piaci viszonyokhoz, más-képp fogalmazva: a valósághoz.

– **Mik a könyvkiadó aktuális tervei, a közeljövőben kik fognak megjelenni nálatok? És te mint író mit tervezel?**

– A tervek? Fő cél megmaradni, ezzel egyelőre nincs baj, bár az ismert körülmények (anyagi, pénzügyi problé-mák, kevesebb olvasó, csökkenő érdeklődés a kultúra iránt stb., stb.) elég sok nehézséget rónak ránk. Dol-gozunk, új lehetőségek után tapogatózunk, pályázunk, ahol lehet, spórolunk. Mindennek eredménye, hogy a karácsonyi könyvvásáron jó néhány szép könyvvel jelentkezünk. Kiadjuk Többek között Pomogáts Béla és Rónay László tanulmánykötetét, Birtalan Ferenc és Czegő Zoltán verseskötetét, Tarics Péter interjúkötetét, Pascoli verseit Baranyi Ferenc fordításában vagy az ész-tek nemzeti eposzát, a Kaleviopegot Árpás Károly fordí-tásában. A legnagyobb magyarok egyike, Németh László figyelmeztet, hogy – őt idézve – vigyázni kell, hogy el-kerüljük a hazai kátyúban való cuppogást. Azt hiszem, szerzőink minősége és fordításaink segítenek ebben. És a magam munkái? A Könyvhéten jelent meg Galambok és vérekek című verseskötetem, erre az évre ez elég volt. Jövőre tervezem (pályáztam is vele) egy Dinnyés József-életinterjú megjelentetését, jó lenne egy novelláskötetet kihozni, s bevetésre vár Műben az ember (Könyvek, írók, emlékek) című kötetem. De magamra is érvénye-snek érzem és tartom, hogy meg kell teremteni a műkö-déshez szükséges, tehát a kiadás anyagi feltételeit is, a kész mű vagy a kész művek sokszor sajnos nem könnyen jutnak el az olvasókhoz.

– **A végére hagytam, hogy beszélj egy kicsit a családodról!**

– Erről csak röviden és szemérmesen szólhatok, alkatom miatt is meg hát a feleségem a munkatársam, sőt „be-osztottam”. Eszembe jut egyik barátom, akit elhagyott a felesége, mert beleszeretett a főnökébe. Ugye nálunk ez elképzelhetetlen, mármint hogy ezért baj legyen... Ko-molyra fordítva: talán a házasságra is érvényes, amit a ki-adóra és stúdióra mondtam, legyen jó, igaz és működő-képes. S ha ez megvan, akkor hozzásegít ahhoz, amit a már említett Németh László úgy fogalmazott meg, hogy az ember úgy segít legjobban a világnak, ha rendbejön önmagával. Ami azért az én esetemben sem oly köny-nű, ahogy egyik versemben nemrégiben fogalmaztam: „Megkeres és itt marad: / vonz engem a fönt és lent, / vonz engem a fönt és lent, / tudom én, hogy jó ez így, / s érzem most a végtelent.” A végtelenbe Rákóczi gimna-zista lányom is beletartozik, aki nem csupán énem job-bik fele, de erőim egyik ősforrása... Hadd vonjam meg magamtól a szót az ő születésnapjára írott versemmel: „Megszületél, s megtanultam élni: / idők múlásától, hi-ányoktól félni, / s úgom azt, hogy nem tudok, mit írni: / ha szólni nem lehet, hallgasson a férfi.”

“Vidulj, gyászos elme!”

TOKAJI TŰNŐDÉSEK

Fazekas István

1.

“Harmadnapja nem eszem. Csak iszom!” - mondja nevetve Zoli, majd belekezd legújabb elméletébe, miszerint József Attila talán az egyetlen költő, akinek az életében semmiféle siker nem jutott. Sem a költészetben, sem a szerelemben, sem pedig az élet más területén. A sikertelenségeket - kellő teherbírással és önmagunkban való erős hittel - túl lehet élni, de az állandó félsikerek jobban roncsolnak, mint a legvadabb mérgek. József Attila egyáltalán nem volt teherbíró, sőt, idegileg, lelkileg, szellemileg a legsérülékenyebb volt, mégis saját kora vele bánt a legkegyetlenebbül. Hm, talán éppen ezért - tűnődik tovább Zoli, miközben fél kézzel sodor magának egy méregerős cigarettát. Majd folytatja. De még a nagyszerű Füst Milán is menyynyire félreértette! A *Téli éjszakát*, az *Elégiát*, vagy az *Ódát* a gyengébb versek közé sorolta, igaz, hozzátéve, hogy ezeknek vannak bámulatosan kiemelkedő sorai. Ennél megalázóbb nincs, rázza a fejét Zoli, majd szemét lecsukva felhajt egy pohár szamorodnit.

2.

“Engedjétek hozzám a poharakat!” - sóhajt fel Lajos. Majd néhány pohár után egyik költőnket idézve felkiált: “*Ády Endre, Ády Endre, állíts minket hadi rendbe!*” Aztán pipára gyújtva fintorogva ezt mondja: “*Extra Hungariam non est pipa. Sic est pipa, non est ita.*”

3.

Utassy Jóska barátságánál melegeдни Tokajban is maga a *tökély*. A szépért való kérelhetetlen szigora sem zavar ebben, sőt éppen ez a szigor teszi teljesen hitelessé azt a kedvességet, amit legtöbbször nyelvi leleményessége táplál. Ahogyan tegnap este a májműködésre való óvatos felveszemre halkan megjegyezte: “*Máj, máj, ne dumálj, ne dumálj!*” Vagy amikor feleségemet először meglátva ezzel a bókkal ment elébe a bemutatkozásnak: “*Aranyos és arányos.*” (És ahogyan az aranyost kiejtette, abban mintha az is benne lett volna, hogy *erényes.*)

4.

Dzsó körül, mint minden nagy író körül, minden este gyülekeznek a tanítványok. Ez így természetes. De megfigyeltem, mindegyik író közelében vannak olyanok, akik évtizedek óta nem tudnak a tanítványi körből kilépni. Rákos Sándor gondolatai jutnak eszembe: «*Valaki tanítványának lenni annyira, mint annak korlátait is vállalni. Talán ezért siralmas leginkább a bosszúra nyúlt tanítványi állapot.*»

5.

Az *Antall-féle paktum*. Ismerem Csoóri véleményét (egyet is értek vele), miszerint Antallnak inkább a néppel kellett volna paktumot kötnie, sem mint a liberálisokkal. De hogyan? A gyakorlati megoldás lehetőségét nem látom. Azt viszont igen, hogy a Németh-kormány működése idején a hatalmat átadni készülő szocialista parlament az Alkotmány módosításával szinte előre ellehetetlenítette a rendszer-váltó kormány működését. Leginkább azzal, hogy a költségvetés elfogadását kétharmadosá tette. Ebből a szempontból Antall kényszerhelyzetben volt. Én nem ebben látom a paktum hibáját. Inkább abban, hogy Antall nem vonta be a jogi dilemmába azokat, akikre az átalakulás folyamatában leginkább számíthatott. Miért is? Mert ismerte ezek kényes erkölcsét. Ebben a helyzetben pragmatista volt: a cél szentesíti az eszközt. Más helyzetekben is kellett volna ez a pragmatizmus! Miért maradt el a tavaszi nagytakarítás? Ennek az ígéretnek a be nem váltását nem magyarázza a “*Tetszetek volna forradalmat csinálni!*” kijelentés valóságfeltárái cinizmusa sem. Azt hiszem, Pozsgay Imre tévedett legkevésbé, amikor Alkotmányozó Nemzetgyűlést akart, a kerekasztal tárgyalások helyett.

6.

Tóth Erzsivel egész este Antallról beszélgettünk és a rendszerváltozás fonáksgairól. Lenyűgözött.

Tokaji emlék

Énekelt csak árva jajjal,
mint magányos sudár angyal.

Vallott ott az éjszakának,
szemem szemétől kiszáradt.

Bajokkal vert szikár sorsa,
lelkem véremig horzsolta.

S mikor végül felém hajolt,
a Tiszából felkelt a Hold.

7.

Ratkó költészetéről beszélgettünk. Utassy Jóska egy kicsit nosztalgizál: Ratkó nem csupán tehetségben volt nagy, hanem emberi tartásban is. Alföldy Jenő megpróbálja röviden összegezni Ratkó költészetének lényegét, a *Törvénytelen halottaim* című köteté kapcsán. Szerinte Ratkó egyik költői leleménye az, hogy a halálról a születés fogalmához kapcsolódó nyelvi fordulatokkal beszél. A “*törvénytelen gyerek*” kifejezést a “*zabihalottra*” fordítja, a “*koraszülöttek*” analógiájára “*korahalottakat*” ír, az “*elsőszülött gyermek*” mintájára “*elsőhalott anyá-*

mat” említ. Önnön magát idézi, amikor ezt mondja: “*Mindez nem csak ötletes és merész játék a fogalmakkal, hanem egyszerűsmind világszemlélet, és történelmi tudatforma. A magyar történelem nemzedékeinek igaz meglevenítése. Mintha országunk, hazánk talaja mélyebb rétegeiben volna egy földalatti Magyarország is, mely együtt él, együtt lélegzik a miénkkel.*” Azt hiszem, Alföldy Jenőnek sok dologban igaza van, de egy aspektust nem vesz figyelembe. Pedig - szerintem - ez a lényege annak, amiről Ratkó kapcsán beszélünk. A “*törvénytelen halottaim*” kifejezés nem pusztán nyelvi lelemény. A kulcs mindehhez: Jób könyve. Jób halottai is törvénytelen halottak. Szerintem Jób könyvének olvasása közben jött arra rá Ratkó, hogy levert forradalmaink mártirjai, vagy az anyaméhéből kikapart halottacskák sorsa is éppúgy törvénytelen, mint Jób halottaíé. Talán ezért van oly sok intertextualitás a kötet címadó versében, amikor a Jób könyvből a versbe ilyen kifejezéseket ültet át: “*ösvilág ösvénye*”, “*féregnek édessége*”, “*világnak kérdezője*”, vagy “*jaj, lettem volna, mintha nem is voltam volna*”.

8.

Ma borversenyt rendeztek, és véletlenül Borkirály lettem. Néhány író és költő jelentkezett erre a bugyutaságra, engem Simon és Dzsó szinte a zsűri elé taszítottak, hogy menjek, mérkőzzön meg a fiatalság is. Feladatunk: egy borászati teszt kitöltése, majd borfelismerés. Zsadányi Lajos mellé ültem, akiről tudtam, hogy nagy szakértő, és a válaszokat tőle pófátlanul ellestem. Egyet direkt elrontottam, hogy a versenyben Lajos mögött végezzek. De úgy látszik, a sors is játszott velünk: amit elrontani akartam, az volt a helyes válasz, ott éppen Lajos hibázott, így én nyertem, mivel a három egyszerű hagyományos bort mindenki felismerte. Jutalmam egy üveg húszéves őputtonyos aszú. Rögtön felbontottam, és megkínáltam a barátaimat. Lászlóffy Aladár, aki a verseny alatt az asztalunkhoz ült, ezt a gesztust igen nagyra értékelte. Simonnak éppen azt fejtegeti, hogy ő a rossz író megkülönbözteti a dilettánstól. Szerinte a dilettáns a műkedvelőt jelenti, azt az író, aki a művészetre nem tette föl az egész életét. Nagyon sok rossz író alkotói élete csupa küzdelem, csupa tűz, fáradozás, míg egyes dilettánsok megírnak olykor megrendítő remekműveket is. Hozzáteszi: ő bizonyos értelemben Kafkát is dilettánsnak tartja, hiszen a legfontosabb kézíratait hagyta befejezetlenül.

9.

Ma a gyermekeimmel, Annával és Lilivel Tiszadobra jöttünk pihenni. Útközben megálltunk Tokajban, és a Tisza-parton ebédeltünk. Az Andrásy-kastélyban van a szállásunk. A gyermekek alszanak, nekem pedig Tokajról eszembe jutnak a barátok, és a tokaji kedves emlékek. Cigaretta után egy versbe kezdtem:

Hársillattal
csobog az este,
csobog, csobog
lélekre, testre.

Ölel, néz a
tűnődő idő,
bennünk halál, mi
belölünk nő.

Bennünk halál,
de kívül élet.
Boldog az, ki
csillagra nézett.

VAKSORSÚAK

Borbély László

Előtétített szobámban, magányosan töprengve végérvényesen rászántam magam az utazásra. El kellett hagynom a fővárost, legalább néhány hétre, de az is lehet, hogy örökre. Vágyaim és imáim hajszoltak el onnét, minden útkereszteződésben vártak rám, kegyetlen korbácsaikkal könyörtelenül belecaptak álzsztet arcvonásaimba. Kívántam a rideg hajnalokat, eltéphetetlen papírlapokra írott mondataimból akartam építeni magamnak új otthont. Nem hagyhattam tovább, hogy teremtményeim árván álldogáljanak egymagukban a nemlét küszöbén, nélkülüm sohasem jönnének világra, indulnának el és érkeznének meg vaksorsuk kitágított síkjaira. Féltem őket, nehogy eltévedjenek a környékbeli erdők égis erő oszlopai között. Szükségem van rájuk, általuk ordítom bele a mindennapokba magam, örökbe akarom fogadni őket, test nélküli álmaimmal együtt.

Főorvos barátom év elején felajánlotta faházát, hogy nyugodt körülmények között írni tudjak. Dr. Bertalan Imre szülész-nőgyógyász öt évvel idősebb nálam, Gyöngyösön él családjával. “Lelkes irodalmár”. A folyóiratokban rendszeresen közöl tanulmányokat, interjúkat készít kortárs szerzőkkel. Több kötete van, az utolsó műve nyáron jelent meg.

Emlékszem, a mankóimra támaszkodva araszoltam előre az ünnepi könyvhét emberforagatagában. Sajnos elkerülhetetlen volt, hogy néha egy-egy lábra is rálépjek, így sűrűn kellett bocsánatot kérnem, míg célmát elértem. Mikor megláttam a napernyő árnyékában ülő barátomat és a dedikálásra várakozó olvasókat, messziről kiabálni kezdtem:

- Egy kis helyet az invalidusnak!

Nagyot nyögve lehuppantam Imre mellé, és pófátlanul azon nyomban eltulajdonítottam egy példányt az asztalra tett új kötetek közül. A könyvkiadó munkatársa, “egy nyafogós kékharisnya” ezt zokon vette, mire megkértem, hogy segítsen felvenni a földről a mankóimat, melyeket hiába támasztottam az asztalnak, mert az egyik olvasó fellökte mind a kettőt.

- Bocsánat, hogy ennyi gondot okozok, csak tudják friss a műtét, a sebem néha nagyon fáj, de én mindenképpen jelen akarom lenni ezen a szép napon, kiszöktem a kórházból.

Imre egészen eddig a pillanatig megállta nevetés nélkül. Alapjában véve derűs természetű ember, “magánszámom” csak fokozta jókedvét.

- Miket beszélsz itt össze-vissza? Ha nem tudnád, komoly emberek is várnak a sorukra. Honnan szerezted a mankóidat?

- Óránként kétszázötven forintért bérltem - feleltem, majd zakóm belső zsebéből lapos üveget vettem elő és töltöttem némi rumot két papírpohárba. - Különben nem mindegy? Belerokkantam abba amit elkövéttel ellenem.

Erre nem mondott semmit, folytatta a dedikálást. Addigra már nemcsak a közelében éreztem feleslegesnek magam, hanem mindenütt, ahol felbukkantam.

*

Gyöngyös felé elalszom a buszon. Álmodom. A felhők alatt angvallyal repülök, erősen kapaszkodom belé, azt akarom, hogy bármerre jár, mindig vigyen magával. A tengerparton leterítjük a homokra szakadt télikabátomat. Azon kuporgunk mind a ketten. Az arca néha elhamvadtt remény, máskor korai öröm, majd lángoló seb. Meg akarom tudni tőle, minek vagyok a világon. Kinevet érte. Ő sem tudja a választ. Hamarabb léptem a létbe, mint az angyal: belőlem fogant. Mélyen belenéz a szemembe, ihletet ad a teremteshez.

Edit! Látod, remeg a hangom, nélkülöd ki érinti meg bennem az angyalt? Egyedül te látod bennem a rémült fiút, nem ezt a szomjas férfit. Farkába maró kígyó a hiányod, zihálva kering a forró homokon, repedt pikkelyeire fájdalom szítal az esőben bujkáló magány. Hallod, milyen szépeket mondok? Ne nyisd ki még a szemed! Elvezetlek a boldogság templomáig, neked építtetem, a te tekintetű alapozta. Lángol bennem az érintésed, lebontja a szorongást, megtanít emlékezni a jóra is, érzéseim érted szóló harangok, tudom már mire való kezemben a kötl. Ide bohócok kellene papok helyett, a kacagás a legszebb fohász, ha rám nevensz, nincsen kérdés és felelet, ha kinyitom a szemem, ha becsukom, téged látalak. Kérlek, mondd meg, miért készl le minden vonatot, amelyre felültem? Ha tudom, hogy vagy megvárak a peronon, melled fekszem a csarnok megszentelt padján, hadd olvadjon eggyé sorsunk. Beszélj még hozzám, akkor is ha nem vagy velem, adok cserébe cigarettát, szebb lesz tőle a hangod, szavaid beragyogják a délutánt. Eljöttél értem az üdvözllet lépcsőin, estére elsötétült az ég, azóta egy halvány ígéret táplálja a reményt, ígérem szófogadó angyal leszek, bármikor elküldhetsz a mennyből vagy akárhonnan. Kérlek, készíts helyet nekem magadban, elég lesz egy csipetnyi hely, szelíden maggá változom, érted leveti testemet a lelkem, csak rejsz el magadban! Meglátod, a napnyugta lesz a legeslegszebb, aranyhídon érkezem hozzád, öledbe csókolom öröklétemet, együttlétünket magasztalom - oltárteseden.

A barátom már vár rám a hófedte buszpályaudvaron. Úgy beszélünk meg, hogy te repjáráróval visz fel Mátrafüredre. Előtte meg megvacsorázunk az üdülőhely valamelyik hangulatos éttermében. Utána a magam ura vagyok hetekig, hónapokig, míg el nem készlők a munkámmal.

Mind a ketten vörösbóros vaddisznópörköltet rendelünk. Evés közben Imre váratlanul megkérdezi:

- Mi van Edittel?

- Mi lenne? A műtét után visszament a férjéhez Bolognába. A jövő hónapban már forgat valami tévésorozatban. Egy anyát játszik.

- Ilyen az élet! - sóhajt.

- Egy angvallyal több vagy kevesebb, nem mindegy ez most már?

- Írtál neki?

- Egyszer válaszolt. Megírta, hogy erre a világra nem szabad gyereket csinálni. Nekem különösképpen nem.

- Ne haragudj rám!
- Nem haragszom, tetted a dolgod.
- Nekem is fáj.
- Erre most mit mondjak? Olyan ez, mintha az én testemből is kikapartál volna egy icipici darabkát.

Tudtam, hogy ő akarja rendezni a szám-lát. Az jutott az eszembe, hogy úgy teszek, mintha a mosdóba kellene mennem és majd észrevétlenül kifizetem a pincérnek a vacso-rát. Felállok, hogy kimenjek, ahogyan azt az imént kigondoltam, mire barátom moso-lyogva megjegyzi:

- Mehetsz, ha annyira akarsz, de a számla miatt ne fáradsz magad. Már szóltam a pin-cérnek, hogy tőled ne fogadjanak el pénzt.

Bosszankodva ülök vissza a helyemre és töltők magamnak még egy pohárral az abasári fehér borból. Legszívesebben kiin-nám egy hajtásra a maradékot az üvegből.

A ház úgy fest ki, ahogyan elképzel-tem. Elárulva alussza téli álmát a fenyves közepén. Kiterjedt békéjét csak madarak csicseregése és harkályok, mókusok vagy a távolabbról figyelő vadak neszezése kíséri meg. Süvöltve fúj a szél, belekapaszkodik az idegrendszerembe, beleférközik a faház repe-déseibe, egyértelművé teszi súlytalanságom határait.

- A fiam tegnap már járt itt, befűtött, hogy ne érezd magad jégveremben, míg átmelegsenek a falak, magyarázta Imre a házban. A kamrában találsz kolbászt meg konzerveket, vásároltunk kenyeret, tejet, a közelben van egy tiszta vízü forrás. Szóval

néhány napig nem lesz gondod semmire. Ha valamire szükséged van, gyalog egy óra alatt Mátrafüredre érsz, az utat már jól ismered. Telefonálj bátran, bármi kell, majd a fiam elhozza, ha én nem érnék rá.

Tűnődve nézi, hogyan pakolom ki szép komótosan a könyveimet és a jegyzeteimet az ablak előtt álló íróasztalra.

- A címét elárulod? - kérdezi.

- Vaksorsúak.

- El sem tudod képzelni, mennyire iri-gyellek. Szerintem holnap még ne dolgozz! Inkább sétálj el Bene várának romjaihoz meg a sástói kilátóhoz. Várd meg, míg kitisztul belőled a városi káosz, aztán majd meg lesz az elbeszélés, meglátod.

Valaki bátortalanul kopog az ajtón.

- Ki az ördög jár erre ilyenkor? - csodál-kozik Imre. - Senki sem tudja, hogy itt va-gyok.

Kísírt szemű, testes asszony áll az ajtóban. A fejére tarka kendőt kötött.

- Drága doktor úr, de jó, hogy itt van...

Mátrafüredre igyekeztem éppen telefonálni, amikor láttam, hogy egy é a villany... környör-gők, segítsen rajtunk...

- Mi van Rozália? Megint az ura?

- A lányunk... Gyűn a gyerek...

A barátom kapkodva ölti magára télika-bátját, int, hogy öltözzem én is hamar.

- Nem szóltam, hogy időben vigyék be a kórházba? - tesz szemrehányást az asszony-nak.

- Mondta... ja, persze... na de a hátamon csak nem hurcolhatom azt a szerencsétlent a

kórházig... mintha nem tudná, hogy a párom állandóan részeg.

Az asszony mögöttem ül a terepjáróban. Nem értem, hogy mit motyog, talán imád-kozik, hogy enyhítse a szorongás kéllehe-tetlenségét. Mikor belenézek a visszapillantó tükörbe, tetovált, izmos vasmarok szorítja a nyakát. Sóhajtozása félelemmel telíti meg a gépkocsit.

A terepjáró fényszórója egyre nagyobb íveket hasít ki a sötétbe burkolózott távolság-ból. Folyosók nyílnak meg előttem, elvakít-ja szemeimet az izzó türelmetlenség. Félek, hogy eltévedek halott gondolataim tetemei között. Szédülök. Szeretném, ha megállnánk néhány percre, de a sötétség egyre gyorsab-ban vágtat mellettünk.

Imre felfelé hajt a meredek, kanyargós he-gyi úton, ahonnét egy keskeny ösvényen ha-ladunk tovább a tanyáig. Hamar kitalálom, hogy a barátom nem először jár itt, könnye-dén tájékozódik, ismeri jól a környeket.

Az édesanya, aki alig lehet több tizenhat évesnél, egy lepedő nélküli, átázott sezlonon vajúdik. A szobából nyíló konyha padlóján egy nyugdíjas férfi horkol. Kénytelenek va-gyunk átlépni rajta.

Imre megmosta a kezét, közben ellent-mondást nem tűrő hangon intézkedik, az asszonytól tiszta lepedőt, törülközőt és forró vizet kér. Hamar kipakolja eszközeit a tá-skájából. Beadja a fájdalomcsillapítót. Ránk szól, hogy fogjuk erősen a lányt.

- Nincs idő kórházba vinni, itt kell meg-szűlnie a babát – mondja Imre.

A sezlon felett egy régi, kiszínezett szent-kép, olyasféle amely naiv ábrázolásmód-ja ellenére mindig is tetszett nekem: azt a pillanatot örökíti meg, amikor Jézus - talán éppen az utolsó vacsora előtt - egy kertből le-tekint Jeruzsálemre. Észrevettem, amikor az asszony a képre pillantva halk imát rebegett, majd keresztet vetett.

A lány vajúdására felébredt az öreg férfi, aki most felháborodva veszi tudomásul, hogy nem aludhat tovább a konyha hideg kővén. Dühötől szikrázó szemmel ront be a szobába, ordítozni kezd előbb az asszonnyal, utána el-mondja mindennek a lányát. Fogatlan szájá-ból csak úgy dől a pálinka szaga és a rengeteg ocsmánság. Bódult tudata azt sugallja neki, hogy bizonyára az orvos barátom vagy én le-hetek az apa. Imre kiküldené a szobából, de az idős ember nem tágit. Imbolyogva dülön-gel jobbra-balra, majd hirtelen mozdulattal leveri a szentképet a falról.

“Az én puajám ne eztet lássa meg először, miko’ kigyűn az anyjából!”

Ettől kissé megnyugodhatott, mert utána rögtön kimegy az udvarra cigarettázni.

A lány többször felsikolt. Fájdalmainak hatványai tömjénillattal töltik meg a szobát. Hóvirágok bújnak ki a mocskos parketta ré-sein keresztül. A mezőkké simul falak helyén friss vizű patakok csörgedeznek. Szekerek ér-keznek a rétre, szorgos kezek építenek sátrat a régóta várt művészek.

Istennek nem fontos, hogy hol vagyunk; cirkuszi mutatványokkal ejt ámulatba min-ket, leng a trapézon, megcsinálja a hármas

szaltót, majd leül a porond szélére és hegedül-ni kezd. A fájdalommal teli zeneszó kimossa lelkünk szennyesét, foltot varr a rettenet kényszerzubbonyára, enni ad a kiéhezett kol-dusoknak, akikről már majdnem lefagyott a hús a hidegben és felneveli az összes sírdö-gáló árvtát, a csonkán maradtakat koronákkal ékesíti. Mialatt hegedül, kalapot tesz maga elé, és csak a lyukas garasokat tartja meg. A többit szétszórja közöttünk. Meghajol, meg sem várja a tapsot, sietve távozik. Jobbjával int, hogy kövessük őt.

Másnap délután telefonálok a kórházba, hogy érdeklődjem az újszülött és édesanya állapotáról.

- Az anya teljesen rendben van - mond-ja Imre, majd elhallgat és nagy levegőt vett, mielőtt folytatná: - A kisfiú vakon született.

A telefonvonal másik végén feneketlen csönd nyílik. Azután Imre szólal meg először:

- Délben itt járt nálam a nagymama, elhozta a szentképet a falról, a lánya neked küldi, észrevette, hogy állandóan azt nézed.

Elköszönök a barátomtól, leteszem a tele-font, odamegyek az ablak elé és némán figye-lem, ahogyan az égből tiszta, kövér pelyhek-ben hull a hó. Állok a csend könnyű kosará-ban és hiábavalónak hitt áldozataink titkos értelmén töprengek. Később lefekszem, és engedem, hogy az éjszaka betakarjon bizony-talan mozdulataival. Elképzelem, ahogyan a hold felfalja a vaksötétséget és megszüli a fényt. Kiüresedett álmaim ládái pedig szín-ültig telnek ragyogással és teremtményeim kinevetik az elmúlást.

DEPORTÁLÁS CSEHORSZÁGBA ÉS KITELEPÍTÉS MAGYARORSZÁGRA (Gammikola tragédiája, 1947)

*Doc. PhDr. Cs. Molnár János**

Rövid kortörténet

Hatvanöt évvel ezelőtt szörnyű megpróbál-tatásokon ment át Gammikola lakossága. A megpróbáltatások oka Benes elnök Kassai Kormányprogramja és elhíresült dekrétu-mai voltak, amelyek értelmében a németek és magyarok nélküli Csehszlovákia megte-remtését tűzte ki célul. Mivel Gammikola lakossága 1945-ben kb. 94%-ban magyar volt (1920 előtt 100%-ban az volt), a falu az említett kormányprogram, és a dekrétu-mok célkeresztjébe került.

A Postdami Nagyhatalmi Konferencia (1945. július 17. augusztus 2. között) jó-váhagyta a németek teljes kitelepítését, amire több millió németet telepítettek ki Csehszlovákiából. Az említett konferencia a magyarok teljes kitelepítését nem hagyta jóvá, csak a lakosságcserét, ezért a magyar-ság felszámolása, s a "tiszta" cseh és szlovák lakosságból álló állam megvalósítása bo-nyolultabb lett. A lakosságcsere már eleve nem hozhatott teljes sikert, mivel ha akkor Magyarországról az összes szlovák is hajlan-dó lett volna kitelepülni, még az is csak a csehszlovákiai magyarok töredékét tette volna ki. Ezért az államhatalom a magyar lakosságnak Csehszlovákián belüli széttele-pítéséhez, szülőföldjéről való deportáláshoz is folyamodott.

Az említett cél elérése érdekében 1947 folyamán Gammikola lakosainak a 60%-át (96 családot, 363 személyt) deportálták és kitelepítették!

Ahogy elkezdődött

Gammikola a második világháború után, mint ahogyan az első világháború után is, Csehszlovákiához került. A lakosság ezt egykedvűen, amolyan "mindig volt és lesz is valahogy" alapon vette. Ráadásul már volt is némi tapasztalata, hiszen már 1920 után is csehszlovák hatalom alatt volt. Hamarosan azonban kiderült, hogy ez a mostani nem olyan lesz, mint amilyen a két világháború között volt. Nagyon gyorsan elkezdődött a lakosság üldözése. A megfé-lemítés papok, tanítók, jegyzők, és a legkü-lönbözőbb közéleti személyek zaklatásával, elzárásával, vagy rendőrségi előállításával kezdődött, ami általában fizikai és erkölcsi bántalmazással is járt. Mindez a félelem-

keltést és kiszol-gáltatottságot volt hivatva kelteni, hogy a magyar Csehszlovákiában tudatosítsa, hogy teljesen a hatalom kénye-kedvére van bízva, hogy még csak véletlenül se érezze magát otthon!

Megjelent a csehszlovák rendőrség és katonaság is. Mindkettő célkeresztjében a betelepült szlovákság védelmezése, és a ma-gyar lakosság megfélemlítése volt. Ha valaki városban magyarul beszélt, azt a rendőr a helyszínen felpofozhatta - ami elég gyakran meg is történt! - vagy valamilyen más mó-don megalázhatta. Az is nregtörtént, hogy magyar úriasszonyt. mert magyarul beszélt az utcán, kopaszra nyíltak! Faluhelyen az ilyen rnegtorlások talán nem történtek meg, de városban napirenden voltak. A katonák elmentek báli mulatságokra, s ott a magyar legényeket előszeretettel alázták meg, s ha valamelyik megpróbálta megvé-denii kedvesét, az ugyancsak megnézhette magát! A helyszínen összeverték (segíteni neki nem volt tanácsos), vagy néhány hétre - vagy még többre - bebörtönözték. Esetleg hosszabb időre el is ítélhették.

Mindezt azt szolgálta, hogya Csehszlo-vákiába kényszerült magyar tudatosítsa, hogy szülőföldjén nincs otthon, ill., hogy számára itt sem babér nem terem, sem "maradandó városa" nincs. Az atrocitá-sok szinte egészen a negyvenes évek végéig folyamatscak voltak. Céljuk a magyarok el-üldözése volt.

A deportálás

A magyar kérdés "megoldásának" egyik esz-köze a deportálás volt, amelynek célja a ma-gyarlakta vidék felhígítása volt a betelepülő szlovákokkal. A deportáltakról pedig úgy gondolták, hogy azok majd a cseh környe-zetben 1-2 generáció alatt minden bizony-nyal beolvadnak a többségi lakosságba. Falunkban 1947. január 21-én 32 csalá-dot deportáltak Csehországba, amely 123 személyt számlált. Hogy hogyan történt a deportálás? A katonaság éjszaka körülvetve, s a lakosság legnagyobb rémületére, lezárta a falut. Úgy kilenc óra után egy 2-3 idegen-ből álló hivatalos küldöttség a kisbíró kísé-retében széthordta a kijelölt családokhoz a deportálási határozatot, amely a falu szlo-vák komiszárjának (akkorian bármilyen ve-zető szerepet csak szlovák vállalhatott!) a ja-

vaslatára fogalmazódott meg. Nem sokára a deportálási okmány kézbesítése után a há-znál megjelent egy 5 tonnás katonai teher-autó, s ami arra fölfért, azt el lehetett vinni. Ami nem, az maradt. Tulajdonképpen csak a legszükségesebb bútort, ruházatot és élel-met lehetett elvinni. Ház, állat, éleśkamra, minden maradt, amit a kiköltöztetés után pár órával egy szlovák vett birtokba.

A teherautó rakományát, és utasait a zselízi állomáson egy marhavagonba rak-ták, amelyben azok 3 napon át utaztak Csehországba - mínusz 15-20 fokos hi-degben. Csecsemők, gyermekek, öregek és betegek egyaránt. A harmadik éjszaka utáni reggelen a pacoví állomáson egyszer csak valaki szétrántotta a vagon ajtaját (nem kopogott, nem kérdezte, hogy szabad-e!). Mögötte a cseh földesurak, gyártulajdono-sok és gazdag parasztok sokadalma állt, akik gondosan szemügyre vették a marhavagon népét: mennyi a gyermek, az öreg, a beteg,

meg főleg a munkaképes ember. Ez utób-bit gondosan szemügyre vették, néhol talán még az izmaikat is megtapogatták... Majd amelyik vagon elkelt, annak tartalmát föl-rakták egy autóra (azon elfért, hiszen már otthonról is így vitték el!), majd elszállítot-ták oda; ahová a cseh urak azt megvették. Az a vagon, amelyik nem kelt el, annak lakosait még napokat is vártak arra, hogy valaki elvigye őket.

Az elkelt családort a megérkezés után berakták egy valamilyen, általában béres la-kásba, majd a következő napokban a mun-kaképes magyarokat munkára szólították. A lakhelyet elhagyni engedély nélkül nem volt szabad. Aki dolgozott, az még bért is kapott - igaz, kevesebbet, mint a csehek.

Hogy milyen volt akitelepítettek lelki-világa? Azt senki sem kérdezte, ma pedig már csak találgatni lehet. Én kisgyermek-ként csak arra emlékszem, hogy amikor a pacoví vasútállomásról jövendő lakhe-

lyűnkre vittek, édesanyám a teherautó ka-binjában az ölében tartott, szinte állandóan zokogott, s könnyeitől nedves volt fülem, arcom, mindenem. Az viszont egészen biztos, hogy mindegyik deportáltnak bor-zasztó traumát kellett átélnie, hiszen derült égből villámcsapásként kellett megélnie, hogy egyszerre, pár óra leforgása alatt min-denét, még szülőföldjét, és ősi környezetét is elveszítette! Ráadásul egy teljesen idegen környezetbe kényszerítettett! Édesapámat kivéve, aki 25 évvel azelőtt Csehországban volt katona és megtanult csehül, még csak beszélni sem tudtunk senkivel. Engem be-tettek az iskolába, ahol vagy 2 hónapig sem-mit sem értettem.

Hogy milyenek voltak hozzánk a cse-hek? Többnyire maguk sem tudták, hová tegyenek. Voltak köztük emberségesek is, akik talán még részvéttel is viseltettek irán-tunk, bár részvét irányunkba az akkori cseh, vagy csehszlovák gondolkodásban nem na-

gyon volt lehetséges, mert a propaganda azt sulykolta az emberekbe, hogy mi megérdemljük sorsunkat. Ezért aztán olyanok is voltak, akik szinte élvezték szerencsétlenségünket.

Az 1948-as februári kommunista hatalomátvétel után Csehszlovákiában ugyan változott a helyzet, de éppen ebben az évben lett a kitelepítettek birtoka hivatalosan is a szlovák telepes tulajdona. Ekkor viszont már illegálisan vissza lehetett térni, de az említett tulajdonváltás miatt nem a saját volt tulajdonába, hanem csak rokonokhoz, vagy ismerősökhöz. Ráadásul fennállt annak a veszélye, hogy a visszatérteket zaklatják a hatóságok. A helyzet igazán csak 1950-ben normalizálódott, s akinek sikerült, az visszatérhetett régi otthonába.

A kitelepítés

A kitelepítendők névsorát is tulajdonképpen ugyanazok áll ították össze, mint a deportál-takét, csak már nem helyi, hanem országos szinten, amely magasabb perspektívában valósította meg a nemzetépítés tervét. Mivel már érvényben volt Csehszlovákia és Magyarország között az említett Postdami Nagyhatalmi Konferencia által is jóváhagyott "lakosságcsere", ami tulajdonképpen csak annyiban volt "csere", hogy Csehszlovákiából annyi magyart lehetett kitelepíteni, mint amennyi szlovák Magyarországról önként jelentkezett. Tehát Magyarországról ide az jött, aki önmaga jelentkezett, innen pedig Magyarországra a hatóság jelölte ki a kitelepítendőket. A magyarországi szlovákok áttelepülési hajlamát növelendő, Csehszlovákia a leggazdagabb magyarokat jelölte kitelepítésre. Így a magyarországi szegény, vagy nincstelen szlovákok itt hatalmas vagyont kaptak.

A kitelepítettek magukkal vihették minden ingóságukat, így aztán volt olyan magyar is, aki 15-20 vagonnal vitte mozgítható vagyonát - míg a helyébe költözött magyarországi szlovák általában 1-2 vagonba befért. A gazdag magyarországi szlovákok nem települtek, nem hagyták el őseik vagyonát. A Garammikoláról áttelepült magyar - legalább is elmondásuk szerint - Magyarországon korántsem kapta meg az itt hagyott ingatlanjának megfelelő tulajdont.

A kitelepítettek ugyan elvihették ingóságukat, de itt kellett hagyniuk őseik birtokát, a szülőföldet, amelyen születtek, meg őseik sírját a temetőben. Aztán idegen környezetbe kerültek. Egyikük sem került olyan szintiszta magyar környezetbe, mint amilyenben itt felnőttek! A kereszanyám mondta, "tudod, fiam, itt még azt sem értem, mit beszélnek az emberek!" Nem, mert azok vagy svábul, vagy bunyevácul, vagy sokácul beszéltek - itthon pedig más szót, mint magyart, életében nem hallott. Tulajdonképpen a kitelepítettek is, akárcsak a deportáltak, idegen környezetbe kerültek. A kitelepítetteknek talán annyival volt rosszabb, hogy ők tulajdonképpen vissza sem jöhettek. Majdnem egy évtizedig sem szülőföldjüket, sem szerettheik sírját nem is láthatták. Csak amikor elköltöztek az örökkévalóságba, akkor siratták el őket a mikolai harangok. Ez egyébként máig így van. Aki itt született, azt halálakor ezek a harangok elsiratják. Mert az övéik, az ő őseik csináltatták azokat a zokogó harangokat.

Garammikola 1947 januárjában Csehor-szágba deportált lakosainak névsora.

1. Nagy Géza
2. Muka József
3. Németh András
4. Tóth Sándor
5. Kovács István
6. Juhász Lajos
7. Vlicsko Ferenc
8. Tóth Lajos
9. Kollár András
10. Nagypál Károly
11. Nagypál István
12. Tóth Lajos
13. Németh Géza
14. Kollár János
15. Tóth András
16. Pólya István
17. Nagypál Lajos
18. Molnár István
19. Lontai Sándor
20. Somogyi István
21. Szabó Béla
22. Nagy András
23. Magyar András
24. Pozsgai Lajos
25. Rák István
26. Dian Lajos
27. Hamar József
28. Molnár Lajos
29. Csurgai Lajos
30. Saál József
32. Nagypál Béla

Csehországba deportáltak 32 családot, összesen 123 személyt.

A deportáltakból 2012-ben már csak 14-en élnek: Nagypál Róza, Tóth Klára, Vlicsko Ferenc, Molnár István, Molnár János, Németh Ilona, Németh Ernesztina, Jankovics Lajos, Nagy Gyula, Taliga Árpád, Lontai Sándor, Nagy István, Szabó Béla, Csurgai Erzsébet. Garammikola 1947 szeptembertől - decem-berig Magyarországra telepitettek névsora.

1. Perizs Ernő
2. Perizs Dávid
3. Varga János
4. Szívós Sándor
5. Berka István
6. Nagy András
7. Juhász András
8. Hajdú István
9. Berka István
10. Juhász Bálint
11. Hajdú István
12. Mészáros Gyula
13. Ondré Gyula
14. Juhász András
15. Nyist Lajos
16. Tóth Károly
17. Nyist Károly
18. Juhász János
19. Kollár Sándor
20. Tóth József
21. Mészáros Károly
22. Nagy Zoltán
23. Hikkel Kálmán
24. Pólya András
25. Simon István
26. Taliga István
27. Hasznos Péter
28. Tóth Zsigmond
29. Nagy Gyula
30. Hasznos István
31. Németh Sándor

32. Augusztin Sándor
33. Szívós Lajos
34. Szívós Imre
35. Salga Jenő
36. Perizs Bálint
37. Móczár Ferenc
38. Galambos Lajos
39. Galambos István
40. Nagy Kálmán
41. Lipták Lajos
42. Mikus Gyula
43. Lipták József
44. Béres Lajos
45. Vank Kálmán
46. Perizs Dániel
47. Szívós János
48. Berka András
49. Szívós András
50. Nyíró Lajos
51. Nagy András
52. Vank András
53. Perizs Károly
54. Juhász István
55. Karcsai Gyula
56. Kajtár István
57. Molnár Lajos
58. Nagy Béla
59. Szívós László
60. Bene Lajos
61. Nagy Árpád
62. Lakatos István
63. Hasznos Lajos
64. Berka János

Összesen 64 család 240 fő

A végkifejlet

Most a 65 évvel ezelőtti eseményekre emlékezünk, meg arra a Garammikolára, ami volt. Igen, ami volt, mert most már tulajdonképpen Grammikola nincs! 1970 óta meg egy tábla sincs, amely jelölné a helyét. Csak a temető az, amely még most is zömmel a régi Garammikolára emlékeztet - bár már itt is vannak nyomai a mindent elpusztító időnek. Hogy mi volt egykoron szülőfalunk, az már csak az emlékekben él. Hogy mivé lett, azt leginkább csak azok látják, akik itt születtek, akik szívükben féltve őrzik a gyermekkor emlékeit, de már régóta nem élnek itt. Akik itthon élnek, azoknak talán fel sem tűnik az, hogy itt már semmi sem a régi: a Garamot elrontották, a falu kiszélesedett, elrendezése megváltozott. Legfőképpen pedig lakosai és nyelve az, ami már nem a régi. A régi mikolaiak elhagyott várrom megmaradt falaiként tornyosulnak ebben a mostani idegen emberi és kulturális vegyületben, dacolva esővel, faggyal. orkánerejű széllel. Meddig állak még a csonka falak? - kérdi a fájdalomtól sajgó mikolai szív.

Végezetül megállapíthatjuk, hogy az a terv, ami az első, de főleg a második világháború után fogalmazódott meg, az nagyban sikeres volt! Most már - sajnos - az egykori Garammikola (amelynek emléke még sokunk szívében él) romjai előtt állunk! Állnak-e még e romok a következő 65 év után is?

Minden esetre: bízunk Istenben, aki teremtett, megtart és bölcsen igazgat minde

nekét, és aki a garammikolaiaakat sem fogja soha elhagyni, ha azok bíznak benne.

* A szerző a teológiai tudományok doktora, a Selye János Egyetem Református Teológiai Karának dékánja.

EGY FONTOS REGÉNY: GYEREKIDŐ

Bakonyi István

Fokozzuk tovább a műfaji gazdagságot! A versek, a novellák, a riportok és a drámák (ez utóbbiakról később esik szó) szerzője regényíróként is fontos művet tett le az asztalra. Tematikailag ugyanakkor azt látjuk, hogy ez nem sok újdonságot hozott, hiszen a más műfajokban megismert világot járja körül itt is, csak éppen a nagyepika eszközeivel.

A *Gyerekidő* több részletben jelent meg. Az első rész *Gyerekidő* címmel a Móra Kiadónál, két újabb rész (*A kis vadóc* és a *Nyulak a hurokban*) a Könyves Kálmán Kiadó gondozásában 1999-ben, majd mindezek a művek a *Nincs maradással* kiegészülve 2002-ben a Püski Kiadónál jelentek meg, immáron trilógiaként ugyancsak *Gyerekidő* főcímmel. Elmondhatjuk, hogy ez a mű az életpálya legfontosabb prózai vállalkozása lett ezáltal. A Püski Kiadó vállalása egyben jól jelzi az irányt is: egyértelmű, hogy Serfőző Simon regénye a népinek nevezett magyar irodalom egyik új és fontos eredménye.

Tehát a gyerekidő ennek a műnek a tárgya, a kezdetektől egészen addig, amikor a korszak végleg lezárul a fiú számára. Az író bevezeti az olvasót a téhenlegeltető kisfiú világába, a nem egészen idilliikus gyerekkorba. Gördülékeny, olvasmányos elbeszélő stílus az övé, a személyesség hitelével. Természetesen világos az önéletrajzi jelleg, és ily módon a költő és író létének gyökereihez is még közelebb juthatunk általa. Tegyük azonban rögtön azt is hozzá, hogy a dokumentatív értékek mellett mégiscsak regényről van szó, amelyben egyértelmű, hogy fontos szerepe lehet a fikciónak is. Bertha Zoltán szerint: "Ez a »vallomás az eredetről« (Vasy Géza) igen szuggesztív arányrendbe, szép és architektonikus epikai kompozícióba illeszt a második világháború utáni [...] tanyasi gyermekkor felidézését, az alföldi, Jászság-széli, Zagyva-melléki kisparszti környezetben átélt idő emlékképeit." (Bertha Zoltán: *Sorstükrör...* i. m. 493.)

Az informatív érték sem csekély, hiszen olyan valóságot mutat be az író, amely ma már jórészt ismeretlen - legalábbis a fiatalabb nemzedékek számára. Nehéz gyerekidőt idéz meg ez az önéletrajzi fogantatású regény. Az elpusztítandó tanyavilágban élő ember sorsát mutatja föl Serfőző Simon. Azt a történelmi korszakot leplezi le puritán és valóban realista módon, amely a második világháború utáni idő legigazságtalanabb rendszerét termelte ki. A szabadság teljes hiánya, a kommunista diktatúra sok-sok megnyilvánulása mellett igencsak szép lírai megoldás az, amelyben a *Nyulak a hurokban* végén a fiú szabadjára engedi a rokonszenves állatokat. Legalább azok legyenek szabadok!... " ... kimentem a gallyrákához, s leszereltem minden drótot, amit télen kifeszítettem a fához. Az ugrifilesek ezután szabadon jöhettek-mehettek volna, nem állta semmi az útjukat. De azok másfelé vették az irányt. Vágyakozva néztem utánuk. A tanya eszükben se volt már. Napközben - a ház végéről láttam - párosával ugráltak: játszottak a barázdákban."

Kemény emberi sorsot, igen nehéz történelmi időszakot idéz föl Serfőző Simon emlékezetes regénye, és ez az időszak pontosan behatárolható. A Bertha Zoltán által is jelzett második világháború utáni esztendőkben, Rákosi Mátyás dicstelen országglásának idején, valamint a Kádár János nevével fémjelzett rezsimben játszódik a történet. Serfőző Simon pontosan érzékelteti, hogy milyen gondokkal kell szembenéznie a kisembernek. A gyerekeknek dolgoznia kell a tanyán, és ez alól bizony az iskolai kötelezettség sem menti föl mindig. Szigorú büntetésben részesül gyakran, és mindeközben viselni kényszerül a társadalom és az aktuálpolitika kiszabta büntetéseket is. A gyermek látja, amikor elviszik Gazsi Antalt a nyomozók, és az ilyesfajta negatív élmények bizonyára formálják is gondolkodását, a világhoz fűződő viszonyát.

Szülei szeretetéről is többször meggyőződik, bár küzdelmekkel teli a hozzájuk fűződő viszonya. Nyomon követhetjük a belső személyiségfejlődés útjait, a gyermek és kamaszkor legbensőbb titkait. A szo-

rongásokat, a lányokhoz kötődő érzéseket, a sikertelen tanulás okozta lelki megpróbáltatásokat. Azt is mondhatjuk, hogy a "menni vagy maradni", már a lírai életmű elejéről is jól ismert kettőssége munkál a mélyben. És legyen bármi is a végkifejlet, a következőkben megfogalmazott sorsszerű felismerés igencsak drámái erővel bír: "Sorsuk legyen életre szóló ügyem, ha egykor az idő elsodorna is a barázdák széléről."

Pécsi Györgyi írja: "Serfőző írói bravúrja, hogy a kor tragikus, sötét eseményeit is képes hitelesen regényébe szöve úgy megjeleníteni, hogy nem csorbul gyereklélek-ábrázolása, s nem csorbul a gyermeki szemmel és lélekkel teljesnek, boldognak, szabadnak megélt világtértelemezés sem." (Pécsi Györgyi: *Folytatódik.* Felsőmagyarország Kiadó, 2007. 125-126.) Fontos észrevétel, hiszen egyértelmű, hogy legyenek bármilyen mostohák is a külső körülmények, teljesen nem avatkozhatnak bele az egyéni életbe. Igaz persze Illyés Gyula híres *Egy mondat a zsarnokságról* című költeményének alapüzenete arról, hogy a zsarnokság a létezés minden elemét átítatja, de az is igaz, hogy a gyermekkor, a szerelem, az emberi kapcsolatok túl tudják élni a leggonoszabb diktatúrát is, és annak körülményei között is működni kell az életnek. Hiszen "az élet él és élni akar", miként Ady Endrétől is tudjuk!

Másfelől az sem vitatható, hogy a *Gyerekidőnek* van egy különös, szociografikus értéke is. A pusztulásra ítélt tanyavilágról tudósít tárgyilagosan, és mégis szenvedélyesen, érzelmekben gazdagon. Ennek segítségével tudja leleplezni a rendszert, a diktatúra igazságtalanságait, a szabadság hiányát, a puha vagy éppen egyáltalán nem puha diktatúra valódi természetét. A harmadik részben, a *Nincs maradásban* érkezőnk el a gimnáziumi korszak megírásához, és ha itt nem is annyira a diktatúra áll a mű középpontjában, azért minden egyes történés és mozzanat függvénye a kemény és embertelen külvilágnak. Általában jellemző az otthontalanság érzésének rögzítése is. Ezt tükrözi példáulan a legelső mondat: "Az első osztályos gimnazisták között, mikor összereteltek bennünket az egyik osztályterembe, látva, kikkel hozott össze megint a sors, egyből tudtam, itt nekem nem sok babér terem."

A realistának mondható és tradicionális elbeszélési technika ezen a helyen és másutt is jól látható, s vele együtt egyre elmélyültebb lesz a lélekrajz. A kamasz fiú számára az 1956-os forradalom és szabadságharc élménye is megjelenik. (Érdemes megjegyeznünk azt is, hogy Serfőző Simon október 24-én született, tehát az események idején ünnepelhette tizennegyedik születésnapját...) Itt vehetjük észre azt is, hogy időnként a költő "előbújik» a háttérből, és ilyen sorokat vet papírra: "Csak a kiterjedt csendet lehetett hallani.» Ezzel is kapcsolatba hozható Jánosi Zoltán egy észrevétele: "Annak a forradalom felé sodródó vidéki Magyarországnak az arcát mutatja fel Serfőző, amely jóval inkább gyarmat már, mint haza, s a szülők figuráiban már csak halványan rémlik fel az a századokon át alakított, a munkához való viszonyt meghatározó, alkotáselvű európai tradíció - mint kiveszésre ítélt értéktartomány -, amit a történelem brutalitásával szemben a szülők mégoly heroikus erőfeszítéssel sem tudnak már képviselni.» (Jánosi Zoltán: *Idő és ítélet.* Felsőmagyarország Kiadó, 2001. 318.) Igen, ezek az okok játszottak többek között szerepet az 1956-os fordulat bekövetkeztében.

A fiú a kétkezi munka világában otthonosabban mozog, mint az általános vagy a középiskolában. Kemény sorsa ugyanakkor kiegészül egy-egy balesettel, egyszer például a kerítésen akad fön. Kipróbálja az új dolgokat, például a dohányzást, ám legalább ilyen fontosak azok a részletek, amelyekben szorongásait ismerjük meg. Alapvetően olyan világot mutat be a szerző, amelyben a gondok, a szomorúságok töltik ki a főhős gondolat- és érzelmvilágát. Az első két rész hangulatai élnek tovább a harmadikban is, és jól érzékelteti Serfőző Simon, hogy az ún. új világ a hozzá hasonló embereknek inkább súlyos megpróbáltatásokat, mintsem

Turcsány Péter Öngyilkosok

Emlékük pipacs-forrás, folyó sebekkel.

Az öngyilkos önnön halála bábája.

Harmadnap, mondták fölkel, élőholtakat itél, fölkel

A halott ítélete, mondom, benned, bennem fölkel.

A nem gyilkos gyilkosok öngyilkosok gyilkosai.

Nem parolázik ez emlék, nem alvad gyászt! (70. VII.)

harmoníát hozott. Annak a lírai világnak a gyökereit is föltárja ez a kiváló regény, amely akár egyik később született költeményében ezen a módon jelenik meg: “Fázik a hideg bennem / Hamu szállong s pernye / Elhamvadt örömeim / nincs szél, mi fölélessze.” *(Kiadtozik)*

A legdrámaibb részletek az 1956 utáni téeszagitálásokkal kapcsolatosak. Az erőszakos szervezés idején azok jelennek meg igen hangosan itt, akik a saját házából is kizavarják az embert, ha eltartóik így kívánják. Ők azok, akik elintézik, hogy fölszántsák a termelőszővetkezetbe belépni nem akaró parasztok földjeit, azért, hogy elzárják őket a

kijárástól és a kilátástól. Végül is ilyen okok miatt nem lehet maradása az ifúnak, ezért érzi úgy majd a történet befejezésekor, hogy inkább mennie kell. Az agitálás napjaiban az apa két tűz közé kerül, hiszen a felesége még nála is keményebben áll ellen, és azzal fenyegeti meg az urát, hogy: “Agyonütöm, ha aláírt!” A forradalom és szabadságharc bukása utáni félelem légkörét mutatja be Serfőző műve. S ez valóban a félelem légköre, nem egészen olyan, mint amilyen különböző politikai erők később is jócskán szoktak hangoztatni - napi politikai érdeküknek megfelelően, mesterséges hangulatkeltés céljából...

Bobory Zoltán szabadság...’56

Cs. I.-nak

*Pusztában
visszhangzó
halottas
vaklárma volt.*

*Felszított
ábránd-zsarátnokot,
s kísértolt méhek
sorsára jutott.*

*Tíz napig:
a remény.
S televénynek
kárhoztatott...*

Szabadság...’89

*Feltűnt
újra egünkön.
Fényében
a földre
borultunk.*

*Hült röögkké
sötétedett,
mindhiába várjuk
a bárom-
királyokat.*

*Föltűntünk
hallgatás
és csönd.
Az Űr.
Az Űr*

2011. november 4.

És mindez a Serfőző Simon kortársa és költőtársa, Buda Ferenc által is megénekelt tanya-haza körülményei között bontakozik ki. A tisztes nyomor feltételei között. “Gyerekésszel is beláthatóvá, felfoghatóvá válik az illúziótlan, megszipthetetlen győtremlességében is emberi törvényként a munka becsületét, a helytállás és az erőfeszítés magáért való igényességét, a természeti közvetlenséget hordozó kisparaszti nyomorúság örökmély erkölcsisége. Felismerhetővé és azonosíthatóvá a minderre rátamadó társadalmihatalmi gonoszság az ötvenes években: a padlás-lesópréseknek, a tanyavilág embertelen felszámolásának, a kistulajdonuktól a néhány holdas gazdákat is megfosztó orosz típusú kolhozosítás büntényözőne.” (Bertha Zoltán: Sorstűkőr... i. m. 494-495.)

A megfestett életképek hangulatosak, az állat és az ember közeli kapcsolatban él egymással, bár időnként az is megesik, hogy nagy riadalmat okoznak egymásnak. A természettel együtt élni tudó ember sorsa is kirajzolódik ebben a regényben. Egy életmód, egy életforma szerves rendszere, egész organizmusa tárulkozik föl. Sok évszázados hagyományok éltetik ezt az organizmust, akkor is, ha a korszak jellegzetességei sok mindent módosítanak. Ám érvénytelenné nem tudják tenni azokat. A legalapvetőbb emberi dolgok a régiek, s kapcsolatok alapvetően nem változnak meg, csak a történelmi és társadalmi díszletek különböznek a korábbiaktól.

A szigorú és igazságtalan törvények világa ez. “Kezdtém rájönni: akárcsak nálunk, mindenütt így van: kifacsarni a másikkól, amit lehet. Ami hasznot lehet, kihajtani belőle, aztán többet nem sokat kell törödni vele.” - olvassuk egy helyen. Így formálódik a kamasz fiú lelki- és gondolatvilága, hogy az-

tán majd később elinduljon egy olyan úton, amely fölfelé vezet. Visszatérve még a téceszésítés kierőszakolására, egyértelmű, hogy ebben az időben ettől szenved leginkább a család, miként sok más család is. Az is jól látható, hogy a külső erőszak előbb-utóbb kikezdi az addigi belső békességet is, és drámai jelenetek egész sorát eredményezi. A külső hatalom pedig igen mohó és kapzsi, ráadásul meglehetősen primitív. Csak fanyar mosollyal gondolhatunk a Németh László által megálmódott és elképzelhetőnek tartott “minőségszocializmusra”, aminek a valóságban, sajnos, a csíráit sem láthattuk.

A Gyerekidő főhőse az is jellemző, hogy folytonosan kisebb-nagyobb bajok érik. A már korábban említett kerítéses baleseten kívül megtörténik vele, hogy megcsípik a méhek, máskor anyjával vagy apjával kerül összetűzésbe, és az iskolában is a bukásig fajulnak a dolgok. Az is zavart okoz neki, hogy a szülők egyszer csak, számára váratlanul, egy lányt hoznak a házhoz, azért, hogy vigyázzon helyette a tehenere, hogy ő tanulhasson. A kamaszkor egyéb velejárói, problémái is erőt vesznek rajta, emberi esendősége és a pszichés gondok együtt vannak jelen benne. A külső körülmények keménysége, kegyetlensége és a belső lét összetevői szinkronitást mutatnak. S ennek ábrázolásában kétségtelenül szerepet játszik a regény szociográfiái igénye. A két világháború között virágzó népi szociográfia és népi irodalom útját járja Serfőző Simon, munkájával egyben határozottan cáfolva, hogy ennek a hagyománynak és iránynak napjainkban már nincs is létjogosultsága. Az is föltűnő, hogy éppen a parasztsággal szemben oly erős a politika és a hatalom föllépése, egy alapjaiban embertelen, pedig önmagát “népi demokratikusnak” nevező rezsim kénszere.

Nem véletlenül írja már idézett könyvében Jánosi Zoltán: “Társadalmi típusok, morális és lélektani konfliktushelyzetek, a világra ébredés önfeledt gyermekidejébe tolakodó kommunista »országépítés« parasztyötrő situációi keringenek föl az emlékezés teréből, s a művészi alakítás leparlóiba jutva ezek szóljítják meg - talán utoljára - azt a kivérzésre ítélt világot, amiről Galgóczi Erzsébet *Vidravasa* óta alig született informatív mű. Amiről Serfőző ír, sohasem fikció, hanem megrázó és eleven léttapasztalat.” (Jánosi Zoltán: *Idő és ítelet...* i. m. 318.)Azt gondolom, ebben is a népi írók útját járja Serfőző Simon.

Íróilag az az egyik legszebb részlet, amelyben megjelennek a traktorok, és könyörtelenül fölszántják a tanya földjét, és ráadásul még a kijárást is elzárják az ott lakók elől. A büntetés oka: a mű főhősenek apja nem hajlandó eleget tenni az agitátoroknak. “A létünkről van szó” - mondja az apa, és valóban a lét, és nem a “lé” a rét... A diktatúrát természetesen egyáltalán nem érdekli az emberek léte. A diktatúra nem olyan. “Ránk sötétedett a kilátástalanság, akárcsak az este.” - olvassuk a költői mondatot. S akár a görög sorstragédiák világa is eszünkbe juthat a feszült pillanat érzékeltetésekor.

Aztán a történet végén nem marad más hátra, mint a fiúnak mennie kell. Új kihívások és új harcok felé. «Soha olyan keserűséget nem éreztem, mint akkor. A szívem belefacsarodott.» Így ér véget Serfőző Simon gyönyörűséges regénye, ami kétségtelenül sorsösszegző ígénnyel született meg ebben a szellemi műhelyben.

(Részlet Bakonyi István Serfőző Simon című kismonográfiájából)

KÖZELKÉP SERFŐZŐ SIMONRÓL

Véghelyi Balázs

„Több mint három évtizede ismerem Serfőző Simont. Nem tudok róla elfogulatlanul írni, így hát nehéz a feladat.” Ezekkel a magyarázó-mentegetőző mondatokkal kezdi Bakonyi István *Serfőző Simon* című, a neves költő 70. születésnapjára megjelent kismonográfiáját. Való igaz: a könyv nem mentes a baráti szeretet, a pályatársi tisztelet és az eszmetársi összetartás nyilvánvaló mellékhatásától, és elfogultságtól. De tegyük föl a kérdést: hány olyan, élő alkotóról született kis- vagy nagymonográfiát tudunk felsorolni, amelyre nem süthetjük rá ugyanezt a bélyeget, függetlenül a szerző és a könyv tárgyát képező alkotó személyes viszonyától? Bakonyi István mindenesetre törekszik, ha nem is a semlegesség, de a ténszerűség és az irodalmi érték szempontjából megítélni Serfőző pályáját. Olykor-olykor kritikus hangot is megüt, amellett, hogy az idézett bevezető végén leszögezi: *„Abban meg egyetérthet a szerző és az olvasó, hogy a költő és író Serfőző Simon eddigi pályája okot ad a méltatásra.”* Egyetértünk.

Bakonyi István munkájában hangsúlyos szerepet kap az a hely és a hely által determinált léthelyzet, amelyben Serfőző Simon nevelkedett. Az ő esetében ez a pozitivistá gesztus elkerülhetetlen, hiszen költészetének legjelentősebb vonulata a tanyavilágot, illetve annak eltűnését, szétverését idézi. Serfőző nem származása *ellenére* lett elismert költő, ahogy sokan gondolnák. Őt éppen ez a gyermekkorában megtapasztalt szociokulturális közeg tette költővé, pontosabban ennek emlékezete, miután ezt elhagyva Budapestre került, és gyári munkásként kezdett dolgozni. A szemtanú hitelességével rajzolta meg versben, majd prózában és színpadi művekben is a tanyavilág életét és pusztulását, illetve a tanyavilágot elhagyó fiatalok gondjait és vágyait.

Persze nem egyhúrú líra ez, sem a tematika, sem a forma szempontjából. Rímes dal-

formára ugyanúgy találunk példákat Serfőző köteteiben, ahogy szikár szabad versekre. Műfajilag is igen változatos életmű áll mögötte: verseskötetek mellett a regény, a dráma, a novella és a riport műfaját is önálló kötetekkel gazdagította. A tanyaélmény mellett pedig szóhoz jut a szerelem, a politika, a költőelődök és -kortársak méltatása, de még gyermekversekkel is találkozhatunk.

Bakonyi István alaposan és részletesen végigtekint az életművön, eleinte a kötetek megjelenése szerinti kronológiát követve, majd külön fejezeteket szentelve a regény-, dráma- és novellaíró munkáinak. Mindezt közérthető nyelven, a szűkebb szakma mellett az irodalomszerető nagyközönség megszólításának szándékával.

A szerző sokat idéz korabeli kritikákból, legyen az akár pozitív, akár negatív hangvételű. Idézi magát az ünnepeltet is: könyve elején saját, végén Kodöböcz Gábor Serfőző Simonnal készített interjút teszi újra közzé. Összegi tehát és rendszerbe foglalja mindazt, amit Serfőzőtől és Serfőzőről idáig olvashattunk. Ezek alapján elhelyezi őt a huszadik és a huszonegyedik századi magyar irodalomtörténet azon vonulatában, amelynek sarkcsillagai: Nagy László, Csoóri Sándor, a fiatal Juhász Ferenc, valamint a Kilencek és a Serfőző Simont is magában foglaló Hetek csoport költői. Ezen kötődései mellett talált rá saját költői kifejezésmódjára, amely a jelentős költők sorába emelte őt. Természetesen nem hiányoznak a fényképek sem: régiek és újabbak, családról, írótársakról, ünnepegekről...

Kerek könyv egy kerek évfordulóra. Kerek, de lezáratlan. *„Hiszen életműve még nyitott. Várjuk a folytatást az újabb magaslatok felé.”* - írja a magát krónikásnak is tituláló kismonográfus. Vele együtt várakozunk.

(Bakonyi István: Serfőző Simon, Antológia Kiadó, Lakitelek, 2012.)

SERFŐZŐ SIMON: VARJÚLEVES

Fazekas István

Serfőző Simon a pusztuló magyar falu, a forgoszelekkel elröppenő és széthulló tanyavilág, a megalkuvásra képtelen kisemmizettek konok krónikása. A Hetek költői csoportjának egyik legendás alakja, akinek költészetét a szegényekért való elszántság és a bátor szókimondás tette ismertté szerte az országban és túl a határokon is. Németh László írja: *„A költőnek a szülőföld forrás is meg kalitka is; táplálja is, de meg is fogja.”* Azt hiszem, nyugodt szívvel kijelenthetem: ez a megállapítás senkire sem igaz annyira és úgy, mint ahogyan igaz Serfőzőre. Mert ő nemcsak Anteuszként érinti meg a szülőföld porát, hogy újabb erőket merítsen belőle, hanem arkhimédészi fixpont is neki a zagyvarékasi táj, melyet, ha verseibe vagy prózájába emel, a világot is képes kimozdítani közönyös pá-

lyájáról az új remények felé, hogy aztán a meghódított reménnyel gyerekkori falujába térhessen vissza. A néhány évvel ezelőtt megjelent, *Gyerekidő* című regényével a szerző komoly elbeszélőtehetségéről adott számot, s emellett bebizonyította azt is, hogy a magyar regényben olyan lehetőségek vannak, amelyek megóvhatják Németh László félelmétől, a menthetetlen elpocsolódástól. Serfőző nagy erénye, hogy szavainak nem pusztán művészi, de bilógiai, földrajzi, történelmi hittele is van. Írásművészete olyan csodálatosan gazdag, hogy a gyermekkort feltámasztó prózáí felnőthöz és gyerekekhez egyaránt szólnak. Megkockázatom: ebben a vonatkozásban Serfőző Gárdonyi Géza, Móra Ferenc és Móricz Zsigmond mellé állítható. A *Varjúleves* tizenhárom novellát tartalmaz, melyekből

az egykori kisfiú szemén át láthatjuk mi is a magyar félmúltat, a tanyavilág és az ott élő emberek problémáit, kihívásait. Gyönyörű nyelvezettel ízes és friss humorral üdítő írásokból értesülünk a fából való iskolatáska megható történetéről, megtudhatjuk, hogy az édesanyja temlomba járó kosztümjéről titokban levagdosott gombokból hogyan áll össze az Aranycsapat, és végig szoronghatunk még jónéhány csínytevést, melyek, ha nem is maradnak büntetnül, de mindig feloldást nyernek a szülők szeretetében. A könyv kicsiknek és nagyoknak egyformán izgalmas olvasmány lehet: egyes darabjai az iskolai olvasókönyvek lapjaira valók.

(Serfőző Simon: Varjúleves, Orpheusz Kiadó-Szépirás Kiadó, 2006.)

Enyedy Andor (1888-1966)

Enyedy Andor 1888-ban született az Ung megyei Szirénfalván. Édesapja, Enyedy Lajos, helyi előkönyörgő tanító, édesanyja, Csengery Vilma, paplány volt, akiknek Andor volt a harmadik gyermekük. Elemi iskolába Szirénfalván és Pallón járt, a gimnáziumot és a teológiát a Sárospataki Református Kollégiumban végezte. A teológiai doktorátust Debrecenben szerezte meg. 1918-ban házasságot kötött Horger Annáva (Horger Antal leányával), három gyermekük született: Judit, Anna és László. 1922-ben Miskolcon választották lelkipásztorrá, ahol a nyomorgó felvidéki, erdélyi és bácskai menekültek tömegei között nagy eredményeket ért el.

1941-ben választották püspökké, így bekerült a felsőházba, ahol a nemzetek kibékítéséről beszélt, de szót emelt az üldözött zsidók érdekében is. 1948-ban nem fogadta el az Egyezményt, és nem adta át a Kollégiumot, ezért háttérbe szorították. 1956-ot sorsfordulónak látta, de tudta, a szabadságharc sikere nem a magyarságon múlik. Püspöksége 1957-ben

1956-tól 1966-ig Vácon élt, kényszerlakhelyül jelölték ki számára. A váci és a váchartyáni gyülekezetben szolgált időnként. 1966. július 11-én hunyt el Budapesten, a János kórházban. A Farkasréti temetőben nyugszik.

szakadt meg, amikor a Tiszáninnenni Református Egyházkerületet beolvasztották a szomszédos Tiszántúliba.

(Enyedy Andor apai ágon régi protestáns nemesi család sarja volt. Ősei II. Rákóczi Györgytől kaptak nemességet Nagyenyeden; Szatmár megyében, Uszkán volt birtokuk. A családból több lelkész és tanító is kikerült. Kolhász Péter 1658. február 10-én kapott nemeslevelet, majd nevüket németről Enyedyre magyarosítva Szatmárba költöztek. Birtokos nemesek voltak, de több lelkipásztor került ki közülük: egy huszár is, aki, csak hogy tiszt lehessen Mária Terézia udvarában, katolizált. Dédnagyapja, Enyedy Mihály a felvidéki Barsbaracskára került teológus rektornak.)

Köszöntjük a 70 éves Serfőző Simont!

SERFŐZŐ SIMON 70 ÉVE ÉS 70 VERSE

Bakonyi István

Útitársunk és időnként ellenfelünk a szárnyas idő. Az évek múlása, ráncaink szaporodása, hajunk hullása. Ha kerek évfordulóhoz érkezünk, mintha minden fölerősödne. Persze nem mindenki gondolja így. Nem tudom, a költő hogy van ezzel. Nem tudom, hogy a most hetven esztendőS Serfőző Simon hogy van ezzel. Mindenesetre jelenlegi lakóhelyének, Miskolcnak Z-Press Kiadója most közzétette a *Világfa* c. verseskötetet, benne ugyanannyi verssel, mint amennyi éves a költő. A címlapon – Urbán Tibor grafikáján – az ágakból előbújik az ünnepelt poéta ábrázata. Talán mostani arcmása.

A kötet példaszerűen mutatja föl a mintegy fél évszázados pályá lírai vonulatát. (Csak nem éppen mellesleg: az epikus és drámai vonulat sem csekélyebb értékű.) S ha már az időt emlegettem, hadd tegyem hozzá: az egyik ciklus mottója szerint „...hitet teszek a jövőnek, / arcom fölmutatom, szembenézek / a zuhogó idővel.” De idézhetjük egy remekművének, az *Anyámnak* is egy részletét: „Csak az idő, anyám, / az fog ki rajtad.” Egy kínok-ban született, vigaszt kereső költői pálya belső fejlődésrajza bontakozik ki a könyv lapjain. A fűlözőveget író irodalomtörténész, Pécsi Györgyi ahogy látja: „Serfőző Simon költészetében a világ egyenmű, bensőségesen otthonos:

ugyanazon anyagból van szöve szülőföld, haza, táj, ember, élővilág, mindenség; axiómái élhetőek, csak a méltányosság, tisztesség, emberség törvényét kérte és kéri számon. Egy nagy költészeti hagyományt folytat, amelyben együtt van zsáner, dal, elégia, sirató, lírai vallomás –, hogy az Égen ragyogó Nap mindönkre ont-hassa melegét.”

A *Világfa* c. kötetben valamennyi felsorolt műfaj megjelenik. A címadó nagy vers himnikus áradása az anyanyelvről, minden költő legszentebb anyagáról emlékezetes verspillanat. Hosszú hagyományt folytat ebben is Serfőző Simon, hiszen elődei és kortársait hasonlóképpen megérintette ez a sorsmeghatározó élmény, legyen szó akár Petőfőről, Illyésről vagy éppen Faludy Györgyről. A *Világfa* kalligramja ilyen sorokat tár elénk: „... aki gyógyítónk vagy / és istámpunk, / te nyelvek anyja, / világfája, / eltántorodjon / természetes erődtől, / gyökeredre ne vettessék / balta.” Az anyanyelv olthatatlan szeretetével, teremtő nyelvünk csodálatával összhangban egyben a féltés, az aggodalom mozzanata is fontos a mű végkifejletében. Üzeni a költő, hogy minden áron védenünk kell ezt a fölbecsülhetetlen értéket, minden romlás ellen.

Az egész pályát átítatja a magyarságegímény, a szegénységímény, a történelmi érzékenység. Mindezek ötvöződnék egyik legfontosabb költeményében, a *Felédésből* az

emlékműben, ahol a Don-kanyarban és másutt elesett magyarokért perel, és követel nekik méltó, lelki emlékművet. Szabad, szenvedélyes, dinamikus versbeszéd ez, sebeket föltépő, a kínokat kimondó és föloldó, nagy mű. Minden szavával és tetteivel hű az elődökhöz, a hazához, az alullevökhöz, az édes anyanyelvhez és önmagához.

Az is a lényeghez tartozik, hogy érvényes és megkapó műveket ír anyjáról és apjáról, igazolván a fent említett hűség tartalmait. A *Félszág, félvilág* például az egyik legszebb magyar anyavers, Csoóri Sándor hasonló témájú műveinek közeli rokona. Egy törekény életű asszony miniportéja. Aztán egy másik kiteljesedés, az *Anyám*, a klasszikus anya-fiú kapcsolat újszerű megfogalmazása, ünnepélyes zárszóval: „Jöjj föl, virrasztó csillag!” Ugyanakkor benne van az anya sorsa a kegyetlen történelem viszonyainak közepette. És hasonlóan érzelmileg telített, nagy sodrású a hosszú életet megélte apa *Siratója*, az imént versek ikerdarabja is. Ebben is kirajzolódik az elhunyt, szeretett lény élete, nehéz emberi sorsa.

És benne van ebben a válogatásban a Serfőző-i életmű igencsak fontos szeletei közül például az elszakadás szükségszerűsége, a miatta érzett keserédes állapot, vagy éppen az elhagyatott, félreeső falvak és tanyák szociografikus pontosságú költői rajzainak hitelessége. A bajok kimondásának illýési igénye

és igényessége. Igaz, a föloldás nem mindig sikerül. Olvashatunk a *Világfában* a szülőföld apró részleteiről, a barázdák, az árkok, a vasvilla, a kukoricaszár és a jószágok életéről. Ezek még részletesebb rajza persze a *Gyerekidő* c. regényben még fokozottabb.

És szép részletek szólnak a társsal vállalt jóvendőről, a szerelemről. Ebben a tárgyban hol miniatűr dalokban szól egy-egy vallomás, hol pedig himnikus a szárnyalás, miként ezt a *Té, aki* vagyan láthatjuk: „Szerelem, / világ meg-

váltója, / öröme, / ki ne hűlj, / csak ki ne halj!” Formailag is gazdag tehát az életmű legjavából összeállított verseskönyv, hiszen a József Attila-i vagy éppen Takács Imre-i hosszúságú és viszonylag szabadversek világa mellett itt vannak a dalok, a példásan tömörített formák is. A tematikai bőségről már nem is szólva.

A *Világfa* tehát összességében hű képet fest egy gazdag és értékeket fölmutató lírai pálya egészéről. Egy még nyitott pálya lényegéről.

AGÓCS SÁNDOR SERFŐZŐ SIMONRÓL

Bor Zsuzsi

- Az *Antológia Kiadó Serfőző Simonról - a költő hetvenedik születésnapjára - egy kismonográfiát jelentetett meg. Hanyadik könyve ez a kiadónak?*

- Egészen pontosan a 189. könyvünk ez. Az érdekessége ennek az, éppen a Simonról szóló előadás közben gondoltam erre, hogy ez a harmadik könyve a Kiadónak, amelyik Serfőző Simonnal kapcsolatos. 1994-ben jelentettük meg a Jövőt írni című verseskötetét, tavaly a válogatott verseit, most pedig Bakonyi Istvánnak a róla szóló kismonográfiáját.

- Az előadás során elhangzott, hogy a szerkesztésben neked is komoly munkád volt.

- A szöveg tördelését és javítását én végeztem, valamint azt a több mint hatvan fényképet is, amely illusztrálja a könyvet, én szkeneltem be, én rendeztem el az oldalakon. A könyv külalakját is én határoztam meg.

- A fényképeket ki válogatta?

- A fényképeket Simon válogatta, időrendi sorrendbe szedte össze őket, tulajdonképpen a gyerekkortól a jelenig láthatóak a Simon által kiválasztott emlékképek az életéből.

- Az *Antológia Kiadó az utóbbi években a Hetek és a Kilencek költői közül többeket is megjelentetett. Ez valami szándékos tendencia?*

- Lehetne tendencia is, mert nagyon szeretjük a Hetek és a Kilencek költőit, de ez egyelőre a véletlen műve, mindig valami aktualitáshoz kötődött a megjelenés: vagy születésnaphoz, vagy egyéb évfordulóhoz volt köthető a könyv, vagy csak éppen akkor készült el a kéziratral a szerző, és bennünket keresett meg a kiadásal.

- A közeljövőben milyen munkák fognak megjelenni?

- Tavaly a Parlamentben volt egy Mindszenty-emléknap. Ennek az anyagát jelenítjük most meg, a nyomdai előkészületi

munkáit éppen délelőtt fejeztem be. Holnapután már nyomdába kerül ez a könyv is. A Parlamentben lesz a könyvbemutató három hét múlva.

- Mi lesz a címe ennek a könyvnek?

- Szenteltessek meg a te neved! Ezt a címet Lezsák Sándor találta ki. Majd decemberben is kiadunk egy könyvet, a Szent-Györgyi Albert Kollégium doktoranduszainak egy tanulmánykötetét. A jövő héten már ennek a könyvnek is készen lesz a korrektúrája. Nem unatkozunk.

- Hogy tetszett Bakonyi István előadása Serfőző Simonról?

- Szépen összefoglalta a monográfiát. Egyébként, amit Lezsák Sándor említett a bevezetőjében Simonról, nos, én ugyanazt mondhatom el Sándorral kapcsolatban. Ahogyan Sándor Simonnak küldözte a verseit véleményezésre, én hasonlóképpen küldtem el az enyéimet Sándornak, és boldog voltam, ha azt választotta, hogy küldj még verseket. De ez már régen volt. Abban az időben a lapoknak még normális kulturális melléklete volt. De bizakodjunk! Hátha lesznek még a jövőben is színvonalas kulturális lapok!

- Úgy legyen, köszönöm szépen a beszélgetést!

- En is köszönöm.

Serfőző Simon Vidék, tartomány

A láthatár,
mint a hurok,
szorul rá nyakunkra.
A völgyek csapdák,
lábunkra csapódnak.
Itt fognak,
veszejtenek a szélek,
környékek,
ahol vágyainkat is
kelepcek kapják el,
s nem jut
osonó szökésünk se
messzire.
Meleg, nyúlhajtó por- és
homokként
temet be az ismeretlenség.
Keveseké:
a tűzkörülékek ez a világ,
nem a miénk.
Leintenek-torkolnak
a hangosabbak,
az elonyóztól magabiztosabbak:
kisajátítói
a lehetőségeknek.
Minden szavunk, s tetteink
a fények jegenyefáinak
magasából is
földig alábecsültetnek.
Aztán el is
jelentéktelenednek.
Félrehúzódnak
e lekezelt, lenézett,
tájainkon széttelepült
félszeg hazával,
amely a körutakon túl
már vidék csak,
tartomány.
Hátsó udvar,
ahová a szemetet hajítják.
Ahol elkallódunk magunknak,
s elpocsékolódik
annyi rengeteg akarát,
szándék.
Kicsinyesség lankaszt el,
a kisserűség.
Megfeneklett álmaink
kedvszegettségével fekszenek
mindenütt a rögök,
kövek.
Hol van, akad-e köztünk,
amelyiket megmarkolva,
lendítené karunkat hátra,
s röptében
el-fölszállhatnánk innen
az egyenesbe,
magasságba?!

Serfőző Simon Öregek

Száradjatok őszi kukoricaszárakhoz.
Arcotok csúffá fonyorodjon.
Változzon rikácsolóssá,
károgon a hangotok,
mínt a pusztázó varjaké.
Ólak malacaihoz, disznaihoz
koszolódjatok,
nehezüljön hátatokra púp,
mázsás súly,
úrísten, csak itt ne hagyjatok!

Pocsolyák a gödrökbe:
inkább gyűljön bályog szemetekre.
Sötétüljön fogatlanná,
beomló barlanggá a szátok,
csak éljetek,
akár sántán, vakon,
ha nem is tudjátok, miből,
ha csak levesen is,
tegnapi maradékon.

Nem a ti szégyenetek!
A szűkösség hideg konyhát,
amit nincs elég tüzelő kifüteni,
a nyugdíj szorongó filléreit,
amiből az alig életre alig telik,
a szegénység fintorító szagát,
gönceit ne ti,
azok röstelljék, akikre tartozik!
Ha csak egy hónapig, napig,
addig is bírjátok ki.
A fiú szelek,

a földisárkányok,
el ne vigyenek,
zárjatos elölük ajtót, ablakot.
Kéményetek füstöljön
fekete szomorúságtól,
akkor is vigyázatok,
örizkedjete a haláltól.
Önállótlaná silányított fiakat,
akiket a porból
az égre ti tettetek föl,
még ti segítetek,
elakadó sorsunkat nem tudnánk
kimenteni a bajból,
máig nem nőttünk fel.

Nem biztatunk már
meleg pihenésre,
hogy dolgozzatok, mint a madarakat,
elhessegetek.
Négykézláb, orra bukva is
hajtsátok a munkát,
legalább az éltetné még
bennetek a lelket.
Gondból, nagy szorultságunkból
hová, kihez fordulhatnánk,
ha hozzátok nem,
ó, ha ti már nem lennétek?!

VILLÁMINTERJÚ SERFŐZŐ SIMONNAL

Bor Zsuzsi

- *Először is, Isten éltesse születése napja alkalmából! Milyen érzés hetven évesnek lenni?*

- Mint amilyen volt ötven, aztán hatvan évesnek lenni. Azzal a különbséggel, hogy az a munka, amit el szeretnék végezni, nemhogy fogyna, inkább szaporodik, akárcsak ráncaim a homlokomon. Azután minden évfordulóra jelentkeznék újabb és újabb egészségi gondok. Különösebben nem foglalkozom velük, elég ha azok foglalkoznak évenlem.

- *Előadása során elhangzott, hogy a leg-újabb, válogatott verseit tartalmazó kötetet (Világfa) Ön szerkesztette. Milyen szempontok szerint történt a válogatás?*

- Sokféle szempont szerint lehet összeállítani egy ilyen kötetet. Én arra törekedtem, hogy a kötet fogja át azt az ötven valahány évet, amit – kis hetykeséggel – eddigi alkotói időmnek mondhatok. Tehát tizennyolc éves koromtól – amikor 1961-bemutatott az Új Írás -, a mai napig terjedő időszakot. Fontosnak tartottam képet adni arról a

földrengésszerű változásról, ami a vidéki Magyarországon végbement, a vidékről ipari városokba kényszerítettek sorsáról, a magaméről, s az azutáni időkről, s amelyek a legmélyebben megérintettek. Megérintenek mind a mai napig.

- *A Gyerekidő szerzője mit üzen azoknak, akik most élnek gyerekeidjüket?*

- Élni sosem volt könnyű, nem lesz ezután sem. De ez ne megadásra kényszerítse a jövő generációit. Ellenkezőleg. Hason senkentőleg, hogy élhető életet harcoljanak ki maguknak. Annál alább ne adják! Kikben bíznék, ha nem öbennük?

Serfőző Simon
Búcsúírás

Lélekszakadva mi elől menekült Ratkó Jóska? Mitől volt ziháló zaklatottsága? Ki vagy mi elől menekült végül földbe, halálba?

Szem elől tévedt gyakran, el-eltűnt. De mindig fölbukkant hamar, s újra együtt lehetett vele lenni, barátságánál megmelegedni.

Mi változott meg benne, körülötte, hogy azután egyszerre zilált lett, szétszéledő tekintete: kóborló madarak találkoztak sokszor vele. Szavai mitől vetettek lobot, lángot, s lettek végképp könyörtelenek? Aki elébe került, könnyen megsérülhetett. Nem kímélte a tehetetlenséggel mentegetőzőket, szőförgatókat. Akárcsak magától, a felelősséget kérte mindenkitől számon.

Aki a hazának ezen a felén él: dombalyakban, utak legvégén, keménnyé szikkasztja az idő, éles arcúvá feni; hajthatatlanná lesz. Nem kerülgeti a fecsegések pocolyáit, hanem beletapos, szétfreccsenti. A megalkuvást árulásnak ítéli, mert hiszen az is!

Ami sokakat lemondóvá csüggesztett, egykedvűvé fárasztott, ő beleborzadt a közönyben szabadon dúló országrontástól, eluralkodásától a hideg részvétlenségnek a sorsban megtöretettek iránt, nem bocsátott meg a hazaszomorító hazugoknak, bűnüket nem nézte el.

Mint ahogy nem nézett el fölötte sem az élet, nem könyörült rajta: ököllel csapott arcába, hogy beletántorodott. Jobb lett volna nem látni akkor, nem hallani, ahogy fennhangon zokog: a fiát siratta, azt jajgatta. Csak azt ne láttuk volna, ne hallottuk volna soha!

Mintha ámokfutót, kísértüket szemmel: a láthatárral Budapestén túlról kanyarodott vissza. De már nem volt megállása, lélekben megnyugvása. Ha megjött is, nem volt velünk. Szemgödöréből: odűkből tekint ki ezután, időnként fák hegyéből levelek nyelvén szölongat.

Ha látjuk, integessünk föl hozzá!

Serfőző Simon
Gáspár, Menyhért,
Boldizsár

Betlehem felé menni őket még sehol se látom. Pedig szaporán hullong az ég, havazik Karácsony.

Az az út nem nekik való már, fáradtak, öregek. Magukban, otthon ünneplik meg, aki ma született.

Ültükben el-elbóbiskolnak, mint szakállas szentek. Későn jött már megváltásukra világra a gyermek.

Ladányi Mihály

Hol voltál, hol nem, mert el-eltűntél kóborlásaid mélyén az országban, útban szerelemtől szerelemig a szeleknek nekivágva bátran.

Elcsábultál kalandoktól, nőktől, végül mindenből kiábrándulva. Pedig akár példaképünk is, előljáró zászló lehettél volna.

Megkeseredtél, mint ez az elzúlló kor, amitől a földben is csömmört kapsz. Különben üdvözülhettél volna. Még ma is élnél, ha meg nem halsz.

Serfőző Simon
Karácsony

Vigság, dalolnák! A gyalog-szelek, három királyok Krisztushoz készen az indulásra. Születéséről hírt hallani gallyat küldök a bétornyú fára! Öröömöm bekiabálnám a házba! ünnepelnék, s mintha sárkány járna, a sötétben hajladoz, reng a gaz. Heródes járkál a világban.

S félelem havaz.

Serfőző Simon 1942. október 24-én született Zagyvarékasn, Serfőző Simon és Dora Ilona gyermekeként. 1958–1962 között segédmunkás volt Budapesten. 1962-ben a Szolnok Megyei Néplap munkatársaként dolgozott. 1965–1968 között Miskolcon népművelő felügyelő, majd terjesztési előadó volt. Ezt követően a miskolci Napjaink versrovat-vezetője, majd 1975-től szerkesztője is. 1990-től a Felsőmagyarország Kiadó vezetője, a Holnap főszerkesztője. A könyvkiadás mellett jelenleg az Agria folyóiratot szerkeszti. A Hetek költői csoportosulás tagja volt.

Díjai:
Miskolc város irodalmi díja (1970, 1976, 2000)
Borsod-Abaúj-Zemplén megye Tanácsának irodalmi díja (1978)
Radnóti-díj (1979)
Szabó Lőrinc-díj (1986)
József Attila-díj (1991)
A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (1994)
Kölcsény-díj (1994)
Balassi Bálint-emlékkard (2008)
Pro Urbe Miskolc díj (2011)
Magyar Érdemrend középkeresztje (2012)

LEZSÁK SÁNDOR KÖSZÖNTÖTTE
A 70 ÉVES SERFŐZŐ SIMONT

A 70 éves Serfőző Simont Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke köszöntötte a Lakiteleki Népfőiskola Vörösmarty-termében, október 22-én. Az Antológia Kiadó gondozásában erre az alkalomra jelent meg Bakonyi István Serfőző Simon című kismonográfiája. Lezsák Sándor a köszöntőjében elmondta, hogy különös ünnepnek tekint, hogy éppen ő köszönheti a 70 éves Serfőző Simont, aki a költői pályán sokáig egyik példaképe, egyik mester volt. Serfőző Simon költői nyelvezetét mindig a becsület és a kirekesztett élethelyzet formálta. A költő-politikus méltatta Serfőző pályafutását, megköszönte soha meg-nem-alkuvó, megbízható, pontos szavait. Ezt követően Bakonyi István irodalomtörténész tartott előadást Serfőző költészetéről, majd Bobory Zoltán költő Serfőző-verseket szavalt.

MOST A JOGREND VÁLTOZIK

(Bor Zsuzsi beszélgetése dr. Bojkó Dóra ügyvéddel)

Bor Zsuzsi

- Az utóbbi években nagyon sok jogszabály-változás történt: alapvető törvények módosultak jelentősen és ezekhez a törvényekhez kapcsolódóan mindig szükséges az alacsonyabb rendű jogszabályok harmonizálása is. Ezek a változások miként érintik egy gyakorló ügyvéd munkáját, hogyan befolyásolják a folyamatban lévő ügyek alakulását, miként hatnak ki a jogi problémákkal küszködő emberek életére?

- Ha ezt az összetett kérdést abból az irányból közelítem meg, hogy a jogszabályváltozások miként változtatják meg egy gyakorló ügyvédek a munkáját, akkor azt kell mondanom, hogy teljes mértékben. Valójában a rendszer változott. Sokan még nem is látják át, de alapvetően a magyar jogrend változott meg, kezdve azzal, hogy nem Alkotmány van, hanem Alaptörvény. Az Alaptörvénynek van egy szellemisége, amihez hozzá igazították a fő jogágakat. Ez azt jelenti, hogy egy gyakorló jogásznak szinte mindent újra kell tanulnia. A polgári jog nem részleteiben, hanem rendszerében változott meg, s ennek megfelelően készül el végre az az átfogó civiljogi kódex, mely a magyar magánjogi szabályozás eddigi legszínvonalasabb és leghatékonyabb kodifikációja lehet. A büntetőjog területét illetően szintén van egy rendszer-szemléleti változás, de ezen a területen lényegesen kisebb módosítások történtek. Mindkét jogágban jelentősen módosultak az eljárásjogi normák is. Ezek a változások koherens módon idézik elő a kapcsolódó, alacsonyabb szintű jogszabályoknak a megváltozását is. Aki a mostani jogszabályokat fogják tanulni, azok teljesen más szemléletű jogászok lesznek, mint mi, akik annak idején az egyetemről kijöttünk. A mostani gyakorló jogászoknak nem csupán újra kell tanulni ezeket a jogszabályokat, de a fejekben is rendet kell tenni, el kell sajátítani ezt az új jogi világlátást. (Megjegyzem, ami egyébként lényegesen jobban kapcsolódik a korábbi jogi hagyományainkhoz és az európai normákhoz is.)

- Az Ön munkáját érintően milyen változást vagy változtatási törekvést emelne most ki, aktuálisan?

- Elsőként a mediációt. Hamarosan miniszteri szinten lesz erről egy szakmai fórum, ahol képviselteti magát a Kamara és a Bíróságok is, mert egyre nagyobb teret szeretnének engedni a mediációs eljárásnak. A közvetítésre egyre nagyobb az igény, mind a polgári-, mind pedig a büntetőeljárásban, ezért az eddig összegyűlt szakmai tapasztalatok megosztására fog sor kerülni. Ez azért érdekes, mert ha a mediációs tevékenység eléri azt a szintet, amit Németországban vagy Franciaországban már elért, akkor nálunk is egy önálló, független területe lehet a jogalkalmazásnak. Ma a mediátori tevékenységből még nem lehet megélni, ám ha érvényesülni fog az a kormányzati szándék, hogy a közvetítői eljárás lehetőségei növekedjenek, akkor a mediátori munka egy jól kereső jogász foglalkozás is lehet. Ha a jogi kultúra ebben az irányban fog egy kicsit változni, akkor nyilván nagyon sok olyan ügyvéd lesz, akik elsődlegesen a közvetítői eljárásokban vállal majd szerepet, s nem a peres eljárásokban. A magyar jog eddig nem ismerte olyan formában a mediációs eljárást,

ahogyan a jelenlegi kormány szándékozik azt kiterjeszteni. A polgári jogban ismert a peren kívül eljárás, ismert a bíróság előtti egyezség lehetősége, a büntetőjogban is néhány éve a közvetítői eljárás bevezetésre került bizonyos vagyoni jogi bűncselekmények esetében, de a kompenzációnak és az egyezségnek az az eljárásjogi kompetenciája ami esetleg elfogadásra kerülhet, eddig ismeretlen volt.

- A közvetítői eljárás már eddig is eredményezhette bizonyos esetekben az eljárás megszüntetését. Mennyire vették ezt igénybe, s ehhez képest milyen változásra lehet számítani?

- Igen, bizonyos esetekben valóban eredményezhette az eljárás megszüntetését, de az igazság az, hogy az eddigi szabályozással bevezetett rendszer nem forrta ki magát, emiatt nem is igazán vették igénybe ezt a lehetőséget. Az új szabályozás által nagyobb lesz a mozgáster, s így nyilván többen fognak élni ezzel a lehetőséggel. Eddig a mediáció korlátos volt, - a büntetőjogi mediáció esetében - a megvékben ki voltak jelölve a mediátorok, viszonylag szűkre szabott lehetőségekkel. A tervezett változtatás ezzel szemben a mediátorok mozgásterét szinte korlátlanná fogja tenni. Nagy jelentősége lehet a mediációs eljárásnak a vagyon elleni bűncselekmények esetein kívül a fiatalokúr elkövetők vonatko-

zásában. Hisz a médiatornak nem pusztán annyi a feladata, hogy vagyoni jogi kompenzációt csikarjon ki, hanem az is, hogy az elkövető büntudatát felébressze, s a mediációs eljárás során mind az elkövető, mind pedig az áldozat vonatkozásában létrejőjön az a katarikus élmény, melynek során az áldozat megbocsát az elkövetőnek, s az elkövető pedig szembesülve áldozatával, megbánja az elkövetett bűncselekményt, s belülről vezérelve igyekszik jóvátenni korábbi cselekményét. Nekem is megvan a mediációs igazolványom, de alig veszek részt a közvetítői eljárásban. Ez az egész még nagyon gyerekcipőben jár, meg lehet, én magam sem érem meg ennek igazi kibontakozását.

- Ezeken kívül milyen pozitív dolgokat lát még a mostani változtatásokban?

- Megjelentek újabb peren kívüli intézmények is, amelyek esetenként akár döntéseket is hozhatnak egyes ügyekben. Így például a munkai ügyekben az újfajta döntőbíráskodás. A peren kívüli eljárások azért is fontosak lehetnek, mert valójában ezek relatíve olcsóbbak, mint a peres eljárások. Kérdés az, hogy a magyar jogi kultúra és az emberek gondolkodása el tud-e odáig jutni, hogy - képletesen szólva - „nem akarom legyilkolni a másikat”, hanem igenis el tudom azt fogadni, hogy a másiknak is lehet igaza. Amely ügyekben ez

a fajta gondolkodás nem jelenik meg, ott nyilván csak a peres eljárás eredménye teher rendet. S nyilván vannak olyan bűncselekmények, ahol a büntetés, ha úgy tetszik az elrettentés a fontosabb össz társadalmi érdek, ilyen esetekben semmiféle peren kívüli ténykedésnek helye nem lehet, mind a mediáció mind pedig a peren kívüli eljárások mindig felvetik a special preventio és a general preventio esetleges konfliktusának problémáját is. Nagyon fontosnak tartom, hogy az élettársaknak a kapcsolatait is részletesen fogják szabályozni. Az élettársi viszony eléggé problémás volt eddig. Most ne az azonos neműekre és az egyéb speciális esetekre gondoljunk, csak a legegyszerűbb vagyoni jogi problémákra, amit az eddigi szabályozatlanság szinte nap mint nap felvetett.

- Miket lát problémának?

- A politika egyik nagy „bűne”, hogy a mindenkori hatalmon lévő kormány a büntetőjogi normákhoz szeret hozzányúl ni. Attól függően, hogy enyhíteni akarják, vagy pedig szigorítani a büntetőjogi politikát, valamilyen formában mindig érintik a bíró mérlegelési jogkörét. Ez pedig nagyhiba, hiszen az ítékezés rendszerének egységét ez sok esetben sérti. Remélhetőleg előbb- utóbb olyan jogrend formálódik, hogy a büntetőjogban hosszú-hosszú időn keresztül nem kell majd változtatásokat eszközölni, és reményeim szerint ez lesz igaz a civiljogi kodifikációra is. Szerintem egy állam jogrendjének a stabilitását leginkább az mutatja meg, ha a fő jogágak szabályozása konstansnak mondható.

- Beszéljen egy kicsit a családjáról!

- 1993-ban végeztem a Miskolci Egyetem Jogi Karán, s az egyetem után férjhez mentem. Hamarosan megszülettek a gyermekeim: Laura és Gábor. Laura most harmadéves az Elte Jogi Karán. Nagyon büszke vagyok rá, mert a Kriminológiai Tanszékre éppen most nevezték fel demonstrátornak. A fiam 19 éves, most fog érettségizni. Ő még nem döntötte el, hogy mi lesz, de egyelőre úgy tűnik, hogy a Corvinus Egyetemre jelentkezik vállalkozás-menedzsment szakra. A férjem gépészmérnök, vele Miskolcon ismerkedtem meg. Amikor végzett, Magyarországon az ipart épp leépítették, az elhelyezkedés szempontjából nem ért semmit a diplomája, gépészmérnökként nem tudott elhelyezkedni. Viszont azt, hogy mennyire jó volt Miskolcon a mérnök-képzés, igazolja, hogy minden műszaki témában mindig nagy szakértelemmel tudott részt venni. Jelenleg az AutoCarma Zrt. elnöke. Emellett még pályázati írással foglalkozik. Van egy nagyon ütőképes csapata, akikkel ebben együtt dolgozik. Én Miskolcon kezdtem el ügyvédkedni. Már másfél éve dolgoztam, amikor Vörös Imre professzor úr hívott tanítani a Magánjogi Tanszékre. Éppen ekoriban vettem részt egy tárgyaláson, ahol találkoztam Bárándy Péterrel. Jó szakmai nexusunk lett, s felajánlotta, hogy csatlakozzak hozzájuk. Így kerültem 2000-ben a Bárándy csapatba, s a családommal pedig Tékiba költöztünk. Péterrel és Gyuri bácsival nagyon jó munkakapcsolatom alakult ki. Aztán Gyuri bácsi felajánlotta, hogy a Bárándy és Társai Kft-ből vásároljam meg az üzletrészt. Jelen-

leg résztulajdonosa vagyok a Kft.-nek, s az ügyvédi irodám a sajátom.

- Tudja-e, hogy mi az eredte a Bojkó névnek?

- Hogyne tudnám! A bojkók a ruszinok egyik törzse volt. A huculoktól nyugatra, a Szopurka folyótól a Laborc folyóig elterülő hegyvidéken, a Verhovinán éltek. A lemkók a huculok és a bojkók voltak a hegyvidéki ruszinok, a dolinsyákok pedi a síkvidékiek. A bojkók, mint általában a ruszinok, görög katolikusok. Az én nagyszüleim is még mélyen vallásosak voltak. Nem sokkal az után, hogy a ruszinok a Magyar Királyság területére betelepültek, Rákóczi leghívebb emberei lettek. Úgy tudom, a bojkók voltak a fejedelem leg-hűségesebb katonái.

- Milyen az irodalommal a kapcsolata? Miket olvasott kislányként és miket olvas mostanában?

- Az irodalom mindig nagy hatással volt rám, azt hiszem, hogy a gondolkodó embernek az egyik létszüksége a szépirodalom. Én egyébként a „sokat olvasó és mindent elolvasó” típusú olvasó vagyok. Gyerekként főleg a meséket kedveltem, szerintem nem is volt olyan meséskönyv, amit ne ismertem volna. Sokáig egy Ilonka nevű néni vigyázott rám, ő állandóan meséket olvasott nekem. A Hetvenhét magyar népmesét fejből tudtam, de nagy kedvencem volt még Az ezeregy éjszaka meséi, aztán Benedek Elek Világ szép nádszálkissasszonya. Volt egy nagyon-nagyon kedves könyvem (egyébként a mai napig megvan), az volt a címe, A szögb király. Ebben cigány mesék voltak, ezek is lenyűgöztek. Aztán voltak olyan könyveim is, amelyekben csak egyetlen mese volt, de a barátságosan meg-rajzolt és üde harmóniát árasztó képek miatt nagyon ragaszkodtam hozzájuk. Ilyen volt például a Vica mamama, vagy A kiskondás. Azon gyerekek közé tartoztam, aki többször is elolvasta a kötelező olvasmányokat, s persze az ajánlott irodalmakat is. Kamaszként nagy kedvencem lett Emily Brontë-től az Üvöltő szelek. Kicsékét ugyan félreértettem akkoriban ezt a regényt, mert egyfajta krimiként is lecsapódott bennem, de aztán felnőtként többször is újraolvastam, s a helyére kerültek a dolgok. Charlotte Brontë-től szerettem még a Jane Eyre-t is. Az utóbbi két évben fedeztem fel magamnak az Újszövetséget, de nagyon kedvelem Szepez Mária és Popper Péter műveit is. A napokban tettem le Tormay Cecil Bűjdöső könyvét.

- Ha számíznék egy lakatlan szigetre, és csak öt könyvet vihetne magával, melyek lennének azok?

- Biztosan elvinném Mórától a Csilicsali Csalavári Csalavért, mert attól mindig jókedvem lesz, Popper Péterrel Az istennel sakkozás kockázatát, Szepes Máriától A mindennapi élet mágiáját, aztán Ady Endre és Villon összes verseit. Azt hiszem, ez utóbbi kettő a legfontosabb, hiszen nem élhetünk a versek nélkül.

Köszönöm a beszélgetést.

Én is köszönöm.

MI IS AZ AZ OKOSKÖNYV?

Sarkadi Ágnes a Kossuth Kiadó gondozásában megjelent Okoskönyv meseírója. Az ötlet világujdonságnak számít. A megoldás lényege, hogy egy egyszerű QR kód olvasó segítségével okostelefonon is élvezhetővé válik az Interneten megjelenített tartalom. Egymást követik a színes képek, és a történet hangos formában, egy színművész előadásában elevenedik meg. A mese interaktív, az olvasó dönti el, hogy a hat különböző szálon hogyan halad végig.

Néhányan attól tartanak, hogy a technika elragadja a gyerekeket az olvasás élményétől. Sarkadi Ágnes azonban erről másképpen vélekedik.

Az új technológiákhoz a gyerekek tagadhatatlanul vonzódnak, ugyanakkor nincs, vagy kevés az olyan tartalom ezen

az eszközökön, ami valóban nekik szólna. Ez a tartalom pedig nem más, mint a mese. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy háttérbe szorulna a szülői mesélés fontossága. Ezek a lehetőségek pusztán arra kínálnak megoldást, hogy a mese bárhol - például egy zsúfolt orvosi rendelőben vagy egy hosszú autós úton is - „kéznél” legyen.

Ági elkötelezett a modern technológiára épülő tartalomszolgáltatás terén. Saját meséivel is döntően az Interneten jelenik meg. Honlapja a mesemalom.hu, ahol hétről-hétre minden csütörtökön publikál.

„A Mesemalom szélförgőit a lelkesedés hajtja”. Így szól a weblap szlogenje, és a Mesemalom valóban így „öröl”. Igazi csapat épült a honlap köré. Fekete Hajnal egyszerű akvarell-illusztrációkkal díszíti

a megjelenő történeteket. Ezen a tavaszon útjára indult a hangos mese szolgáltatás is. A Malomrádióban tehetséges amatőr előadóművészek olvasnak fel, így a gyerekek akkor sem maradnak mese nélkül, ha anya vagy apa éppen fáradt. A felhasználók a meséket képeslapon is megküldhetik barátaiknak, ismerőseiknek, és a honlapon megjelenő újdonságokat hírlevélben követhetik nyomon.

A honlapon a „Szívből szőtt mesék” főcím alatt jelennek meg a rövid történetek. Találhatunk itt mesét a Börzsönybe tévedt medvééről, törekeny virágokról és tündérekéről, de az olvasók megismerkedhetnek a legelső óceánjáró történetével is.

Ági folytatásos meséket is megjelenített. A „Manapság a sárkányok” története egy fiatal sárkány, Samu kalandjait meséli el, aki szerelemre lobbán egy hamisítatlan

zuglói királylány iránt. „Az elveszett tárgyak országában” egy piros papucs vezet végig a gazdját egy föld alatti birodalmon, ahol egy érzékeny lelkű uralkodó lelket adományoz elveszített dolgainak. A címadó történet, a „Mesemalom” a Terdon bolygó legszebb országában, Kalandriában játszódik, melynek földjét sejemának, szellőfiúk, szibaúrok, vízpartiak és persze emberek népesítik be, ahol színes kapszulák csábítanak a kalandozásra, és ahol nincs fontosabb ünnep, mint a születésnap.

Végül, de nem utolsósorban az említett Okoskönyv címadói, a „rendetlen nyulak” népesítik be a honlapot: egészen pontosan száz, izgó-mozgó, mindenre képes, neveletlen és rendetlen nyúl, egy igen-csak összeszokott, tarka bundás banda, akik minden csínytevésre készen állnak.

„MENS SANA IN CORPORE SANO!”

(Beszélgetés Fekete Lászlóval, a százhalombattai VSZK vezetőjével, beszélgetőtárs: Bor Zsuzsi.)

Bor Zsuzsi

- *A százhalombatti önkormányzat képviselő-testülete nemrégiben újraválasztotta Önt, mint a Városi Szabaidő Központ intézményvezetőjét. A Stádium Hírlap nevében is gratulálok ehhez a megbízáshoz! A városnak mely létesítményei tartoznak az Ön igazgatása alá?*

- A Városi Szabaidő Központ Százhalombattának a legnagyobb intézményrendszere, hozzátartozik a Városi Strand, a város központjában lévő uszodakomplexum, valamint a Sportközpont. Ez utóbbi területén található egy sportcsarnok, illetve a külső területén egy füves edzőpálya, egy füves centerpálya, egy extrém pálya, és a tenispályák vannak még. A nemrég épült, ultramodern uszodakomplexum a Kiss László Sportuszodából és a Szalai János Uszodából áll. A két uszoda egymás mellé épült, átjárható folyósókkal, így egy komplett egységet képeznek. A Sportuszoda elsődlegesen az óvodai és az iskolai úszásoktatást és a város sportéletét szolgálja ki. Több hazai és nemzetközi verseny színtere volt már. Itt edzenek a legnagyobb létszámmal az úszók, de itt edzenek a kajakosok és a vízilabdázók is. Nagyon sok sportegyesület használja ezt az uszodát, napi szinten is több száz diák és több száz sportoló látogatja. Az éves látogatottsága 200-250 000 fő. A Szalai János Uszoda elsődlegesen a városlakók és a fizetővendégek igényeit elégíti ki. Ennek az uszodának a látogatottsága éves szinten eléri a 150 000 főt. Egyik ékesége a wellness-blokk, mely magába foglal több finnszaunát, gőzkabint, infrakabint, kondigépeket és jakuzzit. Mindezeket nagyon szeretik a vendégeink.

- *Jelentős híre van a Sportközpontnak is.*

- A Sportközpont nagyszerű keretet ad mind a szabaidős- mind pedig a sporttevékenységeknek. A Sportcsarnokot tulajdonképpen minden korosztály látogatja, reggel 6 órától este 11 óráig nyitva áll a mozogni szándékozók előtt. Természetesen a délelőtti órákban a Sportcsarnokot elsődlegesen az iskolások használják. Délután a sportegyesületek és a különféle csapatok edzenek itt. Minden hétvégén bajnokságok vannak. A Sportcsarnok nemcsak a sportélet kiszolgálását tölti be a városunkban,

hanem több nagyobb rendezvénynek is színhelye: rendszeres táncversenyek vannak itt, koncertek, év vége felé szalagavató bálók, sokszor szilveszteri multságok, modellező-bemutatók. A Sportközpont, valamint a Strand területén rendezzük meg minden évben a Százhalombattai Napokat. A külső területen található pályákon is lehetőség van a szabadidős tevékenységekre, a versenysportok mellett. Nagyon-nagy gondot fordítunk az Alapító Okiratban meghatározott célok elérésére, mint például a szabaidős sportélet és a tömegsport népszerűsítésére. Örömmel mondható el, hogy az elmúlt években sokat fejlődött az egészséges életmód iránti igény, a tömegsport rendezvényeinket egyre többen látogatják. A tizenkettedik éve szervezett futás-akciónkon az idén háromszor annyian vettek részt, mint a tavalyin. Évek óta szervezzük a városi kerékpártúrát, az idén itt is ugrásszerű növekedés volt tapasztalható. Új rendezvényként hoztuk be - a Dunafüredi Vízisportegyesülettel karöltve - a sárkányhajós versenyeket. Ma már alig van olyan egyesülete és intézménye a városnak, melynek csapatai a sárkányhajózásban ne vennének részt. Ez a százhalombatti mozgalom (mert nyugodtan mondhatjuk mozgalomnak is) pillanatok alatt országosan is elterjedt. A következő versenyünkre ötven városból jelentkeztek az idén csapatok.

- *A dél-pesti régióban igen népszerűnek mondható a százhalombattai strand. Milyen a színvonala és milyen a tényleges látogatottsága?*

- A Városi Strand közel harminc évvel ezelőtt épült, de a karbantartásoknak és a felújításoknak köszönhetően a mai legmodernebb strandokkal is versenyképesnek mondható. Szerencsés környezetben található, mert közel van Budapesthez és több nagyváros-hoz is. Több nagy medencénk van, melyeket fokozatosan fejlesztünk, az igényeknek megfelelően. Egy családbarát, mediterrán hangulatú strandot tudtunk mára megvalósítani. Országos szinten is meglepően jó a medencék vizeinek tisztasága és a strand higiénája. Május elejétől szeptember közepéig látogatható, éves szinten a vendégeink száma átlagosan 70 000 fő. A strand területén található egy 50 méter hosszúságú, 8 pályás

versenyuszoda, egy nyolcszög alakú strandmedence, egy gyermekmedence és egy 38 fokos hőmérsékletű pihenő-medence. A medencéinket korszerűsítettük különféle masszírozó vízsugarakkal, illetve a gyerekek szórakoztatására felállítottunk egy nagyobb csúszdát is. A strand területén színvonalas büfék szolgálják ki az idelátogatókat, és el kell mondanom, hogy nagy előnyünk az, hogy a környező strandoknál lényegesen olcsóbbak vagyunk: mind a belépőjegy, mind az egyéb szolgáltatások árainak vonatkozásában. A gyermekmedence közelében egy játszótér található, mögötte pedig egy strand-focipálya. Terveink között szerepel a versenyuszoda mozgatható lefedése, ki nyitható falakkal, valamint szeretnénk egy több szintes csúszdaparkot is építeni. Úgy gondolom, hogy ezek megvalósítására van reménységünk, hiszen eddig minden képviselő-testület szívügyének tekintette a városi sportélet és a szabaidős-tevékenységek támogatását. A százhalombattaikban talán ennek a szemléletnek is köszönhetően egyre inkább tudatosul az az ókori mondás, hogy men sana in corpore sano, azaz ép testben ép lélek.

- *Látszik, hogy rengeteg elfoglaltsága van. A családja hogyan fogadja el ezt?*

- Teljes mértékben támogatnak, hiszen abszolút sportbarátok vagyunk. A feleségem az Eötvös Lóránd Általános Iskolában tanít, a fiaim középiskolások, mindketten aktív sportolók.

- *Végezetül badd tegyek fel egy másik személyes kérdést: hogyan viszonyul a könyvekhez és a szépirodalomhoz?*

- Gyerekkoromban az indiános könyveket szerettem, különösen Karl Maytól a Winnetou-t, valamint a történelmi regényeket. Felnőttként inkább a történelmi tanulmányokat szeretem olvasni, különösen érdekel a magyar történelemnek a török hódoltság alatti időszaka és az első világháború. Az utóbbi napokban is a Mohács utáni időszakról olvastam jelentősebb írásokat.

Köszönöm a beszélgetést.

Én is köszönöm.

STÁDIUM
Társadalmi és Kulturális Hírlap

FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Fazekas István

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Bertha Zoltán (esszé),
Bordás Mária (tanulmány),
Czifrik Katalin (közéleti hírek),
Deák Mór (szépirodalom),
Szigetvári József (kulturális hírek)

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

egész évre 2580 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu

ISSN 2063-5389

Szokolay Zoltán versei

Összpontosított
kiemelés

(V. Mihállyal)

Hazádnak rendület --- :
e mondat zsákfalu,
ha ismételteted,
nem jutsz a dögkútnál tovább.

Ha volt is, elveszett,
nevét se tudhatod,
a nagyvilágon e
kívül se tágasabb.

Nincs több dimenzió,
összpontosítottan
emel ki bárhonnan
bérgyilkos osztaguk.

A könyvtár porig ég,
hidak leomlanak,
s a kis lélekharang
nyelv nélkül némán leng.

Kié ez elfojtott
nemzet, ugyan kié,
magam maradtam itt,
számban göröngy a szó.

Hazádnak rendület --- :
e mondat zsákfalu,
ha ismételteted,
nem jutsz a dögkútnál tovább.

A ciherésben

(Szilágyi Domokossal)

Meddig kell várnom még itt ébren?
Mappákba gyűjtve minden vétkem,
szavak zubognak, hiszen bőven
termett belőlük téridőmben,
s azon is elgondolkozom,
hogy van vagy nincs a Higgs-bozon,
melyből az Isten lényegére
következtetni tudna végre,
kinek kezdettől az a dolga,
de csak mímeli, hanyagolja,
mint irgalmát a poroszló nép,
nehogy a titok kitudódjék,
nehogy a sátán megneszelje;
torkomba hulltál, égi pernye,
belém sodort a pokol füstje,
bár sosem vágytam én ezüstre,
láttam, ahogy a törvény égett,
de sem kegydíj, sem hírnév végett
nem változtattam soba pályát,
borkút vizének savanykáját
szerettem inkább, földi másod;
elsötétülnek látomások,
elakadnak a szavak végül,
fogy a levegő, belekékül
minden sorom a könyvtárakban,
vizslatják, metszik, mi van abban,
kinek használt és kinek ártott,
szememmel játszva billiárdot,
kivőbögnek az igen bátrak,
terpeszben fölöttem megállnak,
konspirálnak, dekonspirálnak,
ahogy érdekük épp kívánja,
szorítják körmömet lilára,

véraláfutás feketéllik,
hívásaimat mind bemérik,
gondolataim ök gondolják,
övék a hatalom, az ország,
ők fojtogatnak, nem a székény,
hagytam: amint volt, akképp légyen,
pontosan, miképp mindahányan
ezerkilencszázvalahányban,
gyertya nélkül a vaksötétben,
álltunk az utcán sorba szépen,
pár deka remény bátha jut még,
forgott fölöttünk tébolyult ég,
igém – vérem szólva szórtam,
nem kérdeztek, csak válaszoltam,
azóta magamon tűnődve
fekszem, nem várva más üdvökre,
korhadt fatörzs a ciherésben,
álomsóváran, szóltán, ébren,
várva, akitől nem rettegtem,
aki sosem volt ismeretlen,
megtalál végül, eljön újra,
hozzám hajol, kétkedve súgja:
életem megbocsáthatatlan?
S nem bánom majd, hogy itt maradtam.

Hagyj itt, idegen

Ne akarjátok soha tudni, kinek kopogok,
ne akarjátok engem látni se már,
ez a kényszerlakhelyemül kijelölt fadoboz
menedéknek erősebb, mint a halál.

Ide nem juthat le a vád, sem az aggodalom,
hogy az ördög vitte az életemet.
Hagyj itt, idegen, ne alázz, most már szabadon
kopogom jeleim, költő lehetek.

FIZESSEN ELŐ
A STÁDIUMRA,

A SZELLEMI ÖSSZEFOGÁS LAPJÁRA!

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Kereskedelmi Igazgatóság, Hírlap Üzlet
Postacím: 1900 Budapest

Előfizethető az ország bármely postáján, a hírlapot
kézbesítőknél, valamint megrendelhető:
e-mail-en: hirlapelofizetes@posta.hu címen,
és telefonon 06-80/444-444 számon.

Terjeszti: Lapker ZRt.